



İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**Asya-Pasifik'te ABD-Çin Rekabeti: Bölgesel Orta
Ölçekli Bir Güç Olarak Güney Kore'nin Riski
Dengeleme Stratejisi**

Yüksek Lisans Tezi

Rabia Bilen

Ekim 2023



İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**Asya-Pasifik'te ABD-Çin Rekabeti: Bölgesel Orta
Ölçekli Bir Güç Olarak Güney Kore'nin Riski
Dengeleme Stratejisi**

Yüksek Lisan Tezi

Rabia Bilen

Danışman

Doç. Dr. Helin Sarı Ertem

Ekim 2023

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Rabia Bilen tarafından hazırlanan "Asya-Pasifik'te ABD-Çin Rekabeti: Bölgesel Orta Ölçekli Bir Güç Olarak Güney Kore'nin Riski Dengeleme Stratejisi" başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Helin Sarı Ertem

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Dr. Öğr. Üy. Meysune Yaşar

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Doç. Dr. Gonca Oğuz Gök

Kurumu: Marmara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 10/ 10 / 2023

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin Chicago yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun dipnot kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Doç. Dr. Helin Sarı Ertem

Etik İlkeler Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Rabia Bilen

ÖZET

Asya-Pasifik'te ABD-Çin Rekabeti: Bölgesel Orta Ölçekli Bir Güç Olarak Güney Kore'nin Riski Dengeleme Stratejisi

Bilen, Rabia

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Helin Sarı Ertem

Ekim 2023

21. yüzyılda Asya-Pasifik'te artan ABD-Çin rekabetiyle birlikte gözler, bölgede bulunan görece daha küçük devletlere çevrilmiştir. Güney Kore, Soğuk Savaş döneminden bu yana sıkı bağlarla ABD'ye bağlıdır. Kore Savaşı sonrası, Kore Yarımadasında ABD'nin garantörlüğünde varlık göstererek yeni kurulmuş cumhuriyeti Batı politikalarına paralel bir şekilde geliştirmeye gayret etmiştir. ABD'nin yapmış olduğu ekonomik desteğin de etkisiyle, 1960'lardan itibaren girişmiş olduğu kalkınma hareketleriyle kayda değer bir başarı elde etmiştir. 1990'lara gelindiğinde ekonomideki ilerleyişinin meyvelerini toplamaya başlayan Güney Kore, uluslararası sistemdeki iki kutupluluk halinin dağılmasıyla birlikte dış politikada daha özgün adımlar atmaya başlamıştır. Özellikle 21. yüzyılla beraber Güney Kore, Orta Güç kimliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Aynı yıllarda Soğuk Savaş'ın ardından yükselen ekonomisiyle uluslararası siyasette boy gösteren Çin ile geleneksel müttefiki ABD arasındaki rekabet kızışmaya başlamıştır. Büyük güçler arasındaki çekişmenin arttığı dönemlerde realist teori devletlere iki yol göstermektedir; klasik dengeleme (balancing) ve peşine takılma (bandwagoning). Uluslararası yapıda tarafların daha net olduğu dönemde özellikle peşine takılma yaklaşımı daha çok benimsense de karmaşık karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin arttığı, çok katmanlı günümüz dünyasında uluslararası sistem Güney Kore'yi eskiye oranla daha dengeli bir strateji izlemeye itmektedir. Bu çalışma, Güney Kore'nin dış politika hamlelerini Sosyal Bilimlerde niteliksel metotlar arasında yer alan süreç

analizi (process tracing) yöntemi ile incelemekte; Güney Kore'nin ABD-Çin odaklı büyük güçler rekabetinde riski dengeleme (hedging) stratejisi uygulayarak, ulusal çıkarlarını maksimize etmeye çalıştığını ileri sürmektedir. Çin'in askeri ve siyasi anlamda devasa bir yakın komşu olmasının temel belirleyiciler arasında olduğu bu strateji ile Güney Kore, bölgede Çin'i tamamen karşısına almak yerine, bu ülkenin sunduğu ekonomik kazanımlardan faydalanırken, güvenlik endişelerini ABD ile olan geleneksel askeri ittifakını koruyarak gidermeye çalışmaktadır. Soğuk Savaş sürecinde Batı ile olan aşırı yakınlaşmanın yerini giderek daha dengeli ve çok boyutlu bir yaklaşıma bıraktığı bu yeni dönemde, Güney Kore dış politikası ile küresel ve bölgesel dinamikler arasındaki nedenselliği ortaya koymaya çalışan bu çalışma, dünya siyasetinde önemi giderek artan Asya-Pasifik'e dair akademik araştırmalara mütevazı bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Asya-Pasifik, Riski Dengeleme Stratejisi (Hedging), Orta Güç, Güney Kore Dış Politikası, ABD-Çin Rekabeti.

ABSTRACT

US-China Competition In Asia-Pacific: The Hedging Strategy Of South Korea As A Regional Middle Power

Bilen Rabia

Master's Thesis, Department of International Relations

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Helin Sarı Ertem

October, 2023

In the 21st century, with the rising U.S.-China rivalry in the Asia-Pacific, attention has turned to the relatively small states in the region. South Korea has been closely tied to the United States since the Cold War. In the aftermath of the Korean War, it has endeavoured to develop the newly established republic by establishing a presence on the Korean Peninsula under the guarantorship of the U.S. It has achieved remarkable success in its development efforts since the 1960s, thanks to the economic support provided by the United States. In the 1990s, South Korea began to enjoy the fruits of its economic progress and started to take more original steps in foreign policy with the dissolution of the bipolarity in the international system. Especially in the 21st century, South Korea emerged as a Middle Power. In the same years, the rivalry between its ally, the United States, and China, which emerged in international politics with its rising economy after the Cold War, began to heat up. In times of increasing rivalry between the great powers, realist theory suggests two paths for states: Balancing and Bandwagoning. Although bandwagoning was adopted much more in the Cold War period when the parties in the system were clearer, in today's multiplex world, where complex interdependent relations have increased, the international system pushes South Korea to pursue a more balanced strategy compared to the past. This study examines the foreign policy activities of South Korea with the process tracing method, which is among the qualitative methods in Social Sciences. It argues that South Korea is trying to maximize its national interests by applying a hedging strategy in

the great power competition between the USA and China. With this strategy, in which being China's close neighbor is one of the main determinants, instead of completely opposing China in the region, South Korea takes the advantage of economic gains offered by China, while trying to solve its security concerns by maintaining its traditional military alliance with the USA. In this new period, where the Cold War era's extreme rapprochement with the West has been replaced by a more balanced and multidimensional approach, this study, which tries to reveal the causality between South Korean foreign policy and global/regional dynamics, focuses on the Asia-Pacific, which has become increasingly important in world politics, and makes a modest contribution to the academic research on this region.

Key Words: Asia-Pacific, Hedging Strategy, Middle Power, South Korean Foreign Policy, US-China Competition.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	viii
HARİTALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1. ORTA GÜÇ KAVRAMI VE RİSKİ DENGELEME (HEDGING) STRATEJİSİNE YAKINDAN BAKMAK.....	7
1.1. ORTA GÜÇ KAVRAMI.....	7
1.2. ORTA GÜÇ KAVRAMININ SINIFLANDIRILMASI.....	8
1.2.1. Birinci Dalga Orta Güçler (Geleneksel Orta Güçler).....	8
1.2.2. İkinci Dalga Orta Güçler.....	10
1.2.3. Üçüncü Dalga Orta Güçler (Yükselen Orta Güçler).....	11
1.3. ORTA GÜÇ KAVRAMINA DAİR YAKLAŞIMLAR.....	13
1.3.1. İşlevselci (Functional) Yaklaşım.....	13
1.3.2. Davranışsalci (Behavioral) Yaklaşım.....	14
1.3.3. Kimlik Odaklı (Identity-Based) Yaklaşım.....	15
1.4. ORTA GÜÇ DİPLOMASİSİ.....	17
1.4.1. Niş Diplomasisi.....	17
1.4.2. Arabuluculuk.....	18
1.4.3. Köprü Rolü.....	19
1.5. ORTA GÜÇLER VE DENGELEME.....	20
1.6. RİSKİ DENGELEME (HEDGING) STRATEJİSİNİ ANLAMAK.....	21
1.6.1. Klasik Dengeleme (Balancing).....	22
1.6.2. Peşine Takılma (Bandwagoning).....	23
1.6.3. Riski Dengeleme Stratejisinin Temel Nitelikleri.....	23

BÖLÜM 2. ASYA-PASİFİK’TE ABD-ÇİN REKABETİ.....	29
2.1. SİYASİ REKABET.....	29
2.2. EKONOMİK REKABET.....	39
2.3. ASKERİ REKABET.....	48
BÖLÜM 3. GÜNEY KORE DIŞ POLİTİKASINDA ABD-ÇİN REKABETİ VE RİSKİ DENGELEME STRATEJİSİNE GİDEN YOL.....	56
3.1. GÜNEY KORE’NİN TARİHÇESİ.....	56
3.2. GÜNEY KORE’NİN DIŞ POLİTİKASI	58
3.2.1. Güney Kore’nin Soğuk Savaş Öncesi Dönemde Dış Politika Adımları.....	58
3.2.2. Güney Kore’nin Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Dış Politika Adımları.....	59
3.3. GÜNEY KORE-ABD İLİŞKİLERİ.....	61
3.3.1. Siyasi İlişkiler.....	61
3.3.2. Ekonomik İlişkiler.....	72
3.3.3. Askeri İlişkiler.....	76
3.4. GÜNEY KORE-ÇİN İLİŞKİLERİ.....	80
3.4.1. Siyasi İlişkiler.....	81
3.4.2. Ekonomik İlişkiler.....	84
3.4.3. Askeri İlişkiler.....	86
3.5. ORTA GÜÇ OLAN GÜNEY KORE’NİN ABD-ÇİN REKABETİNDE RİSKİ DENGELEME STRATEJİSİNİ UYGULAYIŞI.....	89
SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA.....	104

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Güney Kore'nin 1965-2022 Yılları Arası ABD ile olan Dış Ticaret Verileri (Milyon Dolar).....	73
Tablo 2. Güney Kore'nin 1985-2022 Yılları Arası Çin ile Olan Dış Ticaret Verileri (Milyon Dolar).....	84

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Çin ve ABD Ticaret Hacmi (GSYİH Oranına Göre, 1991-2021).....	41
Grafik 2. ABD ve Çin Arasındaki Mal ve Hizmetler Ticaret Dengesi (1999-2022).....	42
Grafik 3. Güney Kore'nin 1990-2022 Yılları Arası ABD-Çin ile Olan İthalat Verileri (Milyon Dolar).....	95
Grafik 4. Güney Kore'nin 1990-2022 Yılları Arası ABD-Çin ile Olan İhracat Verileri (Milyon Dolar).....	95

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Güney Çin Denizi.....	36
Harita 2. Kore Yarımadası.....	56
Harita 3. Kore Yarımadasındaki Askeri Birlikleri.....	78

GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından Çin'in yükselişiyle birlikte Asya-Pasifik'teki birtakım dengeler değişmeye başlamıştır. Çin'in komşu ülkelerle ilişkilerinde sorun istememesi sebebiyle yeni diplomatik temaslar ve ekonomik ilişkiler kurulmuştur. Bu durum, Asya'da uzun yıllardır gerek askeri gerek ekonomik iş birlikleri bazında varlık gösteren ABD'nin Çin ile rekabete girmesine yol açmıştır. Söz konusu küresel rekabet küçük ve orta ölçekli devletlerin de dış politika hamlelerini yeniden gözden geçirmelerini gerektirmiştir.

“Asya Yüzyılı'nda” Çin'in yükselişiyle beraber ABD bölgede kalmaya devam edebilecek mi; ABD-Çin rekabeti bir savaşla sonuçlanır mı? gibi sorular daha çok Büyük Güçler'in alacakları kararları tartışma konusu yapmıştır.¹ Bunların yanı sıra Orta ve Küçük Güç olarak devletlerin bu rekabet ortamında nerede duracakları da önemlidir. Uluslararası sistemin anarşik yapısı içerisinde realist teori devletlere iki yol sunmaktadır; devletler ya klasik dengeleme yoluna gitmelidirler ya da büyük bir gücün peşine takılmalıdırlar. 21. yüzyıla gelindiğinde Riski Dengeleme (Hedging) Stratejisi²; klasik dengeleme ve peşine takılmanın arasından sıyrılıp yeni bir yaklaşım olarak adından söz ettirmeye başlamıştır. Literatürde bu stratejiyi bilhassa Orta ve Küçük Güç olan devletlerin benimseme eğiliminde olduklarından bahsedilmektedir. Özellikle 2000'li yıllarda yükselişiyle dikkatleri üzerine çeken Çin, anti komünist Asya ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Güney Kore gibi, kuruluşundan itibaren ABD'nin bölgedeki önemli müttefikleri arasında olan ülkeler, Çin ile ekonomik ilişkilerini genişletmektedir. Elde edilen ekonomik katkılarla birlikte bölge ülkeleri daha dengeli bir siyaset izlemeye yönelmektedir.

Çin'in hızla büyüyen ekonomisine karşı ABD'nin kendi hegemonyasını devam ettirmek üzere aldığı önlemler bölgedeki istikrarın sağlanmasında yeterli

¹ Daha detaylı bilgi için bakınız; John J. Mearsheimer, “Can China Rise Peacefully?”, *The National Interest*, Cilt 25, Sayı 1 (2014); Graham Allison, *Destined War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* (New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2017); Sebastian Rosato, “Why the United States and China are on a Collision Course”, *International Security*, (Mayıs 2015), 1-4.

² Hedging Stratejisi'nin Türkçe kavramsallaştırılmasına dair henüz ortak bir görüş bulunmamaktadır. Türkçe literatürde stratejiden bahsederken “riskten korunma”, “çitle çevreleme” gibi Türkçe karşılıklar kullanılmıştır. Bu çalışmada “hedging”, alternatif ifadeler yerine “riski dengeleme” olarak kavramsallaştırılmıştır.

olmamıştır. Küresel siyasete hakim olan bu belirsiz hava içerisinde bölgedeki devletler kendi pozisyonlarını yeniden ayarlamaya çalışmaktadırlar. Bu belirsizlik içerisinde Riski Dengeleme Stratejisi devletlere oldukça pragmatik ve rasyonel yaklaşım sunarak önemli bir alan açmaktadır.

Soğuk Savaş yıllarından bu yana Güney Kore, ABD ile çok yakın ilişkiler geliştirmiş olsa da son yıllarda daha çok yumuşak dengeleme ve riski minimize etme refleksleriyle hareket etmektedir.

Bu çalışmayla birlikte şu üç soruya yanıt aranmaktadır:

- Soğuk Savaş’tan bu yana Güney Kore’nin dış politikada dinamikleri nelerdir?
- Asya-Pasifik’teki ABD-Çin rekabetinin arasında kalan Güney Kore, Orta Güç olarak dış politikada Riski Dengeleme Stratejisi’ni hangi saiklerle uygulamaktadır?
- Kuzey Kore’yle savaş durumu hala devam eden Güney Kore’nin kurmuş olduğu iş birliklerinde ve aldığı kararlar üzerinde iki Kore arasındaki ilişkiler ne kadar etkilidir?

Bu tezin dört varsayımı bulunmaktadır. Birinci varsayım, Güney Kore’nin, yükselen Orta Güç kimliğiyle, pasif dış politika hamlelerinden aktif dış politika inşasına geçerek bölgedeki etkinliğini arttırdığı yönündedir. İkinci varsayım, SSCB’nin dağılmasıyla birlikte uluslararası siyasette sona eren iki kutupluluk halinin yerini, çok boyutlu, küresel ve bölgesel iş birliklerine bıraktığı ve bunun da Güney Kore’ye dış ilişkilerde daha geniş bir hareket alanı sağladığı yönündedir. Üçüncü varsayım, Kuzey Kore’nin güvenlik tehditlerinin Güney Kore’nin dış ilişkilerinde aldığı kararlarda kısıtlanmalar yarattığı yönündedir. Güney Kore, Pyongyang’ın varlığından dolayı bölge ülkeleriyle ilişkilerinde ülke güvenliği ve bölge istikrarını daha çok dikkate alarak hareket etmek zorundadır. Dördüncü varsayım ise, bölgesel bir Orta Güç olarak karşımıza çıkan Güney Kore’nin Asya-Pasifik’te artan ABD-Çin rekabetine karşı Riski Dengeleme Stratejisi uygulayarak, çelişkili görünen ancak rasyonel kabul edebilecek bazı hamlelerle ulusal çıkarlarını maksimize etmeye çalıştığı yönündedir.

Bu çalışma kapsamında, kurulduğu günden bu yana ABD'ye sıkı bağlarla bağlı olan Güney Kore'nin Büyük Güçler arasındaki dengeyi nasıl koruduğu ortaya çıkarılmaktadır. Çin'in yükselişinden Asya-Pasifik ülkeleri ve dolayısıyla Güney Kore doğrudan etkilenmiştir. ABD'nin bölgedeki diğer müttefikleri Japonya ve Avustralya'ya kıyasla, Güney Kore'nin Çin'e olan coğrafi yakınlığı onu hamle yaparken daha fazla zorlamaktadır. Öte yandan Kuzey Kore, Çin-Güney Kore bağlarının kuvvetlenmesindeki en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır.³ Çin ile gelişen ticari ilişkiler, Güney Kore'nin kuruluşundan bu yana değişmeyen askeri müttefiki ABD ve Kuzey Kore'nin provakatif tutumları arasında sıkışarak, dış politika hamleleri hassas bir zeminde ilerletmesine neden olmaktadır.

Güney Kore, Kuzey Kore'nin nükleer silah tehditlerine rağmen bölgede istikrarı sağlamaya yönelik bazı adımlar atılmasına öncülük etmekten geri durmamıştır. İki Kore arasında çatışmacı değil uzlaşmacı yolu benimsemiştir. İki Kore arasında kaygan bir zeminde yürütülen ilişkinin yanı sıra ABD-Çin rekabetinin kızışmasıyla beraber Kore Yarımadası önemli coğrafi bölgelerden biri haline gelmiştir. Bilindiği üzere, Kore Yarımadası, uzun yıllar Japon hakimiyeti altında kalmıştır. 2. Dünya Savaşı'nın nihayete ermesiyle birlikte 38. Paralel üzerinde yarımada kuzey ve güney şeklinde ikiye bölünmüştür. Yarımadanın ikiye bölünmesinden kısa bir süre sonra bölgede savaş patlak vermiştir. Kuzey tarafını Çin ve SSCB'nin başını çektiği Doğu Blok'u askerleri savunurken, Güney tarafında ABD'nin önderliğinde Türkiye'nin de dahil olduğu Batı Bloku askerleri bulunmaktaydı. Kore Savaşı'ndan günümüze Çin'in Kuzey Kore'ye olan askeri ve ekonomik desteği devam ederken ABD'nin de Güney'e olan desteği sürmektedir. Kuzey-Güney arasında çatışmaya varan bir gerilim yaşanması halinde iki Büyük Güç'ün yarımada üzerinde karşı kaşıya gelmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu sebeple Kuzey-Güney Kore ilişkileri ABD-Çin rekabetinin önemli belirleyicilerinden biridir. Çin'in yükselişi uluslararası sistemdeki her devleti etkiler, ancak doğuştan gelen bu coğrafyanın, ekonomik

³ Scott A. Snyder, *South Korea at the Crossroads: Autonomy and Alliance in an Era of Rival Powers*, (New York: Columbia University Press, 2018), ss.78.

bağımlılığın, Kuzey Kore sorununun ve ABD ile kurulan ittifakın etkileşimi nedeniyle Seul için doğru stratejiyi seçme bahisleri özellikle yüksektir.⁴

Güney Kore, 1980’li yıllarda yapmış olduğu sıçramalarla kuruluşundan kısa bir süre sonra ekonomik ve siyasi bağlamda toparlanma emareleri göstermiştir. 1990’lara geldiğimizde Koreli yöneticilerin dış politika söylemlerinde değişimler meydana gelmeye başlamıştır. ABD’nin bölgesel varlığıyla egemenliğini muhafaza ettiğine inanan Güney Kore’nin 1990’larla birlikte ABD’den yavaş yavaş ayrıran bir politik duruş sergilemeye başladığı görülmektedir. Orta Güç kimliğiyle birlikte uluslararası meselelerde daha fazla sorumluluk almak gayesine ulaşmış olan Güney Kore’nin aynı zamanda iki Büyük Güç arasında yaşanan kriz anlarında arabuluculuk faaliyetleri yürüttüğü de görülmüştür. Güney Kore yükselen Orta Güç olarak iyi bir örnektir.⁵ Yükselen Orta Güç olarak Güney Kore’nin Büyük Güçler siyasetinde etkinliği önemli bir unsurdur. Bu çalışma kapsamında Güney Kore’nin Orta Güç diplomasisi pratikleri bağlamında Riski Dengeleme Stratejisi incelenecektir.

Riski Dengeleme Stratejisi, Türkiye’de bir doktora ve bir yüksek lisans tezi olmak üzere toplamda iki adet Uluslararası İlişkiler tezinde Ortadoğu bağlamında ele alınmış, bunun dışında yapılan başka bir çalışma olmamıştır. Bahsi geçen tezlerden farklı olarak bu çalışma Riski Dengeleme Stratejisi’ni Orta Güç kavramıyla birlikte ele alacak ve Güney Kore örneğine uygulayacaktır. İngilizce ve Türkçe literatürde Riski Dengeleme Stratejisi ile Orta Güç kavramının birlikte detaylı bir şekilde ele alındığı başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmaların teorik çerçevesinde Riski Dengeleme Stratejisi detaylandırılırken Orta Güç kavramına Riski Dengeleme başlığı altında değinilmiştir, ancak Orta Güç kavramı ayrıca detaylandırılmamıştır. Bu sebeple bu çalışmada Riski Dengeleme Stratejisi ve Orta Güç kavramının ayrı ayrı detaylandırılması çalışmaya özgünlük katmıştır. Özgünlüğü ile diğerlerinden ayrılan bu çalışma, Güney Kore’nin Büyük Güçler rekabetinde Riski Dengeleme Strateji’sini hangi saiklerle ve nasıl uyguladığı

⁴ TongFi Kim “South Korea’s Middle Power Response to the Rise of China”, Bruce Gilley and Andrew O’Neil (der.), *Middle Powers and the Rise of China*, (Washington DC: Georgetown University Press, 2014), s. 84-85.

⁵ Ziya Öniş ve Mustafa Kutlay, “The dynamics of emerging middle-power influence in regional and global governance: the paradoxical case of Turkey”, *Australian Journal of International Affairs*, Cilt 71, Sayı 2 (2017), s. 4.

sorularından hareketle, tezin Türkiye’deki teorik ve kavramsal çalışmalar ile farklı vaka örneklerine yönelik akademik araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Güney Kore Cumhuriyeti kurulduğu günden bugüne ABD ile askeri, ekonomik ve siyasi açıdan yakın bir ilişki içinde olsa da, 1992 yılında Çin ile kurulan ilk siyasi temasların zaman içinde giderek artması ve Orta Güç kimliğinin yükselişiyle birlikte Güney Kore’yi eskiye nazaran daha dengeli bir strateji izlemeye yönlendirmiştir. 21. yüzyılda Çin’in uygulamaya soktuğu Kuşak-Yol Girişimi’nin de etkisiyle, Güney Kore bugün söz konusu denge politikasını ideolojik kampaşmaya dayalı, Soğuk Savaş ortamına nazaran çok daha fazla uygulamak zorundadır. Bugün Çin, Güney Kore için askeri bir tehdit olduğu kadar, önemli bir sınır komşusu ve ekonomik partnerdir. Bu sebeple Asya-Pasifik’te değişen dengelerin sıklıkla dikkat çektiği şu günlerde, Güney Kore’nin iki Büyük Güç arasında Riski Dengeleme Stratejisini nasıl uyguladığına yakından bakan bu çalışmanın değişen küresel dengeleri ve uluslararası rekabet ortamını anlamak ve yeni çalışmalara kaynaklık etmek adına Türkçe literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte çalışmanın, çoğu zaman ABD ve Rusya gibi iki küresel aktör arasında sıkışan bir diğer yükselen Orta Güç olan Türkiye’nin geleneksel olarak izlediği denge politikasına da Riski Dengeleme Stratejisi üzerinden bakılmasına kaynaklık edebileceği ve bu sayede yeni kavramsal ve teorik çalışmaları tetikleyebileceği düşünülmektedir.

Tez üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Orta Güç Kavramı ve Riski Dengeleme (Hedging) Stratejisi ele alınacaktır. Bu bölümde, Orta Güç kavramı başlığı altında Güney Kore’nin uluslararası siyasetteki konumunu anlayabilmek adına Orta Güç kavramının dalgalarına, yaklaşımlarına ve Orta Güç diplomasisine değinilecektir. Yine bu bölümde Riski Dengeleme Stratejisini daha iyi ifade edebilmek adına realist yaklaşımın Büyük Güçlerle baş etme yöntemleri olan klasik dengeleme (balancing) ve peşine takılma (bandwagoning) yaklaşımları ele alınacak, riski dengeleme ile aralarındaki farklara değinilecektir. Ardından Güney Kore’den farklı olarak Malezya, Endonezya ve Singapur gibi ülkelerin Riski Dengeleme Stratejisi’ni nasıl uyguladıklarından kısaca bahsedilecektir.

İkinci bölümde, yeni yüzyılda dünya siyasetindeki dengeleri değiştiren Asya-Pasifik'teki ABD-Çin rekabetine siyasi, ekonomik ve askeri başlıkları altında inceleyerek rekabet unsurları yakından incelenecektir.

Çalışmanın son bölümünde 1948 yılında kurulmuş olan Güney Kore'nin Soğuk Savaş öncesi ve sonrası dış politikada hangi reflekslerle hareket ettiği sunulacaktır. Çalışmanın içeriği Güney Kore tarihinin detaylarını kapsamamaktadır. Güney Kore tarihi başka bir çalışmanın konusunda ele alınacak kadar geniş bir konudur. Bu çalışma yalnızca bahsi geçen devletin dış politika hamleleri ile ABD ve Çin ile olan ilişkilerine, araştırma konusuna ışık tutması amacıyla belirli bir zaman dilimi kapsamında değinecektir. Çalışmanın bu bölümünde ayrıca, Güney Kore'nin ABD ve Çin ile siyasi, askeri ve ekonomik ilişkilerinde krize yol açan ve sonrasında tarafları uzlaşma sağlamaya yönlendiren olaylar mercek altına alınacaktır. Olgular ve eylemler arasındaki nedenselliği ortaya koymak adına bu çalışma, Sosyal Bilimlerde niteliksel araştırma metotları arasında yer alan süreç analizi (process tracing) yöntemiyle yazılacaktır. Bu yöntemle birlikte amaç, çalışmada neden-sonuç ilişkilerini anlamak ve vakanın karmaşıklığını çözebilmektir. Ayrıca çalışmada vaka analizi olarak, zaman zaman karşılaştırmalı olmak üzere, Güney Kore dış politikası ele alınacaktır.

BÖLÜM 1

ORTA GÜÇ KAVRAMI VE RİSKİ DENGELEME (HEDGING) STRATEJİSİNE YAKINDAN BAKMAK

1.1. ORTA GÜÇ KAVRAMI

1950’li yıllarda ortaya çıkan Orta Güç (Middle Power) kavramı Soğuk Savaş’ın sonra ermesiyle başlayan yeni dönemde daha yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. 2. Dünya Savaşı’ndan sonra artan dekolonizasyon hareketleriyle Asya ve Afrika’da çok sayıda yeni küçük devlet ortaya çıkmıştır.⁶ Bununla birlikte 1960’lara gelindiğinde, Doğu ve Batı blokları arasındaki mevcut gerilim giderek azalmaya başlamıştır. Özellikle ABD-SSCB ilişkilerinde yumuşama dönemine girilmesiyle birlikte araştırmacıların dikkatleri yeni kurulan bu küçük ve orta ölçekli devletlere kaymıştır. Bu durum zaman içerisinde Orta Güç ve Küçük Güç (Small Power) kavramlarını tanıma muhtaç bırakmıştır. Ancak Sosyal Bilimler’de kavramların tanımlanmasındaki anlaşmazlıkların yaygınlığı burada da baş göstermiştir. Bu sebeple Orta Güç kavramı ile ilgili de geçerli tek bir tanım yapılamamaktadır.

Andrew Carr, Orta Güç kavramının tanımının net bir şekilde anlaşılmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır. İlk olarak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin siyasetçileri ve karar vericileri siyasi ve kamusal kampanyalarında ve söylemlerinde Orta Güç kavramını işaret etmekte ve bu terimde siyasi yankı ve jeopolitik anlam görmektedir. İkinci olarak, Orta Güç kavramı, Büyük Güçler (Great Powers) politikasına çok sıkı bir şekilde odaklanan Uluslararası İlişkiler çalışmalarına karşı temel bir uyarı niteliği taşımaktadır.⁷ Diğer bir ifadeyle akademik çalışmalarda Büyük ya da Süper Güç hamlelerinin analizlerinin

⁶Hatice Çelik, “Güney Kore ile ASEAN’ın Dış Politika ve Güvenlik İlişkileri”, Çağdaş Üngör (der.), *Asya Pasifik Çalışmalarında Yeni Ufuklar*, (İstanbul: Küre Yayınları, Mart 2020), s. 67.

⁷ Andrew Carr, “Is Australia a Middle Power? A Systemic Impact Approach”. *Australian Journal of International Affairs*, Cilt 68, Sayı 1 (2014), s. 73.

baskınlığının yanında Orta ve Küçük Güçler'in de kendilerine yer bulması gerekmektedir.

Orta Güç kavramının iki sac ayağından biri olan “güç” kavramı tanımlanması gereken bir diğer kavramdır. Gücün tanımıyla ilgili sadece Uluslararası İlişkiler literatüründe dahi birçok tartışma karşımıza çıkmaktadır. Ancak, güç kavramının tanımlanması ile ilgili yapılan tartışmalar bu çalışmanın kapsamına girmemektedir. Yine de, güç kavramı Orta Güç kavramının unsurlarından biri olması sebebiyle kavrama sınır çizebilmek adına mühimdir.

Robert Cox, Orta Güç rolünün sabit ve evrensel olmadığını; uluslararası sistemin değişen durumu kapsamında sürekli olarak yeniden düşünülmesi gereken bir rol olduğunu savunmaktadır.⁸ Bu ifadeyle Orta Güç kavramının zaman içerisinde değişkenlik gösterip dönüşebileceğinin altı çizilmelidir.

Devletlerin güçlerini kategorize etmenin dış politika analizi açısından önemli faydaları bulunmaktadır. Araştırmacılar Süper Güç (Super Power) dışındaki ülkelerin dış politika eğilimlerini gözlemlerken onları anlamaya çalışmakla birlikte ortak noktaları sınıflandırmaktadır. Bu durum dış politika analizinde kolaylık sağlayabilir. Bu sebeple literatürde zaman içerisinde devletlerin farklı güç kategorilerine göre sınıflandırılmasına gereksinim duyulmuştur.

1.2. ORTA GÜÇ KAVRAMININ SINIFLANDIRILMASI

1.2.1. Birinci Dalga Orta Güçler (Geleneksel Orta Güçler)

Geleneksel Orta Güçlerin temel özelliği Süper Güç ABD'nin çıkarlarına körü körüne bağlı kalmadan ABD'nin adımlarını takip etmektir. Birçok durumda, hegemonun aşırılıkları eleştirilebilir ve bunları düzeltme girişimleri olabilirdi.⁹ Bir başka ifadeyle Orta Güç'ler hegemonun peşine takılmadan onun yanında kalarak gerektiği yerde ifadeleriyle müdahale etme girişimlerinde bulunabilmektedirler. Aynı zamanda Orta Güç'ler için ayrıştırıcı bir özellik olan arabulma özelliği yine birinci dalga Orta Güç'lerde de gözlemlenmektedir. Ancak uluslararası sistemde

⁸ Robert Cox, “Middlepowermanship, Japan, and Future World Order”, *International Journal*, Cilt 44, Sayı 4 (1989), s.825

⁹ Andrew F. Cooper ve Emel Parlar Dal, “Positioning the third wave of middle power diplomacy: Institutional elevation, practice limitations”. *International Journal*, Cilt 71, Sayı 4 (2016), s.520.

kutuplaşmanın hakim olduğu bir dönemde geleneksel Orta Güç'lerin dış politikadaki etki alanları kısıtlıdır. Sisteme hakim olan şartlar sebebiyle Orta Güç'ler daha çok dengeleyici konumundadır. Cooper ve Dal'a göre birinci dalga Orta Güç'ler işlevsel bir mantığa dayalıdır. Aynı zamanda Birinci Dalga Orta Güç'lerin yerleşmiş demokrasileri bulunmaktadır.

Avustralya ve Kanada 1945 yılıyla birlikte, Birinci Dalga Orta Güç'lere örnek devletler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Soğuk Savaş döneminde uluslararası sistemdeki polarizasyon araştırmacıların odağını büyük güçlerin hamlelerine yoğunlaştırmıştır. Bu sebeple, her ne kadar Avustralya, Kanada, Hollanda ve İskandinav ülkeleri o dönemde Orta Güç olarak varlık gösterme gayretinde olsalar da sistemde Büyük Güçlerin ağırlığı Orta Güç'leri odağın dışına çıkarmıştır. Dış politikadaki manevra alanı daralmıştır. Soğuk Savaş yıllarında sıkı kutupluluğun hakim olduğu dönemde Orta Güç'lerin çoğunlukla diplomatik çabaları küresel gerilimleri hafifletmek ve yeni bir dünya savaşının patlak verme olasılığının önlemeye yöneliktir.¹⁰ Bu sebeple bu dönemde, Orta Güç'ün ilk dalgası, arabuluculuk, barış koruma, BM ve diğer resmi kuruluşlar aracılığıyla üzerlerine düşen rollerin yerine getirilmesi ile ilişkilendirilmektedir.¹¹ Detant döneminin sağladığı uluslararası yapıdaki rahatlatma araştırmacıların dikkatinin Büyük Güç'lerden Orta ve Küçük Güç'lere kaymasına alan tanımıştır.

Orta Güç'lerin Baskın Güç'e tamamen teslim olmadan gerektiği yerde kendini ifade edebildiğinden bahsedilmişti. Ancak Büyük Güç'lerle kıyaslandığında daha küçük olmaları Orta Güç'leri uluslararası sistemde dengeleyici ve Baskın Güç'ün konumunu meşrulaştırıcı durumuna getirmektedir.¹² Uluslararası siyasetteki ayrıcalıklı konumu göz önüne alındığında Orta Güç, hegemonun varlığının meşruluğundan kendi çıkarları doğrultusunda faydalanabilir.

Kanada, Orta Güç kavramını dış politika gündemine sokmaya çalışan ilk ülke olarak ortaya çıkmıştır. Kanadalı dış politika karar alıcıları, devletin büyük güçlerle

¹⁰ Andrew Cooper, Richard A. Higgott ve Kim Richard Nossal, *Relocating Middle Powers: Australia and Canada in a Changing World Order*, (Columbia: UBC Press, 1994), s. 20.

¹¹ Cooper ve Dal, *a.g.m.*, s.517.

¹² Eduard Jordaan, "The concept of a middle power in international relations: distinguishing between emerging and traditional middle powers." *Politikon* Cilt 30, Sayı 1 (2003), s. 168-170.

rekabet edebilecek maddi kaynaklara sahip olmamasına karşın, Kanada'nın uluslararası alandaki etkisini arttırmak amacıyla bu kavramı gündeme taşımışlardır. Kavramın Kanada tanımına göre, Kanada bir Orta Güç'tür. Çünkü kurulan büyük ittifaklarda küçük bir müttefik olmasına karşın kendi bölgesi dışındaki anlaşmazlıkların çözümünde aktif olarak yer almıştır.¹³

Geleneksel Orta Güç'ler, Soğuk Savaş döneminde iki süper güç arasındaki açmazda güçsüzce sıkışık kalmış görece daha küçük devletlerin güvensiz pozisyonları, dış politikada yoğun olarak askeri ve siyasi meselelerde endişeli olmasına neden olmuştur.¹⁴

1.2.2. İkinci Dalga Orta Güçler

1991 yılında SSCB'nin dağılmasının ardından uluslararası sistemde değişen yapı, Orta Güç'lerin küresel yönetimde daha fazla söz söylediği bir dönemin kapılarını aralamıştır. Yeni dönemle birlikte Orta Güç'ler yükselişe geçmiştir. İkinci Dalga Orta Güç'ler yüksek profilli girişimlerle ilişkilendirilmiştir. Bu girişimler arasında karasal mayınlarla mücadele kampanyası, çocuk askerler ve küçük silahlar konuları bulunmaktadır. Ayrıca Uluslararası Ceza Mahkemesi ve koruma sorumluluğunun teşviki de ikinci dalgayla bağlantılıdır.¹⁵

İkinci dalga Orta Güçleri birinci dalgadan ayıran önemli bir nokta, dünya düzenine karşı olan tutumlarıdır. İkinci dalga Orta Güç'ler küresel değişiklikler için daha fazla pazarlık ve baskı yapma noktasında daha fazla söz sahibidirler. İkinci dalga Orta Güç'lerin birinci dalga Orta Güç'lerden ayrıldıkları bir diğer nokta ise ikinci dalga Orta Güç'lerin yerleşmiş demokrasileri yoktur. Bununla birlikte İkinci Dalga Orta Güç'ler tıpkı birinci dalgada olduğu gibi uluslararası yapı içerisinde siyasi ve ekonomi konularında arabulucu olarak meşrulaştırma rolü oynama eğilimindedirler.

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde değişen yapı, ikinci dalga Orta Güç'lerin genişlemesini ve yeni ilişkiler kurdukları bir dönemi başlatmıştır. Bu yeni dönemle birlikte Orta Güç'lerin fikirleriyle daha fazla ortaya çıktıkları ve mevcut sistem içerisinde rollerini daha fazla artırma girişiminde olmuşlardır. Bu dönemde

¹³ Hasan Basri Yalçın, "The Concept of 'Middle Power' and the Recent Turkish Foreign Policy Activism", *Afro Eurasian Studies*, Cilt 1, Sayı 1 (Bahar 2012), s.197-198.

¹⁴ Jordaan, *a.g.m.*, s. 172.

¹⁵ Cooper ve Dal, *a.g.m.*, s.517.

Orta Güç olarak yükselen bir profille karşımıza Güney Afrika örneği çıkmaktadır. Güney Afrika bölgede yükselen bir güç olmasının yanı sıra, etki yaratma aracı olarak ikili diplomasi yerine çok taraflı forumların kullanılmasını tercih etmiştir.¹⁶

İkinci Dalga Orta Güçler'in dünya politikasındaki yenilikçi yaklaşımına örnek olarak BRICS verilebilir. BRICS ülkeleri, gelişen ekonomileriyle birlikte uluslararası ilişkilerde yükselen bir etkiye sahiptir. Asya Altyapı Yatırım Bankası (AAYB) veya BRICS öncülüğündeki Yeni Kalkınma Bankası (NDB) gibi Batılı olmayan çeşitli kuruluşların oluşturulması, uluslararası siyasette varlığını güçlendirmeye yönelik atılmış adımlardandır.¹⁷

Soğuk Savaş döneminin siyasi ve askeri meselelerdeki yaratmış olduğu güvensiz havanın dağılmasıyla birlikte uluslararası politikada ekonomik meseleler ön plana çıkmıştır. Bu süreçte devletler daha çok ekonomik meseleler üzerine yoğunlaşmışlardır. Geleneksel orta güçlerdeki gelir dağılımındaki eşitlik aynı oranda yükselen Orta Güçlerde bulunmamaktadır.¹⁸

1.2.3. Üçüncü Dalga Orta Güçler (Yükselen Orta Güçler)

Üçüncü dalga Orta Güç'ler, diplomatik işleyişte kendinden önceki dalgaların bazı özelliklerini temel alsalar da, dikkate değer benzersiz özelliklere sahiptir.¹⁹ 2008 krizi Orta Güçler'deki üçüncü dalganın tetikleyicisi kabul edilmektedir. Yükselen Orta Güçler, dünya meselelerinde bilhassa 2008 ekonomik krizi sonrası düşüncelerini daha yüksek bir sesle dile getirmektedirler. Üçüncü dalgayla birlikte Orta Güçler'in yükselişi devam etmektedir. Ayrıca bu dönemde daha önceki dönemlere nazaran Orta Güç olarak kabul edilecek ülkelerin sayısı daha fazladır. G20 ve MIKTA ülkeleri arasında olan Türkiye, Meksika, Güney Kore bu süreçte Orta Güç olarak küresel siyasette daha fazla ön plana çıkan ülkelere örnek olarak verilebilir.²⁰

¹⁶ Maxi Schoeman, "South Africa as an Emerging Middle Power", *African Security Review*, Cilt 9, Sayı 3 (2000), s. 354.

¹⁷ Oliver Stuenkel, "The BRICS: Seeking privileges by constructing and running multilateral institutions." *Global Summitry* 2.1 (2016), s. 39.

¹⁸ Jordaan, *a.g.m.*, s. 173.

¹⁹ Cooper ve Dal, *a.g.m.*, s. 517.

²⁰ Gonca Oğuz Gök, ve Radiye Funda Karadeniz, "Emerging middle powers (MIKTA) in global political economy: Preferences, capabilities, and their limitations.", *Turkey's Political Economy in the 21st Century* (2020).

Yükselen Orta Güçler'in değişen güç kapasitesi, politika tercihleri ve rol anlayışları, bölgesel ve küresel yönetişimin geleceğini şekillendirecek temel nitelikler halini almıştır.²¹ Yükselen Orta Güçler, küresel bazdaki belli başlı konularda Büyük Güçler'in peşine takılmak yerine özgün tavırlar sergilemektedirler. Küresel sorunlara karşı Orta Güçler'in dış politikada kendilerine ait çözümleri ve stratejileri bulunmaktadır. Orta Güçler, uluslararası ilişkileri domine eden Büyük Güçler'e karşı uluslararası arenadaki varlığının altını çizmektedir. Yine de Büyük Güç'lerle kıyaslandığında Orta Güç'lerin uluslararası siyasete etkileri daha kısıtlıdır.

Öncesinde küresel yönetişimde söz hakkı bulmakta zorlanan Orta Güçler ikinci dalgada olduğu gibi yükselişine devam etmiştir. Tıpkı ikinci dalga Orta Güçler'de olduğu gibi Orta Güç'ler bu dönemde de küresel yönetişimde daha fazla söz sahibidir. 2008 krizi sonrası yükselen Orta Güçler G20 zirvesine ev sahipliği yapmaya başlamışlardır. Güney Kore, Kanada, Meksika, Avustralya ve Türkiye zirveye ev sahipliği yapmanın etkisiyle, küresel yönetişimdeki sorunları masaya yatırma imkânı bulmuşlardır.²² Dünya siyasetindeki belirsizlik Orta Güç'lerin küresel siyasette daha fazla seslerinin çıktığı bir yükselişe geçmesini kolaylaştırmıştır.

Yükselen Orta Güçler için ilk kriter; hem bölgesel hem de küresel bazda bir rol model olarak hizmet edebilme kabiliyetine sahip olmalarıdır. Bu kabiliyet, sırasıyla, ekonomik kalkınma ve demokratikleşme performanslarının kalitesine dayanmaktadır.²³ Geleneksel Orta Güçler, bölgesel güç olarak yeterince güçlü değildirler. Bu sebeple bölgesel iş birlikleri konusunda kararsızdırlar. Buna karşın yükselen Orta Güçler aynı zamanda bölgesel güç olmalarının avantajını kullanarak bölgesel iş birlikleri konusunda daha isteklidirler.²⁴ Yükselen Orta Güçler kurmuş oldukları bölgesel entegrasyonları ABD'nin hegemonyasına karşı koymak için kullanabilirler.

²¹ Ziya Öniş ve Mustafa Kutlay, "The dynamics of emerging middle-power influence in regional and global governance: the paradoxical case of Turkey", *Australian Journal of International Affairs*, Cilt 71, Sayı 2 (2017), s. 2.

²² Cooper ve Dal, *a.g.m.*, s. 523.

²³ Öniş ve Kutlay, *a.g.m.*, s. 4.

²⁴ Jordaen, *a.g.m.*, s. 177.

1.3. ORTA GÜÇ KAVRAMINA DAİR YAKLAŞIMLAR

Çalışmanın başında Orta Güç kavramıyla ilgili ortak tek bir tanımda anlaşmaya varılamadığından bahsedilmiştir. Yine de teorisyenler, zaman içerisinde kavramın anlaşılmasını ve disiplin içerisindeki kullanımını kolaylaştırmak açısından bazı sınıflandırmalar yapmıştır. Bu çalışmada Orta Güç kavramına dair tartışmalar kabaca işlevselci, davranışsalci ve kimlik odaklı yaklaşım şeklinde üçe ayrılacaktır. Bu sınıflandırma Uluslararası İlişkiler disiplininin önemli üç teorisi olan realizm, liberalizm ve konstrüktivizm ile paralellik göstermektedir.

1.3.1. İşlevselci (Functional) Yaklaşım

İşlevselci yaklaşım, tıpkı realist teori de olduğu gibi güç kavramını temel almaktadır. Bu yaklaşıma göre devletler ekonomik gelişmişleri, askeri kapasiteleri, nüfus gücü gibi ölçülebilir özelliklere göre sıralanmaktadır. Bu sıralamanın neticesinde bazı devler büyük, bazıları küçük ve bazıları ikisi ortasında kalmaktadır. Büyük Güç ile Küçük Güç arasında kalanları işlevselci yaklaşım Orta Güç şeklinde tanımlamaktadır. Carsten Holbraad, işlevselci yaklaşımda hususunda kapsamlı çalışması *Middle Powers in International Politics* (1984) ile bilhassa öne çıkan isimdir. Holbraad'ın Orta Güç kavramında, güce dayalı hiyerarşide ortada olan bir konumu işgal eden devlet Orta Güç'tür. Orta Güç'ler, küçük devletlerden çok daha güçlü olmasına karşın devlet sisteminin başlıca üyelerinden oldukça zayıf olan devletleri tanımlamak için kullanıldığı ifade eder.²⁵ Bununla birlikte işlevselci yaklaşımda daha çok "Orta Güç nedir?" sorusuna cevap aranıp bunun üzerinden bir tanımlama yapılmaktadır.

Devletleri sıraladığımızda ortada kalan devle iki grup devlet arasında yer almaktadır. Birinci grup devletler, sahip oldukları gücün yetkinliğini ve kapasitesini diledikleri zamanda gösterebilen büyük güçlerdir. İkinci grup devletler ise, çoğunlukla küçük nüfusları, sınırlı toprakları ve kısıtlı diğer kaynakları sebebiyle her zaman etkileriyle yayılamayan küçük güçlerdir.²⁶

²⁵ Carsten Holbraad, "The Role of Middle Powers." *Cooperation and Conflict* Cilt 6, Sayı 1 (1971), s. 78.

²⁶ Hatice Çelik, "South Korea as a Middle Power: A Case Study of South Korea-ASEAN Relations", Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 2017.

Esasında maddi güç unsurlarının ölçülebilirliği daha kolay olması sebebiyle işlevselci yaklaşımla devletleri sıralamak daha kolay olduğu söylenebilir. Bu yaklaşım, maddi güç unsurları dışındaki etmenleri göz ardı etmesi hasebiyle araştırmacılar tarafından eleştirilmektedir. Cooper, Higgott ve Nossal'a göre, böyle bir yaklaşımın kendi içinde sorunları olabilir.²⁷ Çünkü yalnızca gücün ölçülebilir ölçütlerine bağlıdır. Devletlerin dış politika davranışlarını göz ardı etmektedir. Aynı şekilde bu yaklaşım devletlerin gücünü tanımlarken yumuşak güç unsurlarını hesaba katmaz. İşlevselci yaklaşımın bu kriterleri daha çok, davranışsalci yaklaşıma da yön veren liberaller tarafından eleştirilmektedir.

1.3.2. Davranışsalci (Behavioral) Yaklaşım

Davranışsalci yaklaşımda, Orta Güçler'in psikolojik ve davranışsal motiflerini dikkate alan bir yaklaşımdır. Andrew Cooper, Richard A. Higgott ve Kim Richard Nossal'ın "Relocating Middle Powers: Australia and Canada in a Changing World Order", adlı eseri bu yaklaşımın önemli çalışmalarından biri olarak kabul edilir. Liberaller, işlevselci yaklaşımın aksine Orta Güçler'i dış politikadaki tutumlarından fark edilebileceğini düşünmektedirler. Bu sebeple bir devletin Orta Güç olarak tanımlanabilmesi için devletlerin dış politikada almış olduğu kararların izlenmesi gerekmektedir. Davranışsalci yaklaşım, devletleri ekonomik bağımlılık ve uluslararası kuruluşlardaki davranışları açısından ele almaktadır.

Davranışsalci yaklaşıma göre, uluslararası sorunlara çok taraflı çözümler arama eğilimi, uluslararası anlaşmazlıklarda uzlaşmacı tavrı benimseme eğilimi ve kendi yürüttükleri diplomaside uluslararası iyi bir vatandaş görüşünü benimseme eğilimi olan devletleri Orta Güç olarak tanımlayabiliriz.²⁸ Ravenhill'e göre davranışsalci yaklaşımın sözünü ettiği eğilimler, Orta Güçler'i sınıflandırmada veya bu devletlerin davranışlarını tahmin etmede hiçbir değere sahip değildir.²⁹

Andrew Carr'a göre devletleri konumlarına, davranışlarına ve kimliklerine göre üç şekilde sınıfa ayırabiliriz. Davranışsalci yaklaşımsa, Carr'ın Orta Güçler'i

²⁷ Cooper, Higgott ve Nossal, *a.g.e.*, s. 17.

²⁸ Cooper, Higgott ve Nossal, *a.g.e.*, s. 19.

²⁹ John Ravenhill, "Cycles of middle power activism: Constraint and choice in Australian and Canadian foreign policies." *Australian Journal of International Affairs* Cilt 52, Sayı 3 (1998), 325.

konumlarına göre sıralaması yaklaşımına eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım devletleri, gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH), nüfus, askeri kapasite ve savunma harcamaları gibi ölçülebilir unsurlara dayanarak sıralar. Bu sayede devletler daha nesnel ölçütler kullanarak sıralanmış olur. Orta kavramı kelime manası olarak daha ölçülebilir bir kavram olması sebebiyle bu yaklaşımın daha uygun olduğu düşünülmektedir.³⁰ Ancak yine de bu yaklaşımın da bazı eksik yanları bulunmaktadır. BM tarafından tanınan bağımsız 193 ülke bulunmaktadır. Nicel verilere göre, bağımsız bu devletleri sıraladığımızda ilk 20 ülke Orta Güç olarak kabul edileceğini söyleyebiliriz. Buna karşın ülkeleri nüfus sayıları ve askeri güç kapasitelerine göre sıraladığımız taktirde sıralama çok daha farklı olacaktır. Bu sebeple yalnızca devletleri nicel verilerin merkeze alındığı bir sıralamaya tabi tutarak onları Orta Güç şeklinde nitelendirilmesi güç görünmektedir.

Davranışsalcı yaklaşımı takip eden araştırmacılar daha çok geleneksel Orta Güç olarak karşımıza çıkan Avustralya ve Kanada gibi ülkelerin davranışlarını analiz etmeye yoğunlaşmışlardır.³¹ Ancak Orta Güçler'deki dalgalarla birlikte uluslararası sistemde yükselen Orta Güçler'in ortaya çıkmış olmaları ülkeleri sınıflandırırken bu yaklaşımın kullanılmasını zorlaştırılmıştır. Yukarıda Orta Güç dalgalarından bahsedilirken Avustralya ve Kanada gibi geleneksel Orta Güçler'le ve Brezilya, Hindistan, Güney Afrika gibi yükselen Orta Güçler'in birbirleri aralarındaki farklılıklardan söz edilmişti. Dolayısıyla bu devletleri sınıflandırırken yalnızca nicel verileri merkeze alması devletleri değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır.

1.3.3. Kimlik Odaklı (Identity-Based) Yaklaşım

Kimlik odaklı yaklaşımda devletlerin dış politika söylemlerinde kendilerini orta güç olarak tanımlamaları ön plana çıkmaktadır Dış politikada karar alıcıların bu söylemleri araştırmacıların devletlerin dış politikadaki tutumlarını analiz ederken onların işini kolaylaştıran bir tutumdur. Aynı zamanda politika yapıcılar dış politika hamlelerinde politika Orta Güç davranışlarını rehber alır.

Kimlik odaklı yaklaşım, uluslararası ilişkiler teorilerinden konstrüktivist (inşacı) teoriyle paralellik göstermektedir. Konstrüktivist teoriye göre, siyasi liderlerin

³⁰ Carr, *a.g.m.*, s. 71-72.

³¹ Cooper, Higgott ve Nossal, *a.g.e.*.

fikirleri ve vizyonları bir devletin kimliğini belirler. Bunula birlikte devletin uluslararası sistemdeki konumunu şekillendirir. Robert Keohane'ın, "güvenliğin kendi kaynaklarıyla sürdürülüp sürdürülmeyeceğine ilişkin anlayışlara odaklanmak yerine devlet liderlerinin ülkelerindeki oynadıkları role odaklanmalıyız" ifadeleri bu yaklaşımın erken dönem yorumu olarak karşımıza çıkmaktadır.³² Liderlerin ifadeleri devletlerin Orta Güç olmalarına dair tam bir tanımlama yapmasa da ileriye dönük fikir vermesi açısından önemli bir ipucudur. Diğer yandan hükümetler ve liderler değiştikçe devletlerin dış politika söylemlerinde değişimler meydana gelecektir. Bu sebeple politika yapıcılarının söylemlerini merkez alarak güç unsuru çoğunlukla görmezden gelen kimlik odaklı yaklaşımda devletlerin Orta Güç kimlikleri liderlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir.

Kimlik odaklı yaklaşım, davranışsalci ve işlevselci yaklaşıma nazaran daha az rağbet gören bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın eksikliği zaman zaman devletlerin kendilerini tanımlarken dış politikada kullanmış oldukları ifadelerin yanıltıcı olabilmesidir. Örneğin, Güney Kore, Kanada gibi ülkeler kendilerini Orta Güç olarak tanımlarken araştırmacılar tarafından Orta Güç olarak kabul edilen Brezilya, dış politikadaki söylemlerinde Orta Güç kimliğini kabul etmemektedir.³³ Öte yandan, Malezya Başbakanı 2014 yılında yapmış olduğu bir konuşmasında Malezya'nın Orta Güç olduğunun kabul edilmesini istediğini dile getirmiştir.³⁴ Devletleri sınıflandırırken yalnızca kendi beyanlarını referans almak resmi adı Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti olan Kuzey Kore'nin demokratik oluşuna inanmaya benzer.³⁵ Böylesi bir durumda devletlerin salt beyanlarını dayanak olarak kullanmak devletlerle sınıflandırmada eksik bilgiyle hareket edilmesine sebep olabilir.

³² Robert O. Keohane, "Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics", *University of Wisconsin Press*, Cilt 23, Sayı 2 (1969), s. 295.

³³ Bruce Gilley ve Andrew O'Neil, "China's Rise through the Prism of Middle Powers", Bruce Gilley and Andrew O'Neil (der.), *Middle Powers and the Rise of China*, (Washington DC: Georgetown University Press, 2014), s. 15.

³⁴ "PM: Malaysia must embrace middle power position", *NST Online*, (24.02.2014), https://www.youtube.com/watch?v=nnUvOQk_1a4, (Erişim:25.09.2023).

³⁵ Eduard Jordaan, "The emerging middle power concept: Time to say goodbye?." *South African Journal of International Affairs*, Cilt 24, Sayı 3 (2017), s. 4.

1.4. ORTA GÜÇ DİPLOMASİSİ

1.4.1. Niş Diplomasisi

Niş terimi, bir ülkenin avantajlı konumu özel yeteneği veya benzersiz üretimi sebebiyle sahip olabileceği avantajlı konumun veya köşenin az çok kalıcı olması anlamına gelmektedir.³⁶ Niş diplomasisi ise, Orta Güçler'in küresel yönetişime benzersiz ve anlamlı katkılar yapabilecekleri niş alanlarını belirleyerek diplomatik çabalarını bu yönde harcamaları anlamına gelmektedir. Büyük Güçler'le karşılaştırıldığında daha küçük olan ve sınırlı kaynaklara sahip olan Orta Güçler, niş diplomasisiyle birlikte uluslararası arenada etki oluşturarak ön plana çıkmayı hedeflemektedirler. Orta Güçler, niş diplomasisiyle birlikte uluslararası politikanın şekillendirilmesinde önemli rol oynamasına alan tanır. Ayrıca niş diplomasisi devletlerin uluslararası alanda statülerinin artmasına yardımcı olur. Güney Kore gibi Orta Güçler sıklıkla niş diplomasisi kullanmaktadır. Güney Kore, 2003 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Felaket Değerlendirme ve Koordinasyon ekiplerinin bir parçası ve 1999 yılından bu yana Uluslararası Arama ve Kurtarma Danışma Grubu'nun bir üyesi olmuştur.³⁷

1990'larda uluslararası sorunlar arasında yoksulluk, insan refahı, çevre bilimi ve insan hakları gibi düşük siyaset meselelerinin yükselişe geçmesi devletlerin dış politikada niş alanları belirlemesini kolaylaştırmıştır. Niş diplomasisinin etkili olabilmesi açısından bu süreçte Orta Güçler için önemli fırsatlar meydana gelmiştir. Niş diplomasisi sayesinde uluslararası alanda daha fazla sorumluluk alan Orta Güçler'in yeri daha küçük aktörlerden ayırtmıştır.³⁸

Yukarıda Orta Güç kavramına tanımlama yapılırken bahsedildiği üzere, Orta Güçler yapısı gereği uluslararası sistemin içerisinde belirli kısıtlılıklara sahiptirler. Bu kısıtlılığın önüne geçebilmek adına çok taraflı kuruluşlarla ve oluşturulan birlikler üzerinden dünya siyasetine yön vermeye çalışırlar. Bu sebeple uluslararası

³⁶ Alan K. Henrikson, "Niche diplomacy in the world public arena: The global 'corners' of Canada and Norway." *The new public diplomacy: soft power in international relations*, (2005), s. 71.

³⁷ Brendan M. Howe, "Whither South Korean Niche Diplomacy in an Era of Competing Triangulation?." *Korea Europe Review: an interdisciplinary journal of politics, society, and economics*, Sayı 2 (2022), s. 10.

³⁸ Andrew Cooper, "Niche diplomacy: a conceptual overview." *Niche diplomacy: Middle powers after the Cold War* (1997), s. 5.

sistemde Büyük Güçler’le rekabet edebilmek adına bazı niş alanları belirlerler. MİKTA ülkelerinin niş diplomasisi alanında başarılı bazı örnekleri bulunmaktadır. Meksika’nın küresel çevre politikalarına yapmış olduğu yatırımlar ve Türkiye’nin insani diplomasi alanında elde ettiği başarılar Orta Güçler’in güç ve prestijlerini arttırmak için takip ettikleri niş diplomasisi örneklerindendi.³⁹

1.4.2. Arabuluculuk

Orta Güç’ün askeri veya ekonomik kapasitesinden ziyade Büyük Güçler arasında uygulamış olduğu aktif diplomasi Orta Güç’ü tanımlayan önemli unsurlardan biridir. Bununla birlikte iki güç grubu arasında bulunması hasebiyle olası çıkan çatışmalarda yapıcı bir tutum takınmaktadır. Orta Güç olarak devletler, güvenlik ve barışın sağlanması noktasında dış politikada kendine yer açmaktadır. Orta Güçler iki yada daha fazla taraf arasında çıkan çatışmalarda arabuluculuk görevini üstlenirler. Buna karşın, bazı Orta Güçler’in barışı korumak ve arabuluculuk noktasında daha az sahalarda olduğunu görebiliriz.

Orta Güçler arabuluculuk faaliyetleriyle taraflar arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için girişimde bulunurlar. Çatışma çözümünde müzakerelerin kolaylaşması için, Orta Güçler tarafsız ülke konumundadır. Orta Güç olan devlet, taraflar arasında müzakereleri yönetir. Bu süreçte oluşan farklı görüşleri uzlaştırmaya çalışır. Bununla beraber çatışma çözümü için alternatif öneriler sunar. Bu girişimlerle birlikte Orta Güçler küresel yönetişimde kendilerini uluslararası düzenin kolaylaştırıcısı olarak görmektedir.

Türkiye’nin küresel siyasetteki meselelerde arabulucu olarak ön plana çıkması Orta Güçlerin arabuluculuk faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilir. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu katıldığı bir konferansta Türkiye’nin, İstanbul’u arabuluculuk ve barış meselelerinde BM’nin önemli bir merkezi haline getirmek istediklerinden bahsetmiştir. Türkiye’nin bu isteği yükselen Orta Güç konumunu güçlendirmek hususunda önemlidir. Ayrıca BM konferanslarının düzenlenmesine liderlik yapmaya istekli olduğunu 12-13 Mayıs 2014 tarihinde Uluslararası Kudüs

³⁹ Öniş ve Kutlay, *a.g.m.*, s. 7.

Toplantısı gibi bölgesel bir konuda göstermiştir.⁴⁰ Benzer şekilde, Rusya-Ukrayna savaşı gibi karmaşık bir çatışmada arabuluculuk faaliyetleriyle Türkiye siyaset sahnesinde ön plana çıkmıştır.

1.4.3. Köprü Rolü

Orta Güç olan devletler, Büyük ve Küçük devletler arasında adeta bir köprü görevini üstlenirler. Duruşları itibariyle uluslararası sistemde mevcut konumlarını korumaları için oldukça dikkatli ve yardımsever davranırlar. Bu sebeple sahip oldukları konumu koruyabilmek için yeterince büyük olmaları gerekir. Aksi taktirde olası saldırılara karşı savunmasız olabilir ve Büyük Güçler'le ittifak yapmaya zorlanabilirler. Bununla birlikte, uluslararası arenada Orta Güç olarak tanımlanan devletler kendi bölgelerinde görece daha baskın ve öne çıkmaktadırlar.

Köprü rolünde Orta Güçler farklı taraflar arasında iş birliğini ve iletişimi kolaylaştırmayı amaçlar. Bunu arabuluculuk faaliyetleri üzerinden değil, taraflar arasında bir köprü rolü görerek sağlamaya çalışırlar. İş birlikleri içerisinde hareket etmeyi seven Orta Güçler, farklı kültürler, bölgesel ve siyasi gruplar arasında iş birlikleri ve diyalogu teşvik edicidirler. Bu sayede daha fazla taraf arasında diplomatik ilişkilerin gelişmesine yardımcı olunabilir. Köprü rolüne örnek olarak Brezilya verilebilir. 2000'li yıllarla beraber Brezilya, Orta Güç olarak yükselişe geçmesiyle beraber öncelikle ABD ve Latin Amerika arasında, ardından Kuzey ile Güney arasındaki kritik diyalogcu ve kapıcı olarak kendini konumlandırmaya çalışmıştır.⁴¹ Bu sayede küresel yönetimdeki rolünü arttıran Brezilya, bir tarafta Güney Amerika diğer tarafta, Asya, Afrika ve Arap coğrafyası arasında düzenlemiş olduğu zirveler sayesinde bölgesel gücünü arttırmaktadır.

Yükselen küresel yönetişimin kararlı savunucuları ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında köprü rolünü oynamakta kararlı olan MIKTA, küresel sahnede

⁴⁰ Gonca Oğuz Gök ve Radiye Funda Karadeniz, "Analyzing "T" in MIKTA: Turkey's changing middle power role in the United Nations." *Middle powers in global governance: The rise of Turkey* (2018), s. 143-144.

⁴¹ Sean W. Burges, "Brazil as a bridge between old and new powers?." *International Affairs*, Cilt 89 Sayı 3 (2013), s. 586.

yapıcı bir rol oynamaya ve herkesi etkileyen konularda fikir birliği oluşturma çabalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir.⁴²

1.5. ORTA GÜÇLER VE DENGELEME

Orta Güçler'in dengeleme yaklaşımları geleneksel Orta Güçler ve yükselen Orta Güçler açısından bakıldığında farklılık göstermektedir. Bu farklılık Orta Güçler'in göstermiş olduğu üç farklı davranış ile ayırt edilebilir.⁴³ Orta Güçler'in, uluslararası siyasette sergiledikleri tutumlardan ilki, ABD'nin hegemonyasını meşrulaştırmak üzerine olmuştur. 1945'ten sonra dünya sistemine hâkim olan katı kutupluluk hali sebebiyle Orta Güç'ün genellikle hegemonun konumunu meşrulaştırarak dengeyi sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca geleneksel Orta Güçler, statükonun korunması arzusundadır. Robert Cox, 1980'lerin sonlarında yazdığı yazılarda, Orta Güçler'in görevini mevcut uluslararası düzeni desteklemek ve meşrulaştırmak olarak görür.⁴⁴ Geleneksel Orta Güçler, bulundukları mevcut uluslararası sistem içerisinde var olan değerleri, kuralları ve uygulamaları destekleyerek uluslararası sistemi meşrulaştırırlar. Sistem içerisinde kabul gören kurallar ve değerler Baskın Güç'ün çıkarlarını uygun özelliktedir. Bununla birlikte daha küçük olan güçlerin isteklerinin Baskın Güç'ün genel çıkarlarıyla örtüşüyor şeklinde görünmesi gerekmektedir. Bu sebeple küçük devletlere bazı tavizler verilmektedir.⁴⁵

Geleneksel Orta Güçler'in benimsemiş oldukları bir diğer tutum ise, ilk yaklaşımın aksine çok taraflılığı savunmaktadır. Bazı durumlarda çok taraflılık, orta ya da küçük devletlere, sayıca çokluk neticesinde büyük güvenlik sağlamaktadır. Bu güven duygusu, devletlerin düşmanlarının vereceği zarara karşı değil, dost olan Büyük Güç'ün tahakkümüne ve kendine aşırı güvenen tavırlarına karşıdır.⁴⁶

Orta Güçler ile hegemon arasında kurulan ilişkide iki yaklaşım da bir mesafe olması gerektiği konusunda hem fikirdir. Ancak yükselen Orta Güçler'le birlikte Orta Güçler'in dış politikadaki rollerinde değişim gözlenmektedir. Yükselen Orta

⁴²“MIKTA Leaders Met in Bali on November 15, on the sidelines of the G20 Summit”, *MIKTA*, <http://mikta.org/document/mikta-leaders-meet-in-bali-bali-g20-summit-15-november-2022/> (Erişim: 31.03.2023).

⁴³ Jordaen, "The emerging middle power concept: Time to say goodbye?", s. 5.

⁴⁴ Cox, *a.g.m.*, s. 827.

⁴⁵ Jordaen, "The emerging middle power concept: Time to say goodbye?", s. 5.

⁴⁶ Cooper, Higgott ve Nossal, *a.g.e.*, s. 116.

Güçler, Geleneksel Orta Güçler’de olduğu gibi hegemonun peşinden giden ya da uluslararası yapı içerisindeki konumunu meşrulaştıran bir yaklaşımın aksinde hareket etmektedir. Daniel Flenes’e göre, Orta Güçler’in ABD’ye karşı yumuşak dengeleme yaklaşımına göre hareket etmektedir.⁴⁷ Yumuşak dengelemeyle amaç, direk olarak hegemonu meydan okumak değildir. Bu yaklaşımla, hegemonun tek taraflı eylemlerinin geciktirilmesi ve engellenmesi hedeflenmektedir.

BRICS, ülkeleri ABD’nin egemenliği altındaki IMF’ye alternatif olarak Asya Altyapı Yatırım Bankası’nı kurmuşlardır. Bununla birlikte uluslararası ticarete dolara alternatif para birimi üzerine konuşmalar yapılmaktadır. BRICS ülkelerinin, ABD hegemonyasına alternatif yaklaşımları çalışmanın ikinci bölümünde detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Orta Güçler’in diplomaside etkili olabilmeleri adına Büyük Güç’ten bağımsız hareket etmeleri önemlidir. Gareth Evans, Orta Güçler’in uluslararası siyasette arzu ettiği dengeyi yakalayabilmesi adına Büyük Güç’ten ayrı hareket ederek ikiyüzlülük suçlamalarından da kaçınabileceklerini savunmaktadır.⁴⁸

1.6. RİSKİ DENGELEME STRATEJİSİ

Uluslararası sistem içinde sürekli bir düzenin bulunmaması devletleri olası güvenlik tehditlerine karşı kendilerini garanti altına alacak stratejiler geliştirmeye itmektir. İlâveten devletlerin hayatta kalma içgüdüleri onları güçlülere olabildiğince karşı koymaya iter.⁴⁹ Riski dengeleme (hedging) stratejisi, orta ve küçük ölçekli güçlerin büyük güçlerle başa çıkma, kendini koruma, riski dengeleme halidir. Peşine takılma (bandwagoning) ve klasik dengeleme (balance of power) stratejileri arasındaki ikileme karşın son zamanlarda riski dengeleme, alternatif bir strateji olarak ortaya çıkmıştır.

⁴⁷ Daniel Flenes, “Emerging Middle Powers’ Soft Balancing Strategy: State and Perspectives of the IBSA Dialogue Forum”, *GIGA German Institute of Global and Area Studies*,(2007), s.14.

⁴⁸ Gareth Evans, “Middle Power Diplomacy”, *Inaugural Edgardo Boeninger Memorial Lecture*, (29.06.2011), <http://www.gevans.org/speeches/speech441.html>, (Erişim: 25.09.2023).

⁴⁹ Helin Sarı Ertem ve Ahmet Gülseçkin “Güney Asya’da ABD-Çin Rekabeti ve Hindistan’ın Riski Dengeleme (Hedging) Stratejisi”, İsmail Ermağan, Mehmet Özey, Özlem Zerrin Keyvan (der.), *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik 4*, (Ankara:Nobel Yayıncılık, Kasım 2021), s.248.

Özellikle hegemon güç olan ABD ile yükselen güç olan Çin arasındaki rekabetin 2000’li yıllarda artmasıyla beraber Riski Dengeleme Stratejisi Uluslararası İlişkiler literatüründe karşımıza daha sık çıkmaya başlamış yeni bir stratejidir. Kavramın literatürde yeni yeni kullanılmaya başlaması sebebiyle tam bir tanımı henüz yapılamamıştır. Yine de, Riski Dengeleme Stratejisi’yle Büyük Güçler rekabetinde daha sık karşımıza çıkan klasik dengeleme ve peşine takılma stratejileri arasındaki ayrımı daha iyi kavrayabilmek adına ilk olarak diğer iki stratejinin tanımlarına kısaca değinilecektir.

1.6.1.Klasik Dengeleme (Balance of Power)

Klasik dengeleme, uluslararası politikada devlet davranışları içerisinde en sık karşımıza çıkan stratejidir. Klasik dengelemede güç dengesini bozan devlete karşı ittifaka girişme hali vardır. Realist teoriye göre uluslararası sistemdeki güç dengesi devlet davranışlarının temelini oluşturmaktadır. Sistemdeki değişiklik devletleri tepki vermeye itmektedir.

Stephen Walt’a göre, devletler iki sebepten dolayı dengelemeyi seçerler. İlki, şayet sistemde bulunan diğer devletler “potansiyel hegemon”u daha da güçlenmeden önce zapt etmeyi başaramazsa devletlerin hayatta kalmaları riske girmektedir. İkinci olarak, sistemde güçlenen taraftan ziyade görece daha zayıf olan tarafla ittifak kurmak devlete ittifak içerisinde daha fazla etki alanı tanıyacaktır.⁵⁰ Diğer bir ifadeyle, sistemde değişen güç dengesini yeniden sağlamak için dengeleme yolunu seçen devlet daha zayıf olan tarafla ittifak kuracaktır. Ancak burada asıl mesele ortaya çıkan tehdit olması hasebiyle görece daha zayıf olan taraf sistem içerisinde bir tehdit oluşturuyorsa o halde devletler yükselen güçle ittifak kurarak dengeyi sağlama yolunu seçebilirler.

Devletler, güç dengesinde yaşanan değişime ve bunun sonucunda ortaya çıkan olası tehdide 3 farklı şekilde tepki verir. İlk olarak güç dengesini yeniden sağlamaya çalışır. Devletler gücünü arttırarak ortaya çıkan yeni potansiyel devletin kontrolü altına girmekten kaçınmak için kendi gücünü arttırma yolunu seçer. Bu davranışa iç dengeleme denir. İkinci olarak, güç arttırma noktasında yeterli kapasitesi olmayan devletler güç artırımına giden devleti dengelemek gayesiyle diğer

⁵⁰ Stephen Walt, *The Origins of Alliance*, (New York: Cornel University, 1987), s. 18-19.

devletlerle ittifaka gider. Buna da dış dengeleme denmektedir. Üçüncü seçenek ise, güç dengesini yeniden inşa edebilmek adına savaştır.⁵¹

1.6.2. Peşine Takılma (Bandwagoning)

Peşine takılma, esasında klasik dengeleme ile güç dengesini sağlama imkanı olmayanların seçtiği bir yoldur. Diğer bir ifadeyle, küçük ölçekli devletler, dengeleme yöntemlerinden hiçbirini gerçekleştiremeyecekleri için hayatta kalabilmek adına büyük gücün peşine takılırlar. Bu sayede güvenliklerini tehdit eden durumun önüne geçerler. İlâveten, Schweller ise peşine takılmanın amacının arzu edilen faydaları elde etmek için kendini genişletmek (self- extension) olduğunu söyler⁵².

Schweller, peşine düşmenin yalnızca kazanç beklentisiyle yapılmasına karşın klasik dengelemenin güvenlik için yapıldığını söyler. Bu sebeple iki davranışın birbirlerinin zıttı olmadıklarını savunur.⁵³ Yani aslında küçük devletler sadece dengelemeye güçleri olmadığı için değil kazanımlarını arttırmak adına revizyonist tavırlarla mevcut olanı değiştirmek isteyebilirler.

1.6.3. Riski Dengeleme Stratejisinin Temel Nitelikleri

Yukarıdaki kısımdan da anlaşılacağı üzere, klasik dengeleme ve peşine takılma yaklaşımlarında devletler, uluslararası sistemdeki artan tehdit algısı sebebiyle büyük güçler arasında kesin bir seçim yapmaktadırlar. Belirlenen taraf neticesinde kurulan ittifaklar oldukça katıdır. Riski dengelemede ise devletin bir tercih yapmama hali bulunmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken riski dengeleme bir tarafsızlık (neutrality) ilanı değildir. Tarafsızlık ve bağlantısızlık (non-alignment) yaklaşımları ile riski dengeleme, birbirlerinin muadili gibi kabul edilip aralarındaki fark çok net anlaşılamamaktadır. Bunun sebebi yaklaşımların üçünün de görece küçük olan devletin herhangi bir büyük güçle ittifak yapıp diğer gücü karşısına almayı içermemesidir. Riski dengeleme, tamamen iş birliklerini reddetmemektedir. Esasında çok sayıda güçle mümkün olduğunca aynı anda iş

⁵¹ Ali Balcı, “Realizm”, Şaban Kardaş, Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, 8. Basım (İstanbul: Küre Yayınları, 2018), s. 128.

⁵² Randall L. Schweller, “Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In”, *International Security*, Cilt 19, Sayı 1 (1994), s.74.

⁵³ Schweller, *a.g.m.* s.106.

birlikleri kurmaya çalışan ve kurduğu iş birliklerini korumaya ve onları geliştirmeye odaklanan bir stratejidir. Kesin olmayan geleceğe karşı geliştirdikleri iş birlikleriyle kendilerini korumak adına tedbir almaktan geri durmazlar. Yine, kurulan bu iş birlikleri içerisinde peşine takılmanın aksine riski dengelemede herhangi bir hiyerarşiden bahsedilemez.

Uluslararası İlişkilerde, diğer birçok kavramda olduğu gibi riski dengeleme stratejisinde de herkesin hem fikir olduğu tek bir tanım yapılamamaktadır. Finans dünyasından benimsenen stratejik bir kavram olan riski dengeleme, zıt yönlerde bahis riskini en aza indirmeye halidir. İktisatta riski dengeleme, riskleri azaltmak amacıyla bir piyasada pozisyon alırken aynı zamanda karşı piyasada da bir pozisyon üstlenerek yapılır.

Kuik, riski dengeleme stratejisinin, en iyisi için çalışan ve en kötüye hazırlanan bir strateji olduğunu söyler.⁵⁴ Evelyn ise, riski dengelemenin klasik dengeleme ve peşine takılma stratejilerinin karışımı şeklinde büyük güçlerin şimdiki ve gelecekte kesin olmayan niyetlerine karşı bir nevi sigorta olarak nitelendirir.⁵⁵

Riski dengeleme stratejisi, isminden de anlaşılacağı üzere, özünde risk kavramını barındırır.⁵⁶ Kuik'e göre, uluslararası politikada, riski üç ana gruba ayırabiliriz; güvenlik alanında risk, ekonomik alanda risk ve politik alanda risk.⁵⁷ Bu tanımla birlikte risk kavramının tanımlanmasıyla ilgili araştırmalara bu çalışmada yer verilmeyecektir.

Doğu Bloğunun çökmesiyle birlikte yıllardır süren bloklar arası çatışma fiilen sona ermiştir ve ABD Soğuk Savaş'tan galip bir şekilde çıkmıştır. Öte yandan iki kutupluluk halinin son bulmasıyla birlikte Doğu Bloğunun önemli devletlerinden biri olan Çin uluslararası arenada hem ekonomik yükselişiyle hem de Güney Kore gibi ABD'yle yakın ilişkiler içerisinde olan devletlerle siyasi ilişkilerinde

⁵⁴ Cheng-Chwee Kuik, "The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to a Rising China", *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, Cilt 30, Sayı 2 (Ağustos 2008), s. 171.

⁵⁵ Evelyn Goh, "Understanding Hedging in Asia Pacific Security", *PacNet*, Sayı. 43 (Ağustos 2011) s. 1.

⁵⁶ Halit Hamzaoglu, Erkan Salim Hoşfikirer, "Hedging Stratejisi Çerçevesinde Rusya'nın İran Nükleer Meselesine Yaklaşımı", *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2 (2022), s. 549.

⁵⁷ Kuik, *a.g.m.*, s. 163.

yumuşamaya gitmesi uluslararası sistemdeki dengeleri yavaş yavaş değiştirmeye başlamıştır. Sistem içerisindeki kurulmaya çalışılan yeni dengelerdeki belirsizlik hali görece küçük ölçekli olan devletleri belirsizliğe karşı kendini korumaya yönelik hamle yapmaya itmiştir.

Uluslararası sistemde güç dağılımında daima değişimler mevcuttur. Küçük devletler için sorun, bu değişimin ne zaman ve ne şekilde olacağını bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Belirsizlikler ve çıkarlar göz önüne alındığında, küçük devletler her zaman önlem alma ve taraf tutmaktan veya büyük güçlerin ilişkilerinin geleceği hakkında tahmin yapmaktan kaçınma eğiliminde olacaktır.⁵⁸

Uluslararası sistemdeki belirsizlikten dolayı görece küçük olan devletler herhangi bir güce çok yakın ya da çok uzak olma riskini göze almak istemezler. Devletlerin bu rekabet ortamında herhangi bir taraf seçmekten kaçınmalarının birkaç sebebi bulunmaktadır. Birincisi, baskın olan güce çok fazla yaklaşması devletin bağımsızlığını riske sokabilir ya da devlet yönetimine müdahaleye davetiye çıkarabilir. Daha da kötüsü devletleri büyük güçlerin çatışmasının içine çekebilir. İkincisi, yapılan yanlış tercih neticesinde desteklediği tarafın güç kaybetmesiyle düşman kazanabilir. Üçüncü olarak ise, devlet yöneticilerinin iç siyasette güç kazanmasına sebep olacak faydalardan uzak kalmasına sebep olabilir. Bu nedenle, uluslararası arenada devletlerin taraf belirlerken almış oldukları kararlarda doğru tercihi yapmaları önemlidir. Yapacakları tercihle birlikte almış oldukları risk de aynı oranda yüksektir.

Kuik, küçük ve orta büyüklükteki devletlerin riski dengelemeyi seçmeleri için devletlerin üç önemli hususla karşı karşıya kalmamış olmaları gerektiğini savunmaktadır⁵⁹. İlk olarak yükselen güç ile baskın güç arasındaki rekabetin sebep olduğu gerginliğin aşırı uçlara taşınmamış olması gerekir. Aksi taktirde bu durum bilhassa görece daha küçük olan devletleri taraf olmaya itebilir. İkincisi, tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi, uluslararası sistemde devletlerin kutuplaşmasına sebep olacak ideolojik fikirlerin bulunmaması gerekir. Son olarak, devletleri kapıda bekleyen herhangi bir tehdidin olmaması gerekir. Herhangi bir

⁵⁸ Kuik, *a.g.m.*, s. 165.

⁵⁹ Kuik, *a.g.m.*, s. 165.

tarafı seçmekten imtina eden devletler, güvenliklerini tehdit eden bir düşmanın ortaya çıkması onları güvenlik ittifakı yapmak mecburiyetinde bırakabilir. Küçük ve orta ölçekli devletler ancak ve ancak bu üç durumla karşı karşıya değillerse riski dengeleme stratejisini benimseyebilirler.

Riski dengeleme stratejisi ile birlikte devletler karlarını maksimize ederken riskli olaylara karşı hazırlık içerisinde olmayı hedeflemektedirler. Bu sebeple riski dengeleme stratejisinin iki yönlü bir strateji olduğu söylenebilir. Uluslararası sistemin el verdiği ölçüde büyük güçlerden diplomatik, ekonomik ve askeri alanlarda elde edebileceği en üst seviyedeki kâr elde ederken işlerin yolunda gitmediği anlarda devleti koruyacak önlemlerin de alındığı bir yaklaşımdır. Diğer bir ifadeyle, riski dengeleme, iş birliğine ve çatışmaya dayalı unsurları aynı anda içinde barındırmaktadır.⁶⁰ Bu sebeple sadece karın maksimize edildiği veya tamamen riske karşı savunma hamlesinin yapıldığı yerde riski dengeleme stratejisinin varlığından söz etmemiz doğru olmaz. Bununla birlikte devletlerin kâr amacı güttüğü noktada herhangi bir gücün kabulü veya reddi arasında bir seçim yaptığı söylenemez.

Devletlerin herhangi bir taraf olmaktan kaçınmasının iki sebebi bulunmaktadır. İlk olarak, küçük veya orta ölçekli devletin kendini korumak adına hakim güce fazla mesafeli durması onun ikili ilişkilerden elde edeceği faydadan mahrum kalmasına neden olabilir. İkinci olarak, yükselen güce fazla yakın durduğu takdirde yükselen güç, hakim güçten baskın çıkamazsa yapmış olduğu hatalı seçimin bedelini çok ağır ödeyebilir. Yapılan hatalı tercihle egemenliklerinin tehdit edilmesi hatta kaybedilmesi ihtimali ile karşı karşıya kalabilirler. Bu riskleri göze almak istemeyen devletler baskın güçle ilişkilerini korurken yükselen güçle yeni bağlar kurmaktan geri durmamaktadır. Söz konusu devletler bölgesel veya küresel aktörler karşısında veya yanında yer almadan kendi güvenliklerini sağlamaya çalışmaktadır.⁶¹

Riski dengeleme stratejisi, klasik dengeleme ya da peşine takılma hamlelerinin uygulanamayacağı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Stratejinin, orta ve küçük ölçekli devletlere temel faydası, büyük güçlerle kurulan ilişkilerde hareket alanını

⁶⁰ Ertem-Gülseçkin, *a.g.e.*, s.248.

⁶¹ Ertem-Gülseçkin, *a.g.e.*, s. 248-249.

genişletmektedir. Bu hareket alanıyla beraber esneklik kazanan devletler, sıkı bir ittifaktan kaçınma ve ortak güvenlik çıkarlarının kapsamını belirsiz tutmaktadırlar. Bu sayede söz konusu devletler, büyük güçlerle her an istedikleri sıklıkta bir ittifaka girme seçeneğini masada tutar ve tek bir tarafa aşırı yaslanmayarak riski dengeler.

Kuik riski dengelemeyi, bir ülkenin, yüksek belirsizlikler ve yüksek riskler durumunda karşılıklı olarak etkisiz hale getirmeyi amaçlayan birden fazla politika seçeneğini izleyerek riskleri dengelemeye çalıştığı bir davranış olarak görmektedir.⁶² Evelyn Goh ise, riski dengeleme, devletlerin dengeleme, peşine takılma veya tarafsızlık gibi daha basit alternatiflere karar veremediği bir durumdan kaçınmayı veya beklenmedik durumlar için planlama yapmayı amaçlayan bir dizi strateji olarak tanımlanabileceğini söyler. Diğer bir ifadeyle, istenmeyen sonuçlara karşı genellikle birden fazla alternatif pozisyona bahis oynayarak önlem almak anlamına gelir.⁶³ Lim ve Mukherjee, son yıllarda ABD- Çin rekabetinin artmasıyla birlikte bilhassa Güney ve Güneydoğu Asya'daki ülkeler için riski dengeleme stratejisinin konuşuluyor olmasının altını çizerek.⁶⁴

Güneydoğu Asya ve diğer bölgelerde geleneksel ittifaklardan çok daha yaygın olan riski dengeleme temelli gruplaşmalar, katı bir karşılıklı savunma taahhüdüne karşı olarak seçici yakınlaşan faydacılığa dayanmaktadır.⁶⁵

Güneydoğu Asya devletleri, istenmeyen üç sonuca karşı riski dengelemeyi seçmektedirler: Çin egemenliği ya da hegemonyası, ABD'nin bölgeden geri çekilmesi ve istikrarsız bölge düzeni. Bu üç faktörün varlığı ve devletlerin aralarındaki yakın ilişkiler, bölgedeki riski dengeleme yaklaşımının doğasını daha da karmaşık hale getirmektedir.⁶⁶

⁶² Kuik, *a.g.m.*, s. 163.

⁶³ Evelyn Goh, "Meeting the China Challenge: The US in Southeast Asian Regional Security Strategies", *East-West Center Washington*, (2005), ss. 2.

⁶⁴ Darren J. Lim, Rohan Mukherjee, "Hedging in South Asia: balancing economic and security interests amid Sino-Indian competition", *International Relations of the Asia-Pacific*, Cilt 19, (2019), ss. 494.

⁶⁵ Cheng-Chwee Kuik, "Hedging in Post-Pandemic Asia: What, How, and Why?", [https://theasianforum.org/hedging-in-post-pandemic-asia-what-how-and-why/\(22.12.2022\)](https://theasianforum.org/hedging-in-post-pandemic-asia-what-how-and-why/(22.12.2022))

⁶⁶ Goh, "Meeting the China Challenge: The US in Southeast Asian Regional Security Strategies", s. 4.

Endonezya'nın ABD ile Çin arasındaki rekabete yanıtı Güneydoğu Asya'daki baskın hiçbir gücün yanında yer almamak olmuştur. Ayrıca her iki tarafın da bölgesel kurumlara dahil edilmesini onaylamıştır.⁶⁷ Endonezya, Çin'le ekonomik iş birliğini güçlendirirken ABD'yi bölgede tutmaya devam etmiştir.

Malezya ise, küçük ölçekli devletlerin de riski dengeleme stratejisine başvurduğunun örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Hali hazırda asimetrik ikili ilişkiler kurduğu ABD ve Çin'e karşı, anarşik uluslararası sistem sebebiyle, her koşulda çok çeşitli risklere maruz kalacağının farkında olan Malezya mümkün olduğunca iki büyük güce de eşit mesafede durma zorunluluğunun arkasında durmaktadır.⁶⁸

Singapur, Çin'le ekonomik olarak yakın, diplomatik olarak samimi bir devlettir. Ancak kuracakları katı siyasi yakınlıkta Singapur Çin'in peşine takılırsa komşu ülkelerin dikkatini üzerine çekecektir. Malay Denzinde bir Çin adası olarak görülen küçük kırmızı noktanın (little red dot) savunmasızlığının artması, iç ekonomik kalkınmasından dikkatini başka yere çevirmesine sebep olacağından Singapur riski dengeleme stratejisiyle komşu ülkelerle ilişkilerini idare etmeye çalışmaktadır.⁶⁹

Verilen örneklere ilaveten diğer Doğu Asya ve Güney Asya ülkelerinin de ABD - Çin arasındaki rekabette riski dengeleme stratejisini izlediklerine dair araştırmalar bulunmaktadır.⁷⁰ Görece küçük devletlerin yanında büyük güçlerin de riski dengeleme stratejisi uyguladıklarına dair literatürde çalışmalar bulunmaktadır. Büyük güçlerin riski dengeleme strateji uyguladıklarına dair tartışmalar 2006 yılında ABD'nin yayınlamış olduğu Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde ilk kez

⁶⁷ A. Safril Mubah, "Indonesia's Double Hedging Strategy toward the United States-China Competition: Shaping Regional Order in the Indo-Pacific?", *A Social Science Quarterly on China, Taiwan, and East Asian Affairs*, Cilt 55, Sayı 4 (Aralık 2019), s. 16.

⁶⁸ Kuik, "Malaysia Between the United States and China: What do Weaker States Hedge Against?", s.172.

⁶⁹ Kuik, "The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to a Rising China", s. 181-182.

⁷⁰ Bakınız: Ertem-Gülseçkin, *a.g.m.*, s.237-266; Le Hong Hiep, "Vietnam's Hedging Strategy against China since Normalization", *Contemporary Southeast Asia*, Cilt 35, Sayı 3 (Aralık 2013), s. 333-368; Özlem Zerrin Keyvan, "ABD-Çin Rekabetinde Tayland'ın Riski Dengeleme (Hedging) Stratejisi", *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 52 (2022), s. 313-331.

Çin'e karşı riski dengelemekten bahsetmesiyle başlamıştır.⁷¹ ABD'nin yanı sıra Rusya'nın da riski dengeleme stratejisi izlediğine dair çalışmalar literatürde mevcuttur.⁷²

⁷¹ “The National Security Strategy”, 2006. <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss2006.pdf?ver=Hfo1-Y5B6Cml8yHpX4x6IA%3d%3d>, (19.12.2022)

⁷² Alexander Korolev, “Systemic Balancing and Regional Hedging: China–Russia Relations”, *The Chinese Journal of International Politics*, Cilt 9, Sayı 4 (2016), s. 375–397; Hamzaoglu-Hoşfikirer, *a.g.m.*, s.547-566.

BÖLÜM 2

ASYA-PASİFİK'TE ABD-ÇİN REKABETİ

2.1. SİYASİ REKABET

Soğuk Savaş'ın sona ermesi uluslararası ilişkilerde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, Çin'in yükselişi ve ABD'nin süper güç olarak öne çıkması dünya siyasetinde dengeleri yeniden şekillendiren önemli gelişmeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Soğuk Savaş'ın ardından ABD, uluslararası düzende askeri ve ekonomik açıdan güçlü bir noktaya gelmiştir. Demokratik değerleri savunan ABD'nin, uluslararası müttefikleriyle kurduğu güçlü ilişkileri ve sahip olduğu askeri üstünlük uluslararası ilişkiler arenasında onu avantajlı bir konuma getirmiştir.

ABD'nin küresel bazdaki dikkat çekici konumuna karşın, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Çin, ekonomik yükselişiyle dikkatleri üzerine çeken bir diğer devlet olmuştur. İktisadi olarak hızla büyüyen Çin, küresel ekonominin önemli bir aktörü haline almıştır. Ayrıca blokların dağılmasının uluslararası sisteme getirmiş olduğu rahatlık Çin'in dış politikasında etkinliğini arttırmıştır. Diplomatik ilişkilerde bilhassa bölge ülkeleriyle girmiş olduğu normalleşme süreci Çin'in küresel siyasette etki alanının genişlemesine yardımcı olmuştur.

Çin'in ekonomik büyümesinin devam etmesiyle birlikte diğer devletlerle genişleyen ekonomik ilişkileri Washington tarafından ABD hegemonyasına tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. Çin'in özellikle Asya-Pasifik'te ilişkileri domine eden tavrı ABD'yi Çin ile kapsamlı bir rekabete itmiştir. Bu rekabet jeostratejik, jeoekonomik, jeopolitik, askeri, kültür, bilim, teknoloji, inovasyon, ve daha birçok alana yayılmıştır.⁷³

Esasında ABD-Çin ilişkileri Soğuk Savaş döneminde normalleşmeye başlamıştır. Her ne kadar ABD, Çin ile askeri ilişkiler noktasında ihtiyatlı davranırsa da ekonomi

⁷³ David Shambaugh, "US-China rivalry in Southeast Asia: power shift or competitive coexistence?." *International Security* Cilt 42, Sayı 4 (2018), s.85.

ve siyasi alanlarında iş birliklerinin temelleri atılmıştır. Ancak 1990'larla birlikte Çin'in ekonomik gelişiminin dikkat çekiciliği ve ekonomi, teknoloji, bilim, kültür gibi çeşitli alanlarda varlık göstermeye başlaması ABD-Çin ilişkilerini işbirlikçi zeminden rekabete doğru kaydırmıştır.

1979'da SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi ABD ve Çin'i birbirlerine yakınlaştıran bir hadisedir. Doğu Bloku'nda Çin'in önemli müttefiklerinden biri olan SSCB'nin Afganistan'a karşı yapmış olduğu bu hamle ABD ve Çin için SSCB'nin ortak tehdit olduğu algısını oluşturmuştur. Benzer bir durum 2001 yılından sonra da gerçekleşmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrası terörle mücadele noktasında küresel bazda ortak bir tutum sergileme yoluna giden ABD-Çin arasında güvenlik ilişkilerinde tam anlamıyla bir iş birliği sağlanamasa da ortak tehdit terör olduğu noktasında hemfikir olunmuştur.

2000'li yıllara geldiğimizde Çin'in proaktif bir dış politika stratejisine geçtiğini ve geliştirdiği kendi politikaları üzerinden dünyayla ilişki kurmaya başladığı görülmektedir.⁷⁴ Asya'da değişen dengelere önlem alma maksadıyla dönemin ABD Başkanı Barack Obama dış politikada bazı adımlar atmıştır. Obama, Avustralya parlamentosunda yapmış olduğu konuşmada ABD'nin dış politika önceliğini açıklamıştır: “Bize kan ve servet olarak pahalıya mal olan iki savaş yaptığımız on yılın ardından, ABD dikkatini Asya-Pasifik bölgesinin muazzam potansiyeline çeviriyor.”⁷⁵ Bu konuşma ile Irak ve Afganistan gibi uzun yıllardır askeri varlığını koruduğu bölgelerden çekilerek bütün odağını Asya- Pasifik'e yönlendireceğini ilan etmiştir. Obama'nın, Orta Doğu'dan çekilip Asya-Pasifik'e yönelmesi ve orada yaptığı girişimler neticesinde, “ABD'nin ilk Pasifik Başkanı” olarak anılmaya başlamıştır. Benzer şekilde dönemin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton yayınlamış olduğu yazısında 21. Yüzyılı “Amerika'nın Pasifik Yüzyılı” olacağı

⁷⁴ Ceren Ergenç, “Çin'in Yükselişi”, Şaban Kardaş, Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, 8. Basım (İstanbul: Küre Yayınları, 2018), ss. 661.

⁷⁵ Remarks By President Obama to the Australian Parliament, (17.11.2011), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>, (Erişim:01.07.2023).

şeklinde ifade etmiştir. Bu yüzyıl inşasındaki ABD'nin stratejisini açıklarken bölgesel iş birliklerinin altı çizilirken Çin'i de dahil etmeyi ihmal etmemiştir.⁷⁶

Pekin Yönetimi'ne göre özellikle Başkan Obama döneminde öne sürülen “Asya’ya Yönelim” (Pivot to Asia) politikası doğrultusunda atılan adımlar Çin'in egemenlik alanına müdahaledir. Ayrıca bölgedeki gerilimi arttırdığı şeklinde yorumlanmaktadır.⁷⁷ ABD'nin yeni stratejisi bölge genelinde memnuniyetle karşılanmıştır. Başkan Obama, Ocak 2017 yılında görevden ayrıldığında ABD'nin Güneydoğu Asya'daki konumu hiç bu kadar güçlü olmamıştı.⁷⁸

Bill Clinton başkanlığı boyunca, Obama'nın da kendi döneminde desteklediği bir politika olan, Çin'i çevrelemekten ziyade Çin'le katılımın orada, ülke içerisinde daha özgürlükçü ve ABD'yle ilişkilerinde daha fazla işbirlikçi olacağına dair iyimser bir bakış açısı bulunmaktaydı.⁷⁹ Bill Clinton döneminde, Çin stratejik partner olarak tanımlanmıştır. Başkan Bush, döneminde ise Clinton'ın bu beyanını sert bir şekilde eleştirmiştir. Bush, Clinton Yönetimi'nin aksine Çin'in stratejik bir rakip olduğu vurgusunu yapmıştır.⁸⁰ Obama Dönemi'nde “Asya’da Yeniden Dengeleme” hedefinin altı çizilmiştir. Bununla birlikte bölgedeki müttefiklere odaklanmanın önemi vurgulanmıştır.⁸¹

Obama dönemindeki “Asya’ya Yönelim” politikası aynı zamanda bazı çevreler tarafından ABD'nin Çin'e uyguladığı yeni çevreleme politikası olabileceği şeklinde değerlendirilmekteydi. Obama'nın başkanlığı sürecinde ilan ettiği “Asya’ya Yönelim” politikasıyla birlikte nitelik kazanan Çin ile rekabet, Donald Trump'ın

⁷⁶ Hillary Clinton, “America’s Pacific Century”, *Foreign Policy*, (11.10.2011), https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/#cookie_message_anchor, (Erişim:20.09.2023).

⁷⁷ Meysune Yaşar, "Güney Çin Denizi'nde Sino-Amerikan Varlığı: Geo-Stratejik Rekabette Tehdit Algısının Sürekliliği." *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı 106, 2022, s. 118.

⁷⁸ David Shambaugh, “President Obama’s Asia Scorecard”, *The Wilson Quarterly*, (2016), <https://www.wilsonquarterly.com/quarterly/the-post-obama-world/president-obamas-asia-scorecard>, (Erişim: 20.09.2023).

⁷⁹ Steven W. Hook ve John Spanier, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze*, Özge Zihnioğlu (çev.), 4.Baskı, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2020, s. 363-364.

⁸⁰ Richard Baum, "From “strategic partners” to “strategic competitors”: George W. Bush and the politics of US China policy." *Journal of East Asian Studies* 1.2 (2001): 191-220.

⁸¹ Yaşar, “Güney Çin Denizi'nde Sino-Amerikan Varlığı: Geo-stratejik Rekabette Tehdit Algısı Sürekliliği”, s. 123.

başkanlığı döneminde hız kazanmıştır. Joe Biden yönetiminde ise ilişkilerdeki gerilim gittikçe tırmanmaktadır.

ABD-Çin rekabetinin kızışmasıyla birlikte Washington Yönetimi, Çin'in iç meseleleriyle ilgili açıklamalarını arttırmıştır. Tayvan sorunu ve Çin'in Sincan Bölgesi'nde özerk olarak yaşayan Uygur Türklerinin gördükleri muamele üzerine ABD'li yetkililer tarafından yapılan açıklamalar buna örnektir. 2020 yılında ABD Yönetimi'nin açıklamış oldukları İnsan Hakları Raporu'nda Çin'in Uygur Türklerine karşı yapmış olduğu insan hakları ihlallerini hedef almıştır.⁸² Birçoğu Müslüman olan Uygur Türklerine karşı insanlık suçu işlediğine karşı yapılan açıklamalar Çin Yönetimi tarafından hoş karşılanmamaktadır. Pekin Yönetimi, ABD'nin yapmış olduğu insan hakları eleştirilerini egemenliğine ve iç işlerine müdahale olarak görmektedir. ABD'nin yapmış olduğu açıklamalar ABD-Çin ilişkilerindeki gerilimi arttırmaktadır.

2011 yılında, Çin, dış politika prensiplerini açıklayan Beyaz Belge'yi (White Paper) ilan etmiştir. Ana prensiplerini, komşu ülkeleriyle dostane ilişkiler kurmak, karşılıklı güveni arttırmak, bölge ülkeleri arasında eşitlik ve Asya'nın bağımsızlığı şeklinde tanımlamıştır.

ABD-Çin rekabetinin yükselmesiyle birlikte, Washington Yönetimi, Çin üzerindeki uluslararası baskıyı arttırmaya amacıyla açıklamalar yapmaya başlamıştır. Bu açıklamalarla, ABD, Çin Yönetimi'ni insan hakları ihlalleri ve demokratik olmayan yönetim biçimi sebebiyle eleştirmiştir. Bu süreçte, Çin üzerindeki uluslararası baskıyı arttırmak adına atılan bir başka adım, 2019 yılında Çin'in Vuhan kentinde başlayan Covid-19 salgınıdır. Tüm dünyayı etkisi altına alan bu salgın hastalık iki devlet arasındaki rekabete konu olmuştur. Trump döneminde askeri, ekonomik ve diplomatik ilişkilere yayılan rekabet pandemisiyle birlikte yavaşlamamış, bilakis devam etmiştir. Virüsün dünyaya nereden ve nasıl yayıldığı üzerinden tartışmalar devam ederken Başkan Trump bu hastalığı "Çin Virüsü"

⁸² Hakan Çopur, "ABD'nin 2020 İnsan Hakları Raporu'nda Çin'e Ağır Eleştiriler", *Anadolu Ajansı*, (30.03.2021), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-2020-insan-haklari-raporunda-cine-agir-elestiriler/2193296>, (Erişim:20.09.2023).

olarak adlandırmıştır.⁸³ Trump bu tanımlamayla birlikte çokça eleştiri alırken söylemi Asya karşıtlığı şeklinde yorumlanmıştır.

Çin için Tayvan meselesi bir ulusal güvenlik sorunudur. Bu sebeple Tayvan üzerinden yapılan her bir hamleyi ulusal güvenliği karşı bir tehdit olarak algılamaktadır. ABD hükümetinin yapmış olduğu bütün ikazlara rağmen Nancy Pelosi'nin 2 Ağustos 2022 yılında Tayvan'a yapmış olduğu ziyarete cevaben Çin, Pelosi'nin ziyareti sırasında Tayvan çevresindeki denizlerde en büyük askeri tatbikatı gerçekleştirmiştir.

Joe Biden, Çin'in Tayvan'ı işgal etmesi durumunda ABD güçlerinin Tayvan'ı savunacağını söylemiştir.⁸⁴ Biden, yapmış olduğu bu açıklama ile birlikte açıkça Tayvan'a desteğini açıklamıştır. Ancak bununla birlikte ABD hükümeti tek Çin politikasına olan desteğini sürdürmekte ve Tayvan ile değil Çin yönetimiyle resmi diplomatik ilişkilerini sürdürmektedir.

ABD, Asya-Pasifik'te birincil güç olmayı sürdürme gayretindeyken Çin bölgede ABD'nin yerini almaya çalışmaktadır. Birçok alanda rekabet eden iki büyük güç bölgesel olarak bilhassa Güney Çin Denizi, Doğu Çin Denizi ve Kore Yarımadası gibi krizlerin ortaya çıkmaya elverişli olduğu alanlar üzerinde askeri rekabete girmişlerdir. Xi Jinping hükümeti göreve başlamasının ardından, bir deniz gücü inşa etmenin "Çin rüyasını" gerçekleştirmeye yönelik önemli ulusal görevlerden biri olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Denizler üzerindeki anlaşmazlıklar sadece ABD-Çin arasındaki rekabetle ilgili değildir. Esas mesele ABD, Çin'in kıyıdaş olduğu ülkelerle yaşamış olduğu anlaşmazlıklara kendisini dahil etmesidir. Örneğin, Doğu Çin Denizi'nde bulunan, etrafında zengin doğal gaz ve petrol yatakları olan Senkaku/Diaoyutai Adaları, Japonya-Çin ilişkilerinde gerilime sebep olan hadiselerden biridir. Japonya'nın 2. Dünya Savaşı'nı kaybetmesinin ardından, krize neden olan adaların denetimi

⁸³ Mishal Reja, "Trump's 'Chinese Virus' tweet helped lead to rise in racist anti-Asian Twitter content: Study", *abc News*, (19.03.2021), <https://abcnews.go.com/Health/trumps-chinese-virus-tweet-helped-lead-rise-racist/story?id=76530148>, (Erişim:20.09.2023).

⁸⁴ David Brunnstrom ve Trevor Hunnicutt, "Biden says U.S. forces would defend Taiwan in the event of a Chinese invasion", *Reuters*, 19.09.2022, <https://www.reuters.com/world/biden-says-us-forces-would-defend-taiwan-event-chinese-invasion-2022-09-18/> (Erişim:19.09.2022).

ABD'ye geçmiştir. Ancak 1971 yılında ABD ve Japonya'nın anlaşması sonucunda adaların denetimi Japonya'ya devredilmiştir. Japonya'nın adanın egemenlik haklarına yeniden kavuşması Çin ile aralarında günümüze kadar süre gelen uzlaşmazlığın başlamasına sebep olmuştur.

Dönemin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Japonya ve Çin arasındaki adalar sorunu üzerine, “Senkaku Adaları hususunda ABD hiçbir zaman egemenlik iddiasında olmamıştır. Fakat adalar meselesi ve Japonya'yı savunmak Japonlar ile karşılıklı savunma anlaşmamızın bir parçası olduğunu açıkça ifade ettik.”⁸⁵ şeklinde açıklamada bulunmuştur. ABD Yönetimi, yapmış olduğu bu açıklamayla, denizler üzerindeki hakimiyetini arttırma gayretinde olan Çin'in, hamlelerini engelleme çabasıdır.

Doğu Asya'da gerek ekonomik gerekse uluslararası ilişkilerde ön plana çıkan Japonya ve Güney Kore, ABD için stratejik öneme sahip iki ülkedir. Japonya-Güney Kore ilişkilerinde kolonyal dönemden kalan anlaşmazlıkları günümüz siyasetinde hala tartışılmaya devam etmektedir. Ancak ABD'nin Çin'e karşı uygulamaya çalıştığı yeniden dengeleme siyaseti çerçevesinde Doğu Asya'da Japonya-Güney Kore iş birliği kilit rol oynamaktadır. Kuzey Kore'nin nükleer silah programına sahip olması, Güney Kore ve Japonya için ortak tehdit algısı oluşturmuştur. Çin'e karşı bölgede müttefiklerinin iş birliğine ihtiyaç duyan ABD için, Japonya-Güney Kore ilişkilerinde arabuluculuk faaliyetleri daha kolay bir zeminde ilerlemiştir. Çalışmanın 3. Bölümünde ABD-Güney Kore ilişkilerine yakından bakılacak ve Güney Kore dış siyasetinde ABD'nin etkilerine detaylı bir şekilde değinilecektir.

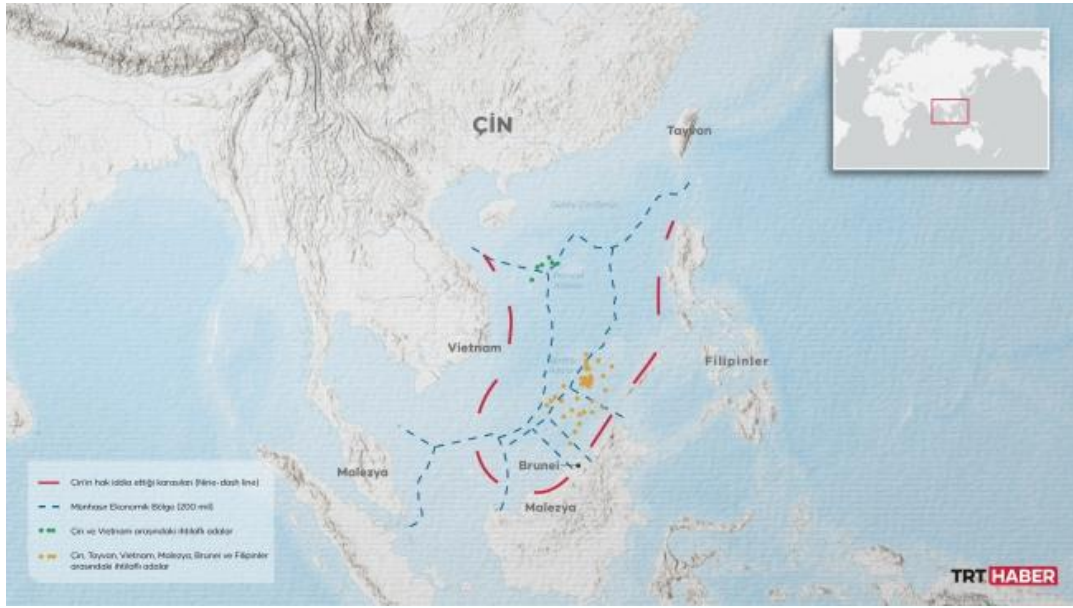
Pekin Yönetimi, deniz gücünü arttırma yoluna giderek sadece bölgesel değil, küresel bir güç olmanın sınırlarını zorlama mücadelesine girmiştir. Çin, tarihinde “utanç yüzyılı” olarak anılan 1839-1949 yılları arasında, Çin toprakları Japonya ve Batılı devletler tarafından denizler üzerinden çok sayıda saldırıya maruz kalmıştır. Bu tarihsel hafızayla birlikte Çin'in küresel bir güç olarak ortaya çıkabilmesi

⁸⁵ “Clinton urges Japan and China to return to talks over disputed islands”, *CNN*, (01.11.2010), <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/asiapcf/10/30/vietnam.clinton.visit/index.html>, (Erişim:20.09.2023).

açısından deniz gücünün öneminin farkında olmuştur. Bu sebeple Çin'in ABD ile girmiş olduğu rekabette denizler hadisesi önemli bir yer tutmaktadır.

Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi dünya ticareti için önemli stratejik geçiş noktalarıdır. Pasifik Okyanusu'nu Hint Okyanusu'na bağlayan Malakka Boğazı ise, Malezya Singapur ve Endonezya arasında kalan en yoğun gemi geçişlerinin yaşandığı dünyadaki önemli ticaret noktalarından bir diğeridir. Çin'in deniz gücünü arttırmak ve denizlerdeki yeraltı kaynaklarından faydalanma amacıyla bölge üzerindeki egemenlik hakları iddiası kıyıdaş ülkelerle ilişkilerinin gerilmesine sebep olmaktadır. Denizler üzerinden çıkar çatışmalarının arttığı son on yılda Çin, ülke çıkarlarını korumak adına bölgeye yönelik hamlelerini arttırmıştır.

Harita 1: Güney Çin Denizi⁸⁶



Güney Çin Denizi, dünya ticaretinde önemli geçiş noktalarından biri olan Malakka Boğazı'yla Hint Okyanusu'ndan ayrılmaktadır. Bahsi geçen deniz, Hint-Pasifik'te jeopolitik öneme sahip noktalardan biridir. Çin'in yanı sıra, ASEAN üyesi olan Brunei, Endonezya, Filipinler, Malezya, Singapur, Tayland, Vietnam ve Tayvan Güney Çin Denizi'ne kıyısı olan diğer devletlerdir. Ayrıca bölgede önemli güçler olan Güney Kore ve Japonya için de denizler jeostratejik ve jeoekonomik öneme sahiptir. Bu iki bölgesel güçle beraber canlanan ekonomi ile birlikte Güney Çin

⁸⁶ TRT Haber (2021), <https://www.trthaber.com/haber/dunya/guney-cin-denizinde-abd-ve-cinin-guc-mucadelesi-566452.html>, (Erişim: 15.09.2023).

Denizi önemli rota haline gelmiştir. Aynı zamanda petrol ve doğalgaz rezervleri bakımından oldukça zengin olan bu deniz, gelişen ekonomisiyle birlikte enerji ihtiyacı artan Çin için önemli kaynaklardan biridir. Güney Çin Denizi, ihracat merkezli Çin ekonomisinin dünya ticaretine açılan kapısıdır.⁸⁷ Güney Çin Denizi, ulusal güvenlik açısından ABD ve Çin'in üzerinde durduğu önemli bir husustur.⁸⁸ ABD'ye göre Çin'in Güney Çin Denizi'nde artan faaliyetleri bölgedeki gerilimi arttırmaktadır.

Çin'in, 19. Yüzyılda Japonya ve İngilizlere karşı girmiş olduğu mücadeleler sonucunda tarih hafızasındaki izler Güney Çin Denizi üzerindeki politikalarını etkilemiştir. "Utanç yüzyılı" olarak anılan dönemde Çin'in Batılı Devletler ve Japonya tarafından uğradığı saldırıların Çinli yöneticiler üzerinde bıraktığı izler sebebiyle Çin Yönetimi diğer devletlerin Güney Çin Denizi gibi stratejik bölgelere yönelik politikalarında itidalli davranmakta ve eylemlerin amaçlarını sorgulamaktadır.

Çin, Harita 1'de de görülen irili ufaklı yaklaşık 200 adayı içine alan Spratly Adaları, üzerinde hak iddia etmektedir. ASEAN üyesi olan Vietnam, Laos ve Filipinler de aynı şekilde bölgede egemenlik hakkı iddiasındadır.⁸⁹ Resmi olarak ABD'nin bölgede herhangi bir hak iddiası bulunmamaktadır. ABD, gerek yer altı zenginliğiyle gerekse uluslararası taşımacılığın merkezi konumunda olan Güney Çin Denizi'nde Çin'in egemenlik iddialarının karşısında durmaktadır. ASEAN ülkeleri ise, Çin ile aralarındaki egemenlik iddiası meselesinin çatışmacı bir zemin üzerine kaymasından endişe duymaktadırlar. Çin, bölge ülkeleriyle yaşamış olduğu anlaşmazlıkları barışçıl yöntemlerle çözme gayretinde olduğunu ileri sürmektedir. Bu sebeple ABD'nin bölge ilişkilerine müdahaleci tavırlarından rahatsızlık duymaktadır. Ancak bu süreçte Çin'in niyetlerine bakılmaksızın, ABD, uluslararası güç politikasının doğasından kaynaklanan nedenlerle Çin'in önerilerini ve eylemlerini ABD'nin egemenliğine ve ABD öncülüğündeki uluslararası düzene

⁸⁷ Kerem Gökten, "Güney Çin Denizi: Ekonomik ve Stratejik Rekabeti Anlamak", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1 (2022), s. 101.

⁸⁸ Meysune Yaşar, "ABD-Çin Savunma Diplomasisi İlişkileri: Güney Çin Denizi Özelinde Bir Değerlendirme (2010-2019)", İsmail Ermağan, Mehmet Özay, Özlem Zerrin Keyvan (der.), *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik 2-3*, Ankara: Nobel Yayıncılık, Aralık 2020, s. 313.

⁸⁹ Çelik, a.g.e., s. 72.

yönelik birer meydan okuma, hatta tehdit olarak algılamaktadır.⁹⁰ Obama Dönemiyle birlikte başlayan “Asya’ya Yönelim” politikasıyla ABD’nin Çin’i yeniden dengeleme stratejisi ile Güney Çin Denizi’ndeki anlaşmazlıklar daha da artmaya başlamıştır.

Çin, Güney Çin Denizi’nde var olan resiflerin üzerine kum yığarken bilhassa Paracel ve Spratly Adaları’nda uçak pistleri, limanlar ve askeri tesisler inşa etmiştir.⁹¹ Çin’in yapay ada inşaları ve bölgedeki askeri varlığını arttırmasına ABD, askeri ve ticari faaliyetlerle karşılık vermiştir. Kıyıdaş ülkeler Vietnam ve Filipinler’e askeri teçhizat ve gemi satışında bulunmuştur.

ABD’nin Güney Çin Denizi’nde doğrudan bir hak iddiasında bulunmadığından yukarıda bahsedilmişti. Ancak yine de ABD, bu bölgede seyir özgürlüğü hakkını savunmaktadır.⁹² Çin 2013 yılından beri inşa ettiği yapay adaları aynı zamanda silahlandırmaktadır. Bu sebeple ABD, bu bölgedeki askeri varlığını oldukça önemsemektedir. Ekonomik çıkarlarının garanti altına alınmasının yanında denizlere kıyıdaş olan ülkelerdeki müttefiklerini de olası tehditlere karşı koruma gayesi taşımaktadır.

Her ne kadar Çin yapmış olduğu girişimlerle amacının ABD’yi tehdit etmek olmadığını ifade etse de, Xi Jinping 2013 yılında gerçekleştirmiş olduğu konuşmasında “Çin ulusunu canlandırmayı sağlamanın modern zamanların en büyük Çin rüyası olduğunu düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.⁹³ Çin rüyası ifadesi, sömürge sürecini atlatmış veya hali hazırda yarı sömürge konumunda olan, işgal altında olan ve aşağılanan tüm uluslara yönelik bir mesaj niteliğindeydi.⁹⁴

⁹⁰ Dong Ryul Lee, "The Dilemma of South Korea as a Middle Power with Regards to the Conflicts Between the United States and China in the South China Sea." *Korea's Middle Power Diplomacy: Between Power and Network*, Seungjoo Lee, Sangbae Kim (der.), Cham: Springer International Publishing, 2022, s.78.

⁹¹ Ali Burak Biber, “Güney Çin Denizi’nde ABD ve Çin’in güç mücadelesi”, *TRT Haber*, (22.03.2021), <https://www.trthaber.com/haber/dunya/guney-cin-denizinde-abd-ve-cinin-guc-mucadelesi-566452.html>, (Erişim:18.09.2023).

⁹² Anna Kim, "Understanding Japan–South Korea Cooperation and Friction Through Neoclassical Realist Theory." *Jadavpur Journal of International Relations*, Cilt 24, Sayı 1 (2020), s. 39.

⁹³ “Dreams of a Different China”, *China File*, (21.11.2013), <https://www.chinafile.com/library/nyrb-china-archive/dreams-different-china>, (Erişim:18.09.2023).

⁹⁴ Deniz Ülke Arıboğan, *Duvar*, 6. Basım, İstanbul: İnkılap Yayınları, 2020, s.116.

Başka bir deyişle siyasi açıdan iddialı söylemlerden kaçınan Pekin Yönetimi'nin bu ifadelerle birlikte mütevazı tavrından sıyrılmaya başladığı söylenebilir. İlaveten, Çin “müşterek güvenlik” kavramıyla birlikte tarihsel sömürgeciliğin izlediği yolu takip etmeyeceğini vurgulamıştır.⁹⁵

Devasa bir üretim merkezi haline gelen Çin, aynı zamanda iç piyasasını besleyebilmek için ciddi bir hammadde ihtiyacı duymaktadır. Bu hammadde ihtiyacını karşılayabilmek için yeni rotalar keşfetmeye çıkan Çin, özellikle Afrika kıtasına yapmış olduğu yatırımları arttırmıştır. Ayrıca eski İpek Yolunu canlandırarak Asya'dan Avrupa'ya uzanan hem karadan hem de denizden bir ticaret ağı geliştirmiştir. Bu yatırımlarla birlikte, ABD-Çin rekabeti yalnızca Asya-Pasifik bölgesinde kalmamış küresel bir hal almıştır. İki büyük güç, son yıllarda ticaret savaşı, iklim değişikliği ve salgın hastalıklar gibi sorunlarda da karşı karşıya kalmışlardır.

2.2. EKONOMİK REKABET

Çinli yetkililer dünyanın çok kutuplu bir sisteme geçiş yaptığını ve uzun vadede bunun Amerikan hegemonyasının düşüşü anlamına geleceğini savunuyorlardı. Ancak 2008 Krizi sonrası ABD hegemonyası daha fazla sorgulanmaya başlanmıştır.⁹⁶ 2011 yılına gelindiğinde Çin, ABD için önemli bir rakip haline gelmiştir. 1978 yılından itibaren ekonomi politikasında girmiş olduğu değişim Çin'in bugünkü önlenemez yükselişini hazırlamış ve ABD ile rekabet edecek noktaya getirmiştir. 1978-1992 yılları arasında Çin'e de facto başkanlık etmiş Deng Xiaoping'in genel ilkeleri 24 karakterli açıklamasında duyurulmuştur: “dikkatle gözlem yap, durumumuzu güvenceye al; işleri soğukkanlılıkla hallet; gücümüzü gizle ve uygun zamanı bekle; dikkat çekme ve asla liderlik iddiasında olma.”⁹⁷ Çinli yöneticiler için bu sözler ülke yönetimi adına önemli yol gösterici ifadelerdir.

⁹⁵ Yaşar, “ABD-Çin Savunma Diplomasisi İlişkileri: Güney Çin Denizi Özelinde Bir Değerlendirme (2010-2019)”, s. 306.

⁹⁶ Yaşar, “Güney Çin Denizi'nde Sino-Amerikan Varlığı: Geo-Stratejik Rekabette Tehdit Algısının Sürekliliği.”, s.127.

⁹⁷ 24 karakterlik talimatın farklı çevirileri bulunmaktadır. Bu çalışmada kullanılan çeviri; Henry Kissinger, *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*, Nalan Işık Çeper (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2015, s. 527.

2003 yılında ABD bankası Goldman Sachs tarafından hazırlanan raporda her şey yolunda giderse 40 yıldan daha az bir sürede BRIC (o tarihlerde Güney Afrika BRICS üyesi değildir) ülkesi ekonomilerinin G6 ülkelerinin ekonomilerinin toplamından daha büyük bir hale gelebileceğini söylemiştir.⁹⁸ Bahsedilen raporda ABD ve Japonya'yı G6 ülkelerinin dışında tutmaktadır. Nitekim 2008 krizinde ABD, AB ve Japonya gibi ekonominin önde gelen Batılı ülkeleri kriz yüzünden oluşan sorunlarla boğuşurken küresel ekonominin yükselen güçleri olarak karşımıza çıkan Çin, Hindistan gibi BRICS ülkeleri krizden daha az etkilenmişlerdir.

BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika) üye ülkelerin isimlerinin baş harflerini alarak 2009 yılında Güney Afrika'nın da birliği katılımıyla birlikte kurulmuştur. BRICS, Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund/IMF) ve Dünya Bankası (The World Bank) gibi önemli uluslararası finans kurumlarındaki yerleşmiş düzeni geliştirmeyi kuruluş hedefleri arasında göstermektedir. Aynı zamanda gelişmekte olan ekonomilerin temsil ve söz hakkını arttırmayı amaçlamaktadır.⁹⁹ Bu sayede küresel ekonomideki ABD hegemonyasına karşı bir hamle daha yapmıştır. Güney Afrika'nın aralarına sonradan dahil olduğu bu birliğin yeni üyeler olarak genişleme ihtimalleri konuşulmuştur. Ancak birliğe katılacak üyelerin belirlenmesindeki şartlara dair herhangi bir ortak açıklama yapılmamıştır. Buna rağmen birliğe katılmak için çok sayıda ülkenin resmen başvurusu bulunmaktadır.

2023 yılına gelindiğinde BRICS ülkeleri, yeni üyelerin birliğe nasıl dahil edileceği hususunda fikir birliğine vardıklarını açıkladılar. Güney Afrika'nın Johannesburg şehrinde toplanan üyeler, 6 yeni üyenin BRICS'e katılması için davette bulunduklarını ilan etmişlerdir. Davet edilen ülkeler, Arjantin, Mısır, İran, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Etiyopya'dır.¹⁰⁰ Rusya ve Çin dışında kalan üye ülkeler BRICS'in Batı karşıtı bir görünüm çizmesinden rahatsızlık duymaktadırlar. Ancak uluslararası sistemde kızışan ABD-Çin rekabeti

⁹⁸ "Dreaming With BRICS: The Path to 2050", *Global Economics Paper*, Sayı 99 (2003), <https://www.antonioguilherme.web.br.com/artigos/Brics.pdf>, (Erişim:18.09.2023).

⁹⁹ Jeremy Howell, "BRICS: Grupta hangi ülkeler var, amaçları ne?", *BBC*, (20.08.2023), <https://www.bbc.com/turkce/articles/c0j3zvwjw3jo>, (Erişim:20.09.2023).

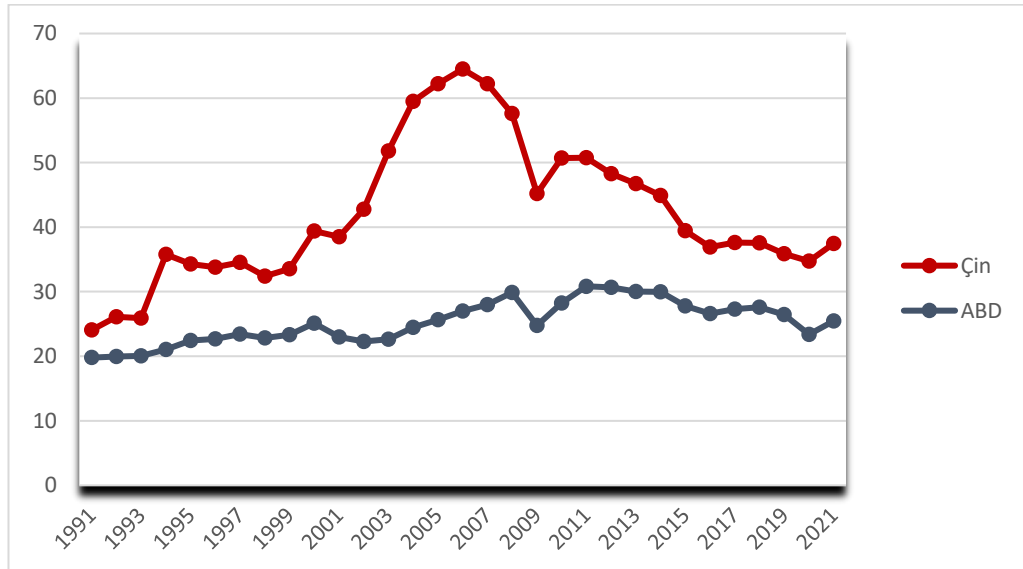
¹⁰⁰ Howell, *a.g.m.*.

neticesinde çeşitli hamleler yapılmaktadır. Buna karşın birliğin Batı karşıtı görünen hamlelerine karşı diğer ülkeler direnmeye çalışmaktadırlar.

1980’lerden bu yana ekonomik olarak büyüyen ve askeri kapasitesini genişleten Çin, Asya’daki ABD hegemonyasını tehdit etmeye başlamıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesinden bu yana Çin’in önce ekonomik, sonrasında stratejik bir tehdit olarak yükseldiği iddiası gündemde olan bir mesele haline gelmiştir. Çin hızlı yükselişiyle birlikte kendisini dünyanın fabrikası konumundan dünyanın pazarı ve küresel yatırımcısı noktasına getirmiş ve süratle ulusal çıkarlarını denizaşırı bölgelere doğru genişletmiştir.¹⁰¹

Grafik 1.

Çin ve ABD Ticaret Hacmi (GSYİH Oranına Göre, 1991-2021)¹⁰²



Grafik 1, 1991- 2021 yılları arasında Çin ve ABD’nin GSYİH oranına göre ticaret hacmini göstermektedir. İki ülkenin de ticaret hacminde genel bir artış söz konusudur. Çin ticaret hacmi kendi içinde inişler çıkışlar yaşasa bile 1991’den 2021’e kadar Çin ticaret hacmi ABD’nin ticaret hacminden daha geniş olduğu görülmektedir. 1990’lı yıllarla birlikte dışa daha fazla açılan Çin pazarının, grafik 1’de de görüldüğü üzere 1997 Asya Mali Krizi, 2009 Küresel Ekonomik Kriz ve 2020 Covid-19 pandemi salgının Çin ekonomisine etkileri olsa da ABD’nin Çin’e

¹⁰¹ Dong Ryul Lee, *a.g.e.*, s.80.

¹⁰² Grafik yazar tarafından oluşturulmuştur.

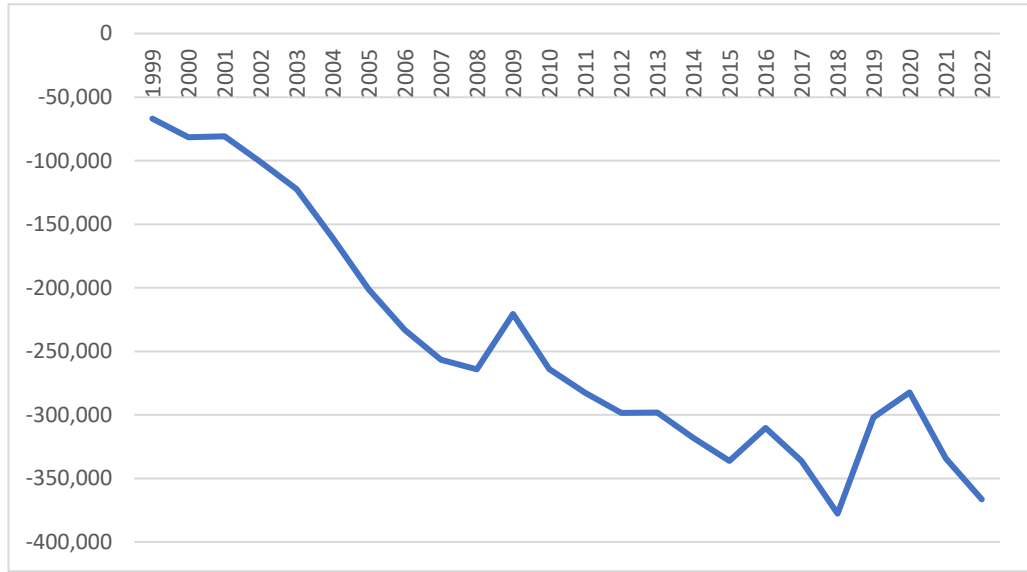
Kaynak: World Bank, Open Data, <https://data.worldbank.org/>, (Erişim:03.05.2023).

yetişemediği görülmektedir. Aynı şekilde, ticaret hacmi verileri incelendiğinde   in'in büyüme hızının ABD'den daha fazla olduğu yorumunu yapmak yanlış olmaz.

2014 yılına gelindiğinde ABD'nin   in'in gerisinde kalarak dünyanın iki numaralı ekonomisine dönüştüğü üzerine söylemler olmuştur.¹⁰³ ABD, 2000'li yıllarda   inlilerin neredeyse üç katı kadar üretim yaparken 2014 yılına gelindiğinde   in'in gerisinde kalmıştır. IMF'nin 2014 yılında açıkladığı verilerde gerçek mal ve hizmet cinsinden  l    ğ nde,   in 17.6 trilyon dolar üretim yapacağı beklenirken ABD'nin ise 17.4 trilyon dolar üretim yapması bekleniyordu.¹⁰⁴   in'in üretim kapasitesindeki artışla beraber dünya pazarlarında kendine yer bulması, aynı zamanda yüksek enerji tüketen bir ülke olmasına sebep olmuştur.

Grafik 2.

ABD ve   in Arasındaki Mal ve Hizmetler Ticaret Dengesi (1999-2022)¹⁰⁵



Bureau of Economic Analysis tarafından alınan verilerle oluşturulmuş Grafik 2'de ABD'nin 1999-2022 yılları arasında   in'e karşı mal ve hizmetler ticaret dengesi

¹⁰³ Brett Arends, "It's official: America is now No. 2", *Market Watch*, (04.12.2014), <https://www.marketwatch.com/story/its-official-america-is-now-no-2-2014-12-04>, (Erişim:20.09.2023); Kishore Mahbubani, "When America becomes number two", *East Asia Forum*, (01.02.2014), <https://www.eastasiaforum.org/2014/02/01/when-america-becomes-number-two/>, (Erişim:20.09.2023).

¹⁰⁴ Arends, *a.g.e.*

¹⁰⁵ Grafik yazar tarafından oluşturulmuştur. Kaynak: U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA), <https://www.bea.gov/>, (Erişim:20.09.2023).

gösterilmiştir. Grafikte 2’de, 1999 yılından itibaren gelişen ABD-Çin ticaret ilişkilerinde ABD’nin Çin’le olan ticaret açığında ciddi bir artış gözlenmektedir. Pekin Hükümeti’nin ekonomik reformlar yapması, sanayileşmeyi hızlandırması ve ihracatı artırmaya yönelik uyguladığı politikalar sayesinde gerçekleşmiştir. Ayrıca ekonomistler ülkenin 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü’ne girmesinden sonra Çin’in ihracat büyümesinin hızlandığına dikkat çekmektedir.¹⁰⁶ Grafik 2’deki verilere bakıldığında iki devlet arasındaki iktisadi ilişkide karlı olan taraf Çin devletidir. ABD-Çin rekabetindeki esas mesele, ABD’nin Çin’in büyüme hızının gerisinde kalmasıdır. ABD ve Çin büyüyen iki önemli dünya ekonomisidir. Ancak Çin’in büyüme hızının önlenemeyişi ABD’yi korumacı politikalara ve ticaret savaşına itmiştir. Bu sayede ABD, Çin’in büyüme hızını yavaşlatma amacı taşımaktadır.

Çin’in artan ihracatıyla birlikte, Çin’de üretilen çeşitli malların ABD’ye akışı artmıştır. Donald Trump’ın ABD yönetime geldiği 2017 yılı itibariyle Çin ile rekabete önlem olması saikiyle korumacı ekonomi politikalarını benimsemiştir. ABD’nin son yıllarda Çin’e karşı vermiş olduğu dış ticaret açığı Trump Hükümeti’nin öncelikli politikaları arasında yer almaktaydı. Trump, Çin’den ithal edilen çelik, alüminyum ve daha birçok ürüne yüksek gümrük vergileri uygulayarak ülke içindeki satışlarını azaltma yoluna gitmiştir. Seçtiği bu yolla birlikte Çin’e karşı 100 milyar dolar kazanacağını iddiasında olduğunu Twitter hesabından duyurmuştur.¹⁰⁷ Ancak Trump’ın bu varsayımı ABD’nin küresel ekonomideki payını azaltmış, ABD ekonomisine büyük zararlar verme ihtimali olan gelişmelerin önünü açmıştır.¹⁰⁸ Esasında Başkan Trump, bu varsayımla uluslararası iktisadi dengeleri göz ardı etmiştir. Çin’e karşı uygulanan bütün korumacı politikalara ve zaman zaman ABD-Çin ilişkilerindeki diplomatik ilişkilerin gerginleşmesine

¹⁰⁶ James McBride ve Andres Chatzky, “The U.S. Trade Deficit: How Much Does It Matter?”, *Council on Foreign Relations*, (08.03.2019), <https://www.cfr.org/backgrounder/us-trade-deficit-how-much-does-it-matter>, (Erişim:20.09.2023).

¹⁰⁷ “Trade wars, Trump tariffs and protectionism explained”, *BBC*, “10.05.2019”, <https://www.bbc.com/news/world-43512098>, (Erişim: 20.09.2023).

¹⁰⁸ Bilal Karabulut ve Şafak Oğuz, “Ekonomi Güvenliği ve Ticaret Savaşları Bağlamında ABD-Çin Rekabetinin Analizi” *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2 (2022), s. 343.

rağmen ABD, 2023 yılında 22,8 milyar dolarla en fazla dış ticaret açığını Çin'e karşı vermiştir.

Başkan Xi 2017 yılında Davos Zirvesi'nde yapmış olduğu konuşmasında, Başkan Trump'ın ekonomideki korumacı politikalarına istinaden, ticaret savaşında herhangi bir kazanın olmayacağını altını çizmiştir.¹⁰⁹ Konuşmasının devamında Washington Yönetimi'ne serbest ticareti engellemeye çalışan politikalardan vaz geçmesi çağrısında bulunmuştur. Küreselleşmenin önemine vurgu yapan Xi, küresel serbest ticaretin gelişmesiyle büyüyen ekonomide bütün ülkelerin refahı birlikte paylaşacaklarını ifade etmiştir. Xi Jinping, konuşmasında ABD Yönetimi'ni ve Çin'e karşı yürütölmek istenen korumacı politikaları hedef göstermiştir. ABD-Çin rekabetinde öyle bir noktaya varılmıştır ki, Komünist Partisi yönetimindeki Çin "liberal", liberalizmin kalesi olarak bilinen ABD ise iktisadi politikalarda "korumacı" yaklaşımı savunur hale gelmiştir.¹¹⁰

Trump Hükümeti'nin başlatmış olduğu korumacı ekonomi politikaları Çin'e karşı ticaret savaşı başlattığı yönünde yorumlanmıştır. Bu korumacı politikalar neticesinde Çin mallarına uygulamış olduğu %25' varan gümrük vergisi tarifelerine karşı Çin, ABD ürünleriyle misillemeye bulunmuştur. Ancak Çin'in ABD'ye karşı almış olduğu önlemler, ABD'nin ülke içindeki malları korumaya yönelik gerçekleştirdiği stratejilerinden Washington Hükümeti'ni vazgeçirmemiştir. Trump Yönetimi, ABD tarafından satın alınan Çin menşeli ürönlere Temmuz ve Ağustos aylarında %25 gümrük vergisi uygulamıştır. Çin'in ABD'nin fikir mülkiyet hakkını ve teknolojilerini çaldığı gerekçesiyle bu vergi tarifesi uygulanmıştır.¹¹¹

Çin'in dünya devi markalarından biri olan Huawei de yaptırımlardan nasibini alan bir kurum olmuştur. Bununla birlikte, Çin sosyal medya platformu olan ve dünyada pek çok kullanıcıya sahip olan Tiktok'un güvenlik gerekçesiyle kullanılması yasaklanmıştır. Trump Hükümetinin yapmış olduğu pek çok hamleye karşın Çin ile ABD arasındaki ekonomik gelişmeleri yavaşlamaya yetmemiştir. Ayrıca, ABD

¹⁰⁹ "President Xi's speech to Davos in full", (17.01.2017), <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/full-text-of-xi-jinping-keynote-at-the-world-economic-forum>, (Erişim:19.09.2023).

¹¹⁰ Arıboğan, *a.g.e.*, s. 121.

¹¹¹ Melek Kaya, "ABD-Çin Ticaret Savaşları ve Türkiye", *Türkiye ve Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2 (2019), s. 22.

korumacı politikalarıyla, Çin ekonomisinin büyümesinin de önüne geçememiştir. Dış ticaret açığı fazla olan ABD, sürekli dış ticaretinde fazla veren Çin karşısında geri kalmıştır.¹¹² Şirketler bazında bakıldığında ise ABD, bu noktada Çin'in önünde yer almaktadır. Marka değeri bazında sıralandığın ilk 10'a giren şirketlerin 10'da 9'u ABD'ye ait şirketlerdir.¹¹³ Çinli şirketler ise bu listenin gerisinde yer almaktadır.

Çin'in yükselişiyle birlikte değişen dengeler karşısında yeniden dengeleme stratejisine gitmek istemesinin dışında Asya-Pasifik bölgesinde aynı zamanda kayda değer bir yükseliş hakimdir. Dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğunun yaşadığı bu bölgede, ABD Pasifik üzerindeki etkisini sürdürebilmek adına iş birliklerini geliştirme yolunu seçmiştir. Bu kapsamda yayınlamış olduğu Asya'ya Yönelim stratejisi çerçevesinde ABD, Çin'in hemen yakınındaki ülkelerle ekonomik ve askeri diyalogunu artırmış ve 4 Şubat 2016'da aralarında Japonya, Malezya, Vietnam, Singapur ve Avustralya'nın da olduğu ülkelerle ticareti geliştirmek için Transpasifik Ortaklık Anlaşması'na (Trans Pacific Partnership Agreement/TPPA) imza atmıştır.¹¹⁴

Obama'dan sonra göreve gelen Trump korumacı ticaret anlayışıyla 2017'de henüz yürürlüğe girmemiş olan TPPA'dan çekilse de Çin'e yönelik söylem ve eylemleri giderek sertleştirmekten kaçınmamıştır. 2017 yılında yayınlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde Trump Yönetimi, Çin'i (ve Rusya'yı) açıkça "stratejik rakipler" ve "revizyonist güçler" olarak tanımlamıştır.¹¹⁵

2015 yılında Pekin Hükümeti 10 yıllık hükümet programı yayınlamıştır. "Made in China 2025" adını verdikleri bu program daha çok sanayi mallarını, yapay zeka, robotlar, elektrikli arabalar gibi geleceğin dünyasını şekillendirecek teknolojileri konu almaktadır. Pekin'in asıl amacı Çin'in yabancı teknolojiye olan bağımlılığını azaltmak ve Çinli yüksek teknoloji üreten firmaları küresel pazarda daha tanınır

¹¹² Karabulut-Oğuz, *a.g.e.*, s. 346.

¹¹³ Largest Companies by Market Cap, <https://companiesmarketcap.com/>, (Erişim:20.09.2023).

¹¹⁴ Ertem-Gülseçkin, *a.g.e.*, s. 242.

¹¹⁵ "The National Security Strategy of the United States of America", (2017), <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/NSS2017.pdf?ver=CnFwURrw09pJ0q5EogFpwg%3d%3d>, (Erişim:20.09.2023).

hale getirmektedir.¹¹⁶ ABD'nin bu programa karşılığı ise gümrük tarifelerindeki artış olmuştur. Bu sayede ABD'nin teknolojik çıkarları korunması hedeflenmiştir. Çin Ticaret Bakan Yardımcısı Wang, Trump'ın dış ticarete 100 milyar dolar kar elde edeceği talebinin karşılanmasının imkansız olduğunu belirtmiştir. Çin'in ticaret açıklarına suni müdahalesinin söz konusu olmayacağını ifade etmiştir.¹¹⁷

Asya-Pasifik'te ve uluslararası sistemde güç dengesinde yaşanan değişimin belirsizliği bölge ülkelerinde “bekle ve gör” yaklaşımına itse de Çin ile kurulan ekonomik ilişkilerden elde edilen faydalar özellikle Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği'nin (ASEAN) on üye ülkesinin çoğunu Çin'e yönlendirmiştir. Birçok ASEAN ülkesinin ithalat-ihracat ortaklığında Çin, ABD'yi gölgede bırakmıştır. Öte yandan Çin'in ekonomik gelişiminin komşu ülkelerle ticaretinde karşılıklı fayda kazandırır da nüfus ve ekonomik gelişim açısından Asya-Pasifik'teki önemli rakiplerinden biri olan Hindistan, Çin'e karşı riski dengeleyerek tamamen ABD'nin bölgeden çekilmesine karşı durmaktadır.

Çin 2008 ekonomik krizinin ardından sadece Batılı şirketlerin yatırım yapacağı bir cazibe merkezi olmasının yanında, aynı zamanda dünyanın en fazla yabancı yatırım yapan ikinci ülkesi haline de gelmiştir. Yapılan bu dış yatırımların en önemlilerinden biri eski ticaret yolu olan tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırması projesidir. Kuşak-Yol Girişimi (Belt-Road Initiative/BRI), Çin'in daha geri planda kaldığı Avrupa ve Afrika ile ticari ilişkilerini geliştirmek ve enerji kaynaklarına ulaşım imkanını kolaylaştırmayı amaçladığı bir inisiyatiftir. 2013 yılında ilan edilen bu strateji Çin ekonomik dönüşümünün kritik bir noktasında oluşturulmuştur. Çin ortağı olan devletlerle altı büyük uluslararası ekonomik koridoru kapsayan 50'den fazla anlaşma imzalamıştır.¹¹⁸ Bu anlaşmalarla birlikte Pekin Yönetimi, Çinli şirketlerin küresel ekonomideki etkinliğini arttırmak ve etki alanını genişletmek gayesi taşımaktadır. Stratejinin bir diğer amacı ise, ABD'nin Asya'ya Yönelim politikasına bir karşı cevap oluşturmaktadır. Aynı zamanda yeni ticari bağlantılarla

¹¹⁶ James McBride ve Andrew Chatzky, “Is ‘Made in China 2025’ a Threat to Global Trade?”, *Council on Foreign Relations*, (13.05.2019), <https://www.cfr.org/backgrounder/made-china-2025-threat-global-trade>, (Erişim:20.09.2023).

¹¹⁷ Bozkurt Aran, “ABD, Çin, Ticaret Savaşları ve Türkiye”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, (2018), s. 3.

¹¹⁸ United Nations Publications, *World Investment Report 2017*, Geneva, 2017, s.19.

birlikte ekonomik ilişkilerde ABD'nin yerini alma gayretindedir. İlâveten, ekonomik büyüme Çin'in hammadde ve enerji ihtiyacını arttırmış. İpek Yolunu canlandırma girişimiyle birlikte Çin bu sorununa da çözüm bulmayı amaçlamaktadır. Her ne kadar Pekin Yönetimi yapmış olduğu açıklamalarda asıl amacının küresel güç dengesinde Çin'in daha aktif olması olduğunu belirtse de, Çin ekonomi alanında yapmış olduğu bu girişimlerle ABD'nin merkezinde bulunduğu dünya ekonomisine meydan okumaktadır.

Öte yandan Asya'da yapılan yatırımlar Asya Altyapı Yatırım Bankası (AAYB) Çin'in ABD ile Asya'daki rekabetinde elini güçlendiren bir diğer atılımdır. AAYB, IMF ve Dünya Bankası'na rakip olarak Çin'in öncülüğünde 57 ülke ile birlikte kurulmuştur.

Çin'in dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelmesinin ardından Çin para biriminin akıbeti de merak konusu olmuştur. Dolar hegemonyasına karşı Rusya, Suudi Arabistan, Arjantin, Brezilya, Bangladeş, Pakistan, Irak, Tayland gibi ülkeler tarafından remimbi uluslararası ticarette para birimi olarak kullanılmaya başlamıştır.¹¹⁹ Yine de remimbini önde gelen bir uluslararası para birimi haline gelmesi için kat etmesi gereken çok yol bulunmaktadır. Ancak bu yönde somut adımlar atıldığı da bir gerçektir.¹²⁰ Uluslararası ticaretteki dolar hegemonyasına Çin'in açmış olduğu savaşa diğer ülkeler de destek vermektedirler. 1973'ten bu yana geçerli olan petrol-dolar düzenlemesine karşın, Hindistan ile BAE arasında gerçekleşen rupi bazlı petrol işlemi buna bir örnektir¹²¹. Benzer bir hamle Pakistan-Rusya arasında da gerçekleşmiştir. Ulusal para birimleriyle ticaret yavaş yavaş gerçeğe dönmektedir. Dolar hegemonyasına yönelik bir başka hamle de BRICS

¹¹⁹ Andrew Mullen, "Which 8 countries are using China's yuan more, and what does it mean for the US dollar?" *South China Morning Post*, 10 Mayıs 2023, <https://www.scmp.com/economy/economic-indicators/article/3220087/which-8-countries-are-using-chinas-yuan-more-and-what-does-it-mean-us-dollar> (Erişim: 01.07.2023).

¹²⁰ Zhou Lanxu, "International role for yuan in works, slowly", *China Daily*, 24 Mart 2023, <http://global.chinadaily.com.cn/a/202306/12/WS64866685a31033ad3f7bba72.html> (Erişim: 01.07.2023).

¹²¹ Navdeep Suri ve Jhanvi Tripathi, "The World Should Welcome the New Kids on the Bloc" *Council of Councils*, (31.08.2023), [https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/brics-summit-2023-seeking-alternate-world-order#:~:text=The%20BRICS%20\(Brazil%2C%20Russia%2C,August%2022%E2%80%939324%2C%202023,\(Erişim:20.09.2023\).](https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/brics-summit-2023-seeking-alternate-world-order#:~:text=The%20BRICS%20(Brazil%2C%20Russia%2C,August%2022%E2%80%939324%2C%202023,(Erişim:20.09.2023).)

lkelerinden gelmiştir. Ağustos 2023'te Güney Afrika'da düzenlemiş oldukları zirvede ye ülkeler ortak ilk sembolik para birimini yayınlamışlardır.

Tek başına ekonomik veriler üzerinden ABD-Çin rekabetinin galibinin Çin olduğunu söylemek doğru olmaz. Uzun yıllardır küresel hegemon olan ABD'nin müzik, sinema ve edebiyat gibi birçok kültürel alanda üstünlüğü bulunduğu bir gerçektir. Kültürel stnlğnin yanı sıra bilimsel gelişmeler ve eğitim faaliyetleri açısından ilk akla gelen ülkelerden biri yine ABD'dir. Bununla birlikte günümüz dünyasında önemli bir yer tutan, hatta zaman zaman siyasi liderlerin bile devlet ilişkilerinde tercih ettiği yöntem olan sosyal medya araçlarının dahi birçoğu yine ABD'li şirketlere aittir. Ayrıca dünyanın jandarması konumundaki ABD'nin askeri harcamaları Çin'in oldukça üzerinde bulunmaktadır.

2.3. ASKERİ REKABET

ABD-Çin rekabeti uluslararası ilişiklerde dengeleri değiştirirken aynı zamanda yeni fırsatlar ve tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Çin'in iktisadi yükselişinin ardından proaktif dış politika hamleleriyle uluslararası sahnedeki görünürlüğünü arttırmıştır. Öte yandan Pekin'in, süper güç olarak ortaya çıkabilmesi için kaynakları güvence altına almak ve dışa doğru genişlemek için uzun vadeli askeri operasyonel becerisini geliştirmesi gerekmektedir. Çin, yeni nesil nükleer füzeler, avcı uçakları ve saldırı denizaltıları üreten askeri modernizasyon programını başlatmıştır.¹²² Çin, hasımlarını askeri olarak yenmeyi değil, onların akıllarını elmeyi ve itaat etmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.¹²³ Çin, öncülüğünü kendisinin yaptığı bir savunma sistemiyle Asya'nın güvenliğinin yine Asyalılar tarafından sağlanması gerektiğini savunmaktaydı.¹²⁴ Asya-Pasifik'te Çin'in dengeleri değiştiren bu hamleleri Obama Yönetimi'nin "Asya'ya Yönelim"ini mecbur kılmıştır.

ABD-Çin arasındaki rekabete güvenlik merkezli bakıldığında iki ülkenin askeri kapasiteleriyle sınırlandırmak doğru olmaz. Teknolojik rekabet, ticaretin güvenliği ve bilginin güvenliği gibi alanlar da iki ülke arasındaki çekişmenin odağında bulunmaktadır. Yapay zeka çalışmaları, siber güvenlik ve 5G teknolojisi gibi

¹²² Hook ve Spanier, *a.g.e.*, s. 365.

¹²³ Ertem-Gülseçkin, *a.g.e.*, s. 246.

¹²⁴ Dong Ryul Lee, *a.g.e.*, s.78.

teknolojik gelişmeler ve erişilen bu teknolojilerin kontrolü ABD-Çin arasındaki rekabetin güvenlik ayağını oluşturan unsurlardan bazılarıdır. Aynı zamanda iki ülke arasındaki kızışan rekabet teknolojik gelişmelerin hızlanmasının da önünü açmaktadır.

İki Büyük güç arasındaki rekabet, Çin Denizi, Doğu Çin Denizi ve Kore Yarımadası gibi bölgesel sıcak noktalardaki askeri oyunlar üzerinden sürmekteydi.¹²⁵ 2014 yılında Güney Çin Denizi'nde Çin'in yapay ada inşasında fark eden komşu Filipinler'den itirazların yükselmesiyle birlikte dünyanın dikkati bu bölgede yoğunlaşmıştır. ABD-Çin rekabetine yeni bir boyut getiren bu hadise neticesinde ABD, Çin'in ada inşası güçlü bir dille eleştirmeye başlamıştır.¹²⁶ Ada inşasının yanı sıra, Güney Çin Denizi'nde var olan ve halihazırda araması devam eden doğalgaz ve petrol kaynakları da rekabette önemli birer unsurdur.¹²⁷

Çin'in ada inşasının ABD'nin denizlerdeki seyrüsefer hakkının önüne geçeceği endişesiyle 2015 yılında toplanan Asya Güvenlik Konferansı'nda (Shangri-La Diyalogu), dönemin Savunma Bakanı Ashton Carter, yapmış olduğu açıklamasında uluslararası hukukun izin verdiği ölçüde her yerde uçuş, yelken açma ve faaliyet gösterme niyetinde olduklarını ifade etmiştir.¹²⁸ Bakan Carter konuşmasının devamında, yapay ada inşası üzerinden Çin'in egemenlik hakkı talep etmesi veya diğer ülkelerin bölgedeki deniz ticaretlerine kısıtlama getirmesinin kabul edilemeyeceğini vurgulamıştır. Çinli yöneticiler bu açıklamalar üzerine resifler üzerine yapmış oldukları yapay ada çalışmalarının meşruluğunu savunmaya devam etmişlerdir.

ABD, eylemlerini bu açıklamalarla sınırlandırmamış ve bu bölgeye düzenlemiş olduğu Seyrüsefer Özgürlüğü Operasyonları (Freedom of Navigation Operations/FONOP) kapsamında çok sayıda gemi ve uçaklar göndermiştir. ABD'nin gerçekleştirmiş olduğu bu operasyonlar Güney Çin Denizi'ndeki gerilimi

¹²⁵ Hugh White, "Without America: Australia in a New Asia," *Quarterly Essay*, Kasım 2017, <https://www.quarterlyessay.com.au/essay/2017/11/without-america/extract> (Erişim:15.09.2023).

¹²⁶ Dong Ryul Lee, *a.g.e.*, s. 81.

¹²⁷ Yaşar, "ABD-Çin Savunma Diplomasisi İlişkileri: Güney Çin Denizi Özelinde Bir Değerlendirme (2010-2019)", s. 302.

¹²⁸ "Shangri La Dialogue 2015", (02.06.2015), <https://amti.csis.org/shangri-la/>, (Erişim:20.09.2023).

tırmandırmıştır. Ancak ABD'nin asıl amacı, başta Çin olmak üzere askeri gücünün kapasitesini tüm dünyaya göstermektir.

2013 yılında Filipinler Uluslararası Daimi Tahkim Divanı'na giderek Çin'in Güney Çin Denizi üzerindeki iddialarından dolayı Çin'e dava açmıştır. Temmuz 2016 yılında mahkeme Çin'in deniz alanına yönelik hak iddialarının uluslararası hukuka dair bir temelini olmadığı yönünde karar vermiştir. John Kirby, Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin tarafları olan Çin ve Filipinler için mahkemeden çıkan kararın yasal olarak bağlayıcı olduğunun altını çizmiştir.¹²⁹ Çin'in bu açıklamalar üzerine cevabı, ABD'nin beklediğinin aksine kararı reddedici olmuştur. Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi mahkeme kararı üzerine "Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki egemenliği ve deniz hakları sağlam tarihi ve hukuki temellere dayanmaktadır. Divan'dan çıkan kararın Çin üzerinde herhangi bir etkisi yoktur." şeklinde açıklama yapmıştır.¹³⁰ Wang Yi, bahsi geçen konuşmasında Filipinler Yönetiminin bazı güçler tarafından manipüle edilerek Çin'in bölgedeki egemenlik haklarının ihlal etme gayesiyle mahkemeye başvurduğunu ifade etmiştir. Esasında Çin ve Filipinler arasında yürütülecek ikili müzakerelerle halledilebilecek bir meselenin mahkemeye taşınmasının bölgedeki barış ve istikrarı tehlikeye atmaya yönelik bir yaklaşım olduğunun altını çizmiştir.

Bu açıklamalarla birlikte anlaşılacağı üzere, Çin, Uluslararası Daimî Tahkim Divanı'nın verdiği karardan hiç etkilenmeyerek bölgedeki faaliyetlerine devam etmiştir. Çin, tartışmalı bölgede egemenliğinin altını çizmek adına bir dizi askeri tatbikat düzenlemiştir. Resmi devriye görevi yaptığını ilan eden Çin yüksek teknolojlili silahlara sahip savaş uçaklarıyla Güney Çin Denizi üzerinde devriye operasyonları yürütmüştür.

Çin'in uluslararası sistemde dengelerin kendi lehine değiştiği hissi dış politikadaki kararlılığını arttırmıştır. Ayrıca Çin, gelişen askeri kapasitesiyle birlikte yakınlardaki bulunan denizlerde daha fazla söz sahibi olması, ticaret yolları üzerindeki hakimiyetini arttırarak ulusal çıkarlarını genişleterek muhafaza etmeye

¹²⁹ John Kirby, "Decision in the Philippines-China Arbitration", (12.06.2023), <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2016/07/259587.htm>, (Erişim:20.09.2023).

¹³⁰ Remarks by Chinese Foreign Minister Wang Yi on the Award of the So-called Arbitral Tribunal in the South China Sea Arbitration, (12.07.2016), https://www.fmprc.gov.cn/nanhai/eng/wjbxw_1/201607/t20160712_8523351.htm, (Erişim:20.09.2023).

devam etmiştir. Bunlarla birlikte, Çin halkında artan milliyetçilik duyguları Çinli yöneticilerin dış politikada yapmış olduğu hamlelerin iddialı duruşunu arttırmıştır. Komşu ülkelerin Çin'in denizler üzerinden almış olduğu kararlara karşı vermiş olduğu tepkiler ve ABD'nin bölge ülkelerine vermiş olduğu güvenlik taahhüdü Pekin Yönetimi'nin denizler üzerindeki politikalarında yumuşama yoluna gitmesine sebep olmuştur. Yine de, yakın gelecekte Çin'in donanma gücünün artması ve Güney Çin Denizi'ndeki hak iddialarının tartışmasız olduğuna dair ısrarının devam etmesi halinde komşu ülkelerle uzlaşmasının mümkün görünmemektedir. Bunun yerine çatışmalarının önüne geçmek için önlemler alınması daha muhtemel görünmektedir.¹³¹

Trump Yönetimi'nde Güney Çin Denizi'nde Seyrüsefer Özgürlüğü Operasyonları'nda artış meydana gelmiştir. Obama yönetimi boyunca ABD Donanması bölgeye yönelik düzenli operasyonlarını dört kat arttırmıştır. Ancak Başkan Trump başa geldiği günden itibaren bu sayıyı iki katına çıkarmıştır.¹³² Güney Çin Denizi üzerine artan hareketlilik iki ülkenin karşı karşıya gelerek gerilimi arttığı anlar da olmuştur. 30 Eylül 2018'de ABD Donanması muhribi Decatur Güney Çin Denizi üzerindeki Gaven Resifi yakınlarında Çin savaş gemisiyle karşı karşıya gelindiğini duyurmuştur.¹³³ Gaven Resifi, Güney Çin Denizi'nde Spratly Adaları üzerinde bulunan Çin'in inşa ettiği yapay adalardan biridir.

Çin, Güney Çin Denizi'ndeki anlaşmazlığı egemenlik sorunu diye nitelendirerek ABD'nin bölgedeki müdahaleci eylemlerin önüne geçmek istemiştir. ABD ise Çin'in uluslararası normlara uymadığını dile getirerek bölgedeki konumu güçlendirmeye ve rolünü arttırmaya çalışmıştır.

ABD'nin Soğuk Savaş döneminden bu yana güvenlik ilişkilerinde sıkı sıkıya bağlı oldukları Japonya ve Güney Kore gibi önemli müttefikleri Çin'in Asya-Pasifik'teki yayılmacılığının önündeki engellerden biridir. Kuzey Kore'nin nükleer silah

¹³¹ Michael Yahuda, "China's New Assertiveness in the South China Sea." Suisheng Zhao (der.), *Construction of Chinese Nationalism in the Early 21st Century*, (New York: Routledge, 2014), s. 258.

¹³² Dong Ryul Lee, *a.g.e.*, s. 83.

¹³³ Luis Martinez, "Chinese warship came within 45 yards of USS Decatur in South China Sea: US", *abc News*, (02.10.2018), <https://abcnews.go.com/Politics/chinese-warship-45-yards-uss-decatur-south-china/story?id=58210760>, (Erişim:20.09.2023).

programının varlığı Kuzeydoğu Asya’da ABD’nin varlığını bölge ülkeleri için gerekli kılmaktadır. Pekin, kuruluşundan bu yana, Kuzey Kore’nin hamisi konumundadır. Çin-Kuzey Kore ilişkilerindeki yakınlık komşu ülkelerin Çin ile güvenlik ilişkilerinde tedbirli olmaya itmiştir. Özellikle son on yılda Kuzey Kore lideri Kim Jong-Un’un tehditkâr söylemlerine karşı Çin’in Kim’e olan yumuşak tutumu endişe vericidir. Bu sebeple Çin ile komşu ülkeler arasında gelişen ekonomik ilişkilere rağmen ABD ile olan güvenlik ilişkilerinden vazgeçmek o kadar kolay değildir. İktisadi iş birliklerinde birçok komşu ülkeyle coğrafi yakınlığını kullanan Çin, ABD’yi geride bırakarak birinci sırayı almıştır. Ancak Çin’in ekonomik iş birliklerinde vermiş olduğu güveni, güvenlik iş birliği konusunda garanti vermemektedir. Buna misal olması açısından, THAAD füzeleri hadisesi örnek gösterilebilir. Bazı çevrelerce ABD’nin Çin’i çevreleme hamlesi olarak yorumlanan THAAD füzelerinin Güney Kore’de konuşlandırılması hadisesi, Güney Kore-Çin ilişkilerinde gerilime sebep olmuştur. Kuzey Kore’nin öngörülemez tavırlarından dolayı ülkenin hayatta kalmasını güvence altına alma yolunda bir adım atan Güney Kore’nin bu hamlesine Çin’in karşılığı oldukça sert olmuştur. Güney Kore’ye uyguladığı sert ekonomik yaptırımlara rağmen Park Yönetimi, füzelerin konuşlandırılmasına izin vermiştir. THAAD füzelerinin konuşlandırılması hadisesinin detayları Bölüm 3’te detaylı bir şekilde incelenecektir.

Kore uzun yıllar boyunca Japon kolonisi olmuştur. Bu tarihsel geçmişin getirmiş olduğu acı hatıralar bugün hala Güney Kore-Japonya ilişkilerini etkilemektedir. Buna rağmen Asya-Pasifik’te artan rekabette Çin’in komşularıyla yapacağı iş birliklerine ihtiyaç duyan ABD’nin arabuluculuğunda iki ülke arasındaki ilişkilerde iyileşmeler gözlemlenmiştir. Obama Yönetiminde, Başkan Abe ve Başkan Park bir araya gelerek 2016 yılında Kuzey Kore konusunda istihbarat paylaşmak hususunda mutabakata varmışlardır.¹³⁴ Çin’e göre Soğuk Savaş döneminin katı güvenlik yaklaşımlarından uzaklaşılması gerekmektedir.¹³⁵

¹³⁴ “South Korea, Japan agree intelligence-sharing on North Korea threat”, *Reuters*, (23.11.2016), <https://www.reuters.com/article/us-southkorea-japan-military-idUSKBN13I068>, (20.09.2023).

¹³⁵ Yaşar, “ABD-Çin Savunma Diplomasisi İlişkileri: Güney Çin Denizi Özelinde Bir Değerlendirme (2010-2019)”, s. 306.

SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute), tarafından açıklanan 2022 verilerine göre, Çin 292 milyar dolarlık yapmış olduğu harcama ile ABD'den sonra dünyada en fazla askeri harcama yapan ülkeler arasında ikinci sırada yer almaktadır.¹³⁶

2022 Şubat ayında, ABD'nin hava sahasında Pekin Hükümeti'ne ait bir casus balonu tespit edilmiştir. Aynı tarihte ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken Çin'e gerçekleştireceği ziyareti iptal ederek rotasını Tayvan'a çevirmiştir. Her ne kadar Çin tarafından yapılan açıklamalarda herhangi bir casusluk faaliyeti olmadığı söylene de ABD Hükümetini buna ikna olmamıştır.

Dörtlü Güvenlik Diyalogu ya da diğer bir ifadeyle QUAD, ABD, Japonya, Hindistan ve Avustralya'nın oluşturduğu bir stratejik güvenlik diyalogudur. Temelleri 2004 yılında Hint Okyanusunda yaşanan tsunamiyle birlikte atılmıştır. Bilindiği üzere, 2004 yılında gerçekleşen bu felaket dünyanın en büyük felaketlerinden biri olarak sayılmaktadır. 200 bini aşkın insanın öldüğü bu felakette, 14 ülkede yaşan vatandaşlar etkilenmiştir. Afet bölgelerinde yaşayan insanlara gerekli insani yardımı yapabilmek adına bahsi geçen dört ülke bir araya gelmiştir. Bu birlikteliğin ardından 2007 yılında dönemin Japonya Devlet Başkanı Shinzo Abe stratejik diyalogu başlatmıştır. Ancak 10 yıl boyunca herhangi bir faaliyette bulunmamıştır. Çünkü bilhassa Avustralya böylesi bir diyalogla Çin'i kışkırtmaktan korkmaktaydı Ancak geçen yıllarla birlikte Çin'in bölgede artan etkisi ABD'nin de öncülüğüyle QUAD'ı yeniden harekete geçirmiştir.

Yeniden QUAD'ın sağlık, ekonomi ve güvenlik konularını daha çok ele aldığı görülmektedir. Trump başkanlığı döneminde yeniden faaliyete geçen QUAD, 2021 yılında Biden yönetiminde ilk resmi zirvesini gerçekleştirmiştir. Zirvedeki ortak bildiride devletler "QUAD Ruhu" vurgusunu yapmışlardır. Amacı askeri ve siyasi açıdan Çin'in artan etkisini sınırlandırmak olan QUAD'ın Mart 2021'de gerçekleştirmiş olduğu zirveye dört ülke dışında Yeni Zelanda, Güney Kore ve Vietnam da temsilci göndermiştir. Stratejik ortaklığın dışında kalan ülkelerin

¹³⁶ *Stockholm International Peace Research Institute*, "World military expenditure reaches new record high as European spending surges" <https://www.sipri.org/news/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges-0>, (Erişim: 25.04.2023).

temsilcilerini göndermesini “QUAD Plus” şeklinde ifade etmiştir. Bu durum olası QUAD genişlemesi açısından önemli noktalardan biridir.

QUAD aynı zamanda Covid-19 döneminin getirisi olan ekonomik zorluklar ve aşı çalışmaları noktasında da boy göstermeye devam etmiştir. Bunun dışında iklim değişikliği teknolojik girişimler gibi birçok farklı alanda iş birliği içerisinde olan platformdur. Bu sebeple QUAD sadece bir güvenlik oluşumu şeklinde algılanmamalıdır.

QUAD’ın yanı sıra ABD’nin öncülüğünde kurulan bir diğer güvenlik paktı AUKUS’tur. ABD, Avustralya ve Birleşik Krallık’la birlikte kurulmuş üçlü pakt, Hint-Pasifik’te savunma kapasitesini arttırmayı amaçlamaktadır. 15 Eylül 2021 yılında kurulmasının ardından iyi niyet göstergesi olarak ve AUKUS başlığı altındaki ilk girişim olarak ABD, Avustralya’ya nükleer enerjiyle çalışan bir denizaltı (SSN) filosu sağlamayı taahhüt etmiştir.¹³⁷

AUKUS, son 30 yılda Asya-Pasifik bölgesinde ortaya çıkan tek yeni çok taraflı askeri ittifaktır.¹³⁸ Üçlü güvenlik paktı, Çin’in Asya-Pasifik’te artan gücüne ve etkisine karşı denge oluşturmak için kurulmuş bir pakttır. Çin, AUKUS’u bölgesel etkisini tehdit eden NATO’nun Asya-Pasifik’teki kopyasına benzetmiş ve şiddetle karşı çıkmıştır.¹³⁹

ABD, IMF, Dünya Bankası ve NATO gibi uluslararası örgütler aracılığıyla ulusal gücünü korumaya devam etmektedir. ABD-Çin rekabetinde iki devletin birbirlerine karşı askeri, ekonomik ve siyasi hamlelerinin sadece “Serin Savaş” (Cool War)¹⁴⁰ özelinde kalıp kalmayacağını, diğer küresel ve bölgesel güçlerin hamleleri belirleyecektir. Bilhassa Soğuk Savaş döneminden bu yana ABD ile karşı bloklarda yer alan Rusya ile, Asya-Pasifik’te önemli bir güç haline gelen Hindistan’ın

¹³⁷ Manqing Cheng, "AUKUS: The changing dynamic and its regional implications." *European Journal of Development Studies*, Cilt 2, Sayı 1 (2022), s. 1.

¹³⁸ Cheng, *a.g.m.*, s. 1.

¹³⁹ Lauren Kahn, “AUKUS Explained: How Will the Trilateral Pact Shape Indo-Pacific Security?”, *Council On Foreign Relations*, (12.06.2023), <https://www.cfr.org/in-brief/aukus-explained-how-will-trilateral-pact-shape-indo-pacific-security> (Erişim:20.09.2023).

¹⁴⁰ Noah Feldman, *Cool War: The Future of Global Competition*, New York: the Random House.

pozisyonları ABD-Çin rekabetinin seyrini belirleyecek olan önemli iki aktör olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Sebastian Rosato, Çin'in yükselişinin devam etmesi halinde çatışmanın kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir.¹⁴¹ Realist teorinin önde gelen bilimcilerinden John Mearsheimer ve Graham Allison, da benzer şekilde Çin'in yükselişinin önlenemez noktalara gelmesi halinde ABD küresel siyasetteki baskın gücünü korumak isteyecektir ve iki ülke arasındaki rekabet çatışmaya dönecektir.¹⁴² Buna karşın Soğuk Savaş döneminde "pin-pong diplomasisinin" önemli ismi olan Henry Kissinger, ABD, Çin ve diğer bölge ülkelerinin dahil oldukları bir Pasifik Topluluğu kurularak rekabet sonucu gerilen ABD-Çin ilişkilerine barışçıl bir şekilde yaklaşılarak gerginlik endişelerinin hafifletilebileceği görüşündedir. Bu topluluk sayesinde, ABD ve Çin birlikte bir girişimin içinde yer alacaklardır. Kissinger, Asya-Pasifik'te gerilimin azaltılması gayesiyle kurulması önerilen Pasifik Topluluğu, Vietnam, Hindistan, Japonya ve Avustralya gibi bölgede öne çıkan ülkelerin ABD ve Çin arasındaki hizişleşmeyi teşvik edici değil, uzlaşmacı bir yaklaşıma sahip olmalarıyla mümkün olunacağını ifade etmiştir. Daha da önemlisi bu barışçıl fikre inan liderlerle mümkün olabilecektir. Yine de, Henry Kissinger, kendilerini farklı biçimlerde eşsiz gören bu iki ülke için işbirliğine giden yolun inşasının zorlu olduğunun altını çizmiştir.¹⁴³

¹⁴¹ Rosato, *a.g.e.*,

¹⁴² Mearsheimer, *a.g.e.*; Allison, *a.g.e.*.

¹⁴³ Kissinger, *a.g.e.*, s. 629-630.

BÖLÜM 3

GÜNEY KORE DIŞ POLİTİKASINDA ABD-ÇİN REKABETİ VE RİSKİ DENGELEME STRATEJİSİNE GİDEN YOL

3.1. GÜNEY KORE’NİN TARİHÇESİ

Güney Kore, 15 Ağustos 1948 yılında Kore Yarımadası’nın güneyinde kurulmuş bir devlettir. Harita 1’de de görüleceği üzere, Kore Yarımadası Çin, Japonya gibi Büyük Güçler’in komşusu olması hasebiyle tarih boyunca çeşitli mücadelelerin yaşandığı bir bölge olmuştur.

Harita 1: Kore Yarımadası¹⁴⁴



Japonya, Çin’in “haraç sistemine”¹⁴⁵ tabi olan Kore’yi kendi toprakları açısından tehdit olarak görmekteydi. Bu dönemde Japonya ve Çin arasında kalan Koreliler

¹⁴⁴ Members’ Research Service, “North Korea-Russia Relations: Recent Trends”, <https://epthinktank.eu/2023/10/02/north-korea-russia-relations-recent-trends/> (Erişim: 01.07.2023).

¹⁴⁵ Haraç sistemi, Gök’ten aldığı yetkiyle Çin’in hiyerarşik sistemin en tepesinde olduğu ve diğer devletlerin statü olarak Çin’in aşağısında kaldığı inancından gelmektedir.

kendilerini “balina kavgasında arada kalıp kabuğu kırılan karides” şeklinde tanımlarlar.¹⁴⁶

Kuzeydoğu Asya’da 19. Yüzyılda Japonya ve Çin egemenlik mücadelesine girmiştir. Bunun neticesinde 1894-1895 yılları arasında Kore toprakları üzerinde birinci Japon-Çin savaşı gerçekleşmiştir. Bu savaşta Çin’in yenilmesinin ardından Kore (Jeseon)¹⁴⁷, Çin’in haraçgüzar devletlerinden biri olmaktan çıkmış ve Büyük Kore İmparatorluğu’nu ilan etmiştir ancak imparatorluk dönemi Kore için oldukça kısa sürmüştür. Bağımsızlığın ardından Kore’nin Japonya ile aralarında imzalamış olduğu anlaşmalar neticesinde çeşitli imtiyazlar elde etmiştir. Kore’de Japon askerleri konuşlanabiliyor. Kore hükümetinin diplomatik, askeri ve mali kademlerinde Japon danışmanlara önemli roller veriliyordu. Kore-Japon ilişkileri bu imtiyazlarla sınırlı kalmamış 1905’te imzalanan himaye anlaşması ile birlikte Kore Japonya’nın himayesi altına girmiştir.

Japon-Çin Savaşı sonrasında, Çin’in zayıflamasıyla birlikte bölgesel hegemonya mücadelesi, Rusya ve Japonya arasında yeniden şekillenmiştir. Bunun bir neticesi olarak 1904-1905 arasında Rusya-Japonya Savaşı patlak vermiştir. Savaşın kazanan tarafı Japonya olmuştur. Japonya’nın galibiyeti Kore’nin bağımsızlığını kaybetmesine ve Japonya’nın bölgede önemli bir aktör halini almasına neden olmuştur.

Japonya’nın Kore’yi himayesi 1910 yılında ilhak edilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu da Kore’nin Japonya’ya entegre olması anlamına gelmiştir. Kore Yarımadası’nda Japon egemenliği, 1945 yılına kadar devam etmiştir. Bu 35 yıllık dönem, Kore’nin Japonya’nın bir parçası olarak varlığını sürdürdüğü bir süreçtir. Bu dönemin Kore’nin bugünkü Güney Kore-Japonya ilişkilerine hala etkisi vardır ve Kore tarihinde derin izler bırakmıştır.

Japonya’nın II. Dünya Savaşı’nı kaybetmesinin ardından yarımada 38. paralelden ikiye bölünmüştür. Kuzey’de SSCB askerleri Güney’inde ise ABD askerleri

Bununla birlikte hiyerarşik yapının merkezinde bulunan Çin’in etrafındaki diğer devletler bu sisteme ve dolayısıyla Çin’e bağılırlar. Bu durumu kabul eden haraç sistemi içerisindeki devletlerin Çin’e bağılıklarını ifade etmeleri gerekmektedir.

¹⁴⁶ Kyung Moon Hwang, *Kore Tarihi*, Ayşe Su Doğru (çev.), (İstanbul: Feylesof Kitap, 2018), s. 109.

¹⁴⁷ Jeseon Hanedanlığı, 1392-1897 yılları arasında varlık göstermiş bir Kore krallığıdır.

bulunmaktaydı. Bölünmenin ardından Kuzey ve Güney taraflarında iki ayrı cumhuriyet kurulmuş ve ayrı ayrı seçimler yapılarak devlet yöneticileri seçilmiştir. Kuzey’de SSCB ve Çin’in desteğiyle Kuzey Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore) kurulmuş ve başkanı Kim İl Sung olmuştur. Güney tarafında ise, ABD’nin desteğiyle Kore Cumhuriyeti (Güney Kore) kurulmuş ve Syngman Rhee başkan seçilmiştir. Kurulan iki cumhuriyet de adanın tek hakimi olma arzusundaydı. Adanın hakimi olma isteği neticesinde 1950 yılında Kuzey ve Güney tarafı savaşa girmiştir. Soğuk Savaş döneminin getirdiği gergin atmosferle birlikte SSCB, Çin ve ABD’nin de dahil olduğu bloklar arası bir çatışmaya dönmüştür. 3 yıl süren savaşın neticesinde 1953 yılında ateşkes anlaşması imzalanmıştır ancak taraflar arasında bir barış anlaşması imzalanamadığı için teknik olarak iki devlet hala savaşta.

Kore yarımadasında Soğuk Savaş’ın bitiminin ardından dahi bir birleşmenin sağlanamamış olması Kuzey Kore’yle adeta pamuk ipliğine bağlıymışçasına kurulan temaslar, Güney Kore’nin hem iç hem de dış politikalarının yönünü çok kez etkilemiştir.

Bu kısımda Güney Kore tarihinin detaylarından ziyade asıl dikkat çekilmek istenen genç cumhuriyetin ortaya çıktığı sıkıntılı dönemin ardından bilhassa ekonomide yapmış olduğu sıçramalarla 2000li yıllarla birlikte uluslararası ilişkiler sahnesinde kendine yer bulmasıdır. Güney Kore’nin tarihinde yaşamış olduğu kırılmalar başka bir çalışmanın konusu olabilecek kadar geniştir ve bu çalışmanın kapsamına girmemektedir.

3.2. GÜNEY KORE DIŞ POLİTİKASI

3.2.1. Güney Kore’nin Soğuk Savaş Öncesi Dönemde Dış Politika Adımları

Tarihçe kısmında da bahsedildiği üzere Güney Kore, yarımada 35 yıl boyunca süren Japon varlığının ardından yaşanan Kore Savaşıyla birlikte oldukça güçlükler içerisinde kurulmuş bir devlettir. ABD’nin desteği ile 1948’de kurulmuş Güney Kore Cumhuriyeti o tarihte oldukça zayıf bir haldedir. Soğuk Savaş döneminin getirdiği kutuplaşmanın etkisi ve Kuzey Kore tehdidi dolayısıyla Güney Kore’yi dış politika atılımlarında devletin güvenliğinin garantörü olarak gördüğü ABD’den ayrı görmek pek mümkün değildir.

Güney Kore tarihinde 20 yıl süren iktidarı boyunca gerek iç siyasette gerek dış siyasette izlemiş olduğu politikalar nedeniyle önemli bir siyasi figür olan Park Chung Hee (1961-1979), başkanlığı süresince savaştan yeni çıkmış Güney Kore ekonomisinin kalkınması üzerine yoğunlaşmıştır. Başkan Park, süresince maddi refahı, siyasi özgürlükten ve sivil katılımı, askeri müdahalecilikten önde tutarak özgün bir modernleşme pratiğinin hem sembolü hem de uygulayıcısı olmuştur. Park, jeopolitik alanda, ABD'nin liderliğinde bir Doğu Asya düzeni inşa edilebilmesine Güney Kore'nin Vietnam Savaşı'na dahil olmasıyla yardımcı olmuştur.¹⁴⁸ 1965 yılında imzalanan siyasi ilişkilerde normalleşme anlaşması neticesinde Japonya-Kore ilişkilerinde iyileşmeler bu dönemde gerçekleşmiştir.

Soğuk Savaş dönemine hâkim olan hizipleşmenin nihayete ermesiyle birlikte Güney Kore'nin dış ilişkilerinde esneklik kazanmıştır. 1992 yılında Çin ile ilk diplomatik temas bu dönemde gerçekleşmiştir. Dönemin devlet başkanı Roh Tae Woo (1988-1993), 1991 yılında Hoover Enstitüsü'nde yaptığı konuşmada değişen dünya düzeninde Güney Kore'nin rolüne vurgu yapmıştır.¹⁴⁹ Uluslararası siyasette oluşan yeni atmosferle Güney Kore'nin dış politikada manevra kabiliyetinin arttığı görülmektedir.

Soğuk Savaş boyunca Güney Kore'nin dış politikada alınan kararlarının çoğu, Japonya'yla ilişkilerin normalleşmesi, Vietnam'a silah sevkiyatı yapılması, 1970'lerin başında Kuzey Kore'yle uzlaşmak ve Park Chung Hee'nin 1970'lerin ortalarında nükleer silah programını gizli bir şekilde takip etmesi bile bir şekilde ABD'nin Güney Kore'ye olan bağlılık seviyesini anlamak, daha da önemlisi Güney Kore'nin ABD tarafından terk edilmekle ilgili endişeleri etrafında çerçevelenmiştir.¹⁵⁰

3.2.2. Güney Kore'nin Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Dış Politika Adımları

1990'lı yıllara gelindiğinde, Güney Kore'nin ekonomik gelişiminin dış politikadaki adımlarına yansıdığını görülmektedir. Bloklar arası çatışmanın son bulmasının da

¹⁴⁸ Hwang, *a.g.e.*, s. 176.

¹⁴⁹ KBS News, “미국 스탠포드대학교 내 후버연구소에서 연설(Miguk Seutapodeu Daehakgyo Nae Hubeo Yeon'gusoeseo Yeonseol)”, (30.06.1991), <https://news.kbs.co.kr/news/view.do?ncd=3705621> (Erişim: 01.07.2023).

¹⁵⁰ Snyder, *a.g.e.*,

Güney Kore’ye tanımış olduğu alan sayesinde uluslararası siyasette attığı adımlarla daha görünür bir hale gelme gayretindedir.

1993 yılında Güney Kore ilk sivil başkanı tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Kim Young Sam (1993-1998), iktidarı döneminde dilimize küreselleşme olarak çevirebileceğimiz “segyehwa” politikasını yayınlamıştır. Güney Kore’nin BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği bu dönemde gerçekleşmiştir. Üyelik süresi boyunca Güney Kore’nin uluslararası barış ve güvenliğin geliştirilmesinde proaktif bir rol alma motivasyonu yenilenmiştir.¹⁵¹ Yine aynı şekilde OECD (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü) ülkelerinin arasına katılımı da bu dönemde gerçekleşmiştir.

Başkan Kim Young Sam’ın ardından iktidara gelen Kim Dae Jung (1998-2003), 1997 Asya Mali boyunca devlete başkanlık yapmıştır. Güney Kore’nin, iktisadi gelişmişliği ülke yöneticilerinin siyasette daha cesur adımlar atmalarına olanak sağlamıştır. Kim Dae Jung, Kuzey Kore’yi, Güney’e bağlama hedefiyle Güneşli Politikası (Sunshine Policy)’ni yayınlamıştır.¹⁵² Bu politika ışığında adımlar atabilmek ve Kuzey-Güney arasındaki gerilimi yumuşatabilmek adına Kim Dae Jung, 2000’de Pyongyang’a giderek Kim Jong İl ile görüşme sağlamıştır. 11 Eylül terör saldırıları sonucu ABD hükümetinin terör algısı noktasında sertleşen söylemleri ile Başkan Kim’in Kuzey Kore’ye yönelik Güneşli Politikası’nın ılımlı tutumu dış politikada ABD-Güney Kore ayrışmasına sebep olmuştur.

Güney Kore siyaseti uzun zamandır iki cenaha ayrılmış durumdadır. Yenilikçi cenah, Kuzey Kore’ye Güneşli Politikası (Sunshine Policy)’nin uygulanması ve ABD’den bağımsız bir dış politika oluşturulmasıyla yakından ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte muhafazakâr cenahın taraftarları ise çoğunlukla ABD’yle güvenlik ittifakı ve Kuzey Kore düşmanlığı politikalarını desteklemişlerdir.¹⁵³

Uluslararası siyasette değişen dengeler, Güney Kore’nin ekonomik olarak yapmış olduğu sıçramalar Güney Kore’nin Orta Güç olarak küresel siyasette ön plana

¹⁵¹ *Republic of Korea Ministry of Foreign Affairs*, https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5460/contents.do (Erişim: 01.07.2023)

¹⁵² Hwang, *a.g.e.*, s. 211.

¹⁵³ Hatice Çelik, “South Korea as a Middle Power: A Case Study of South Korea-ASEAN Relations” (Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 2017), ss. 36.

çıkmasına olanak sağlamıştır. Bu yeni kimlikle beraber Roh Moo Hyun (2003-2008) Hükümeti, Güney Kore'nin dış politikada daha aktif ve bağımsız bir duruş sergilemesi gerektiğini ilan etmiştir.¹⁵⁴ Yine bu dönemde, dış politikada “Küresel Kore” (Global Kore), kavramı ortaya atılmıştır. Lee Myung Bak (2008-2013), BM Genel Kurul toplantısında yapmış olduğu konuşmasında, Güney Kore'nin çıkarlarıyla diğer ülkelerin çıkarlarını uyumlu hale getiren ve ülkenin refahının insanlığın refahına katkı sağlamasını amaçlayan bir “Küresel Kore” (Global Korea) olmaya çabaladıklarını söylemiştir.¹⁵⁵ 2010 yılında G20 zirvesine bir yıl boyunca başkanlık yapmış olan Lee Hükümeti, küreselleşmenin ABD ile iş birliğinden geçtiği inancındadır. Bu sebeple, ABD-Güney Kore ilişkilerinde mesafeye sebep olan Kuzey Kore'yle yakınlaşma çabalarına ara vermiştir.

Kore Yarımadasındaki savaş ortamının ortadan kalkmasının Kuzey'le ABD'nin uzlaşmasından geçtiğine inanan Moon Jae In (2017-2022), iki ülke arasında görüşmelerin sağlanabilmesi için mekik diplomasisine başvurmuştur. Başkan Moon, Kuzey Kore ile ilişkilere önem veren bir başkandır. Koreler arasındaki ilişkilerde iyileşme yoluna gitmeyi seçen Moon, iktidarı süresince yayınlanan 2 yıllık savunma raporunda, Kuzey Kore yönetimine ve ordusuna yönelik düşman ifadesine raporda yer vermemiştir.¹⁵⁶

3.3. GÜNEY KORE- ABD İLİŞKİLERİ

3.3.1. Siyasi İlişkiler

Güney Kore- ABD ilişkileri Kore'nin kuruluşundan bugüne hala devam etmektedir. Soğuk Savaş döneminde bölgede Kuzey Kore'nin agresif tutum ve söylemlerinin yanı sıra Komünist rejimin yayılcı politikasına karşı ABD'nin Kore

¹⁵⁴ Park Shin Hong, “Before Roh-Bush talks, Seoul airs balancing role”, *Korea Joongang Daily*, 01.06.2005, <https://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/article.aspx?aid=2576004>, (Erişim:01.07.2023).

¹⁵⁵ Statement by Lee Myung Bak, General Debate of the 64th Session, 2009, <https://www.un.org/en/ga/64/generaldebate/KR.shtml> (Erişim: 01.07.2023).

¹⁵⁶ Zehra Ulucak, “Güney Kore Savunma Raporunda Kuzey Kore'yi 'Düşman' Olarak Nitelendirmedir”, *Anadolu Haber Ajansı*, 15.01.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/guney-kore-savunma-raporunda-kuzey-koreyi-dusman-olarak-nitelendirmedir/1365011>. (Erişim: 01.07.2023).

coğrafyasındaki varlığı adeta Güney Kore'nin garantisi olmuştur. Bölgede askeri varlığının yanı sıra ABD, Güney Kore'ye yapmış olduğu ekonomik yardımlar ve yatırımlarla Güney Kore ekonomisinin kalkınmasına fazlasıyla katkı sağlamıştır. Güney Kore, dış politikada ayakta kalabilmek adına ABD'yi merkezine almış ve onun tavrına göre hareket etmiştir. Bu bağlılığın yanı sıra, ABD Doğu Asya siyasetini şekillendirebilme noktasında Güney Kore'nin varlığına ihtiyaç duymaktaydı. O sebeple, ABD için Güney Kore bölgede bulunan önemli bir müttefiktir.

Soğuk Savaş döneminin katı ayrıştırıcı tavrının sona ermesinin ardından ABD-Güney Kore ilişkilerinde belli başlı dönüşümler yaşandığı görünmektedir. Doğu Bloku'nun dağılmasının ardından Güney Kore, dış politikada yeni ilişkiler kurma fırsatı yakalamıştır. 1990-2000 yılları arasında başlayan süreçte, Çin ve Rusya ile kurulan ilişkiler ve Güney Kore'nin Orta Güç olarak dış politikada daha aktif bir tutum izleme arzusu ABD'den ayrışma isteğini de ortaya çıkarmıştır. Seul'de alınan kararlar zaman zaman Washington Hükümetiyle ters düşmesine hatta ilişkilerde gerilmeye sebep olmuştur.

1990'lı yıllarda Kuzey Kore'nin nükleer krizi patlak vermiştir. 1993'te Kuzey Kore, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'ndan ayrılacağını duyurmasıyla birlikte Kuzey Kore nükleer meselesi uluslararası dikkatleri üzerine çekmiştir.¹⁵⁷ Bu süreçte Washington ve Seul iş birliği içerisinde birlikte çalışmıştır. Ancak George W. Bush'un başkanlığı döneminde Başkan Kim Dae Jung ile Kuzey Kore politikaları üzerinde fikir ayrılığı yaşanmıştır. Başkan Kim göreve geldiği 1998 yılında "Günüşiği Politikası'nı" açıklamıştır. Bu politikayla birlikte, Başkan Kim'in hedefi, tıpkı Doğu ve Batı Almanya'nın yeniden birleştiği gibi, ikiye ayrılmış olan Kore'yi bir araya getirmektir.¹⁵⁸ "Günüşiği Politikası" kapsamında Başkan Kim, iki Kore arasındaki ilişkiyi geliştirmek için Kuzey ve Güney tarafı arasında ekonomik işbirliğini arttırmak, savaş sebebiyle ayrı düşmüş ailelerin

¹⁵⁷ Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea, Understanding the North Korean Nuclear Issue https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5474/contents.do. (Erişim:01.07.2023).

¹⁵⁸ Başkan Park Chung Hee'nin yönetiminde 1968'de oluşturulan Ulusal Birleşme Kurulu (National Unification Board), 28 Şubat 1998'de ismi değiştirilerek Birleşme Bakanlığı (Ministry of Unification) adını almıştır. Kore'nin birleşme politikalarıyla ilgili daha detaylı bilgi için bakınız, <https://www.unikorea.go.kr/>.

yeniden bir araya gelmesini sağlamak, Kuzey tarafını uluslararası işbirliği konusunda cesaretlendirmek gibi konularda fazlasıyla efor sarf etmiştir.¹⁵⁹ Bu uzlaşmacı tavrın nişanesi olarak 2000 yılında Başkan Kim, Kuzey Kore'ye giderek devlet başkanı Kim Jong İl'le buluşma gerçekleştirmiştir. İki lider arasında gerçekleşen zirve sonrasında ekonomik iş birliğini arttırmak için Kuzey Kore sınırları içerisinde kalan askerden arındırılmış bölgede Güney Kore tarafından Kaesong Endüstri Bölgesi (Kaesong Industrial Complex/KIC) inşa edilmiştir.¹⁶⁰ Güney Kore-Kuzey Kore ilişkilerinde Seul Hükümeti tarafından oluşturulan ılımlı havaya karşın, Başkan Bush, Kuzey Kore ile ilişkilere daha şüpheli yaklaşmaktaydı. Bush yönetiminin, Kuzey Kore'nin uranyum zenginleştirme programıyla nükleer silah kapasitesine alternatif bir yol geliştirmeye yönelik gizli çabalarını fark etmesi Kim Dae Jung ile Bush yönetimini karşı karşıya getirmiştir.¹⁶¹ Bu olayla birlikte, Kuzey Kore politikası üzerinde iş birliği içerisinde çalışan Washington ve Seul hükümetleri arasında ihtilaf meydana gelmiştir. ABD iki Kore'nin birleşmesine yönelik desteğini geri çekmiştir. Diğer taraftan, Kuzey Kore, Güney tarafının "Günüşiği Politikası" kapsamında gerçekleştirmiş olduğu ziyarete rağmen nükleer silah programından vazgeçmemiştir. Pyongyang'ın nükleer silah programına devam etme ısrarı ABD'nin Kuzey Kore'ye karşı olan çekincelerinin temelini oluşturmaktadır.

Kuzey Kore'nin nükleer meselesi ABD-Güney Kore arasındaki sürtüşmenin kalbini oluşturmaktadır.¹⁶² Washington Hükümeti gerekli önlemleri almaması halinde çevre ülkelerin bu yumuşak tutumdan cesaret alarak nükleer silahlanmaya yönelmeleri riskini göze almamaktadır. 11 Eylül saldırılarıyla birlikte Başkan Bush'un yeni muhafazakâr politikalara dönüş yapmıştır.

ABD'de Ronald Reagan ve Baba Bush iktidarları döneminde Kuzey Kore-ABD ilişkileri oldukça sınırlıydı. "smile diplomacy" (gülümseme diplomasisi) olarak anılan bir yaklaşımı benimsemişlerdi. ABD, Kore Yarımadası'nda bilhassa

¹⁵⁹ Norman D. Levin ve Yong-sun Han, *Sunshine in Korea: the South Korean debate over policies toward North Korea*, (Santa Monica:Rand Cooperation, 2002).

¹⁶⁰ Yangmo KU, "Privatized Foreign Policy? Explaining the Park Geun-hye Administration's Decision-making Process", *Korea Journal*, Cilt 59, Sayı 1 (2019), s. 118.

¹⁶¹ Snyder, *a.g.e.*, s.114.

¹⁶² Seung-Ho Joo, "South Korea-US Relations in Turbulent Waters", *Pasifik Focus*, Cilt 21, Sayı 1, s.62.

ABD'nin çıkarlarını etkileyecek konularda Güney Kore'nin öncülüğünü nadiren kabul etmiştir.¹⁶³ Ancak Bill Clinton yönetimi, Kore meselesinde Güney Kore'nin etkinliğine müsaade etmiştir. Bir anlamda Başkan Clinton, Seul Hükümetinin Kuzey Kore ile ilişkilerini normalleştirme girişimlerini destekliyordu. Kim Dae Jung, 2000 yılında Bush'un başa gelmesiyle birlikte, aynı desteği ondan da beklemiştir. ABD'de gerçekleşen terör saldırısı sonucu Bush'un söylemleri de agresifleşmiştir. 2002 yılında Kongrede gerçekleştirdiği konuşmasında İran, Irak ve Kuzey Kore'yi şer ekseni olarak tanımlamıştır.¹⁶⁴ Clinton'ın aksine Bush Yönetiminin politik söylemlerindeki sertleşmeyle beraber ABD'nin Güney ve Kuzey tarafıyla kurduğu ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. Bush'un Kongre'de yapmış olduğu konuşmayla beraber, Güney Kore liderinin, Kuzey Kore'ye yönelik yürütmüş olduğu uzlaşmacı politikada ABD'den beklediği desteği göremeyeceği ortaya çıkmıştır. Kim Dae Jung'un Günişığı Politikası'yla Bush'un Kuzey Kore'ye yönelik sert politikaları çakışması Güney Kore- ABD ilişkilerinde gerilim ve sürtüşmeye sebep olmuştur.¹⁶⁵ O tarihe kadar ABD-Güney Kore arasında çıkan çeşitli anlaşmazlıklar idare edilebilir olsa da bu tutum ilişkilerinde çatırdamalara sebep olmuştur.

Mart 2001'de Kim Dae Jung ve Bush Washington'da bir araya gelerek bir görüşme sağlamışlardır. Washington Hükümeti, Başkan Kim'in uzlaşmacı politikasını uygun bulmak şöyle dursun, Kim Jong İl'e neden güvenilemeyeceğine dair Başkan Kim'e adeta ders vermiştir.¹⁶⁶ Bu görüşme Başkan Kim'in Koreler arasındaki uzlaşmayı sağlama çabalarını sekteye uğratmıştır. Bush'un yeni doktrini, "ya bizimlesiniz ya da bize karşısınız" jeopolitik ölçütünü ortaya koyan New York ve Pentagon'a yapılan 11 Eylül saldırılarıyla yoğunlaşmıştır.¹⁶⁷ Başkan Bush terörizme karşı küresel bir savaş ilan etmiştir. Esasında Bush'un bu çıkışı Güney

¹⁶³ Edward A. Olsen, "The United States and the Korean Peace Process," Tae Hwan Kwak ve Seung Ho Joo (der.), *The Korean Peace Process and the Four Powers*, (Aldershot: Ashgate Publishing Limited, 2003), s. 110.

¹⁶⁴ "Text of President Bush's 2002 State of the Union Address", *The Washington Post*, (29.01.2002), <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/onpolitics/transcripts/sou012902.htm>, (Erişim:01.07.2023).

¹⁶⁵ Joo, *a.g.m.*, s. 63.

¹⁶⁶ CNN, "Bush talks tough on North Korea", (07.03.2001), <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/03/07/korea.usa.meeting/>, (Erişim:01.07.2023).

¹⁶⁷ Olsen, *a.g.e.*, s. 111.

Kore'ye karşı da bir gözdağı yerine geçmektedir. 2003 yılında ABD askerlerinin Irak'ı işgal etmesi üzerine Güney Kore ABD'nin Kuzey'i vurması halinde da çıkacak olan yeni bir savaştan çekinmekteydi. Fakat Başkan Bush, Kore'ye yaptığı bir ziyarette Güney Korelileri, Kuzey Kore'ye saldırmak gibi bir niyeti olmadığını belirtmiştir. Güneylilerin olası bir savaş endişelerini hafifletmeye çalışmıştır. Başkan Kim, Bush'un Kongrede yapmış olduğu konuşmada Kuzey Kore'yi dahil etmiş olduğu "şer eksenile" ilgili yanlış anlaşılmayı açıklığa kavuşturduğu için teşekkür etti.¹⁶⁸ İki devlet lideri arasında böylesi konuşmalar geçse de, Washington, Pyongyang'a karşı sergilediği katı tutumdan vaz geçmemiştir. Terörle mücadele, Kuzey Kore'nin "şer eksenine" dahil edilmesi ve caydırıcı savaş doktrini, Seul Hükümeti açısından ciddi endişelere sebep oldu. Çünkü ABD'nin Kuzey tarafına yönelik yaptırımları ve askeri saldırıları kolaylıkla Güney'de tam ölçekli bir savaşa neden olabilir. Bu durum Güney Kore halkı için çok ciddi felaketlere sebep olabilirdi. Aynı şekilde dönemin Başkan Yardımcı Dick Cheney'in Kuzey Kore ile ilişkilerden bahsederken "Biz şeytanla anlaşma yapmayız. Onun hakkından geliriz."¹⁶⁹ şeklindeki ifadesi aynı zamanda Güney Kore- ABD ilişkilerini de çıkmaza sokmaktaydı.

Başkan Kim'in Kuzey Kore ile uzlaşmacı tavrına karşı ABD'nin bu sert tutumlarından dolayı Güney Kore halkında Amerikan karşıtlığı baş göstermiştir. Amerikan karşıtlığı zaten gergin olan ABD- Güney Kore ilişkilerini daha da kötü bir hale sokmuştur. Bu duruma iki Kore'nin birleşmesine yönelik atılan adımlara Washington hükümetinin engel olduğu algısı sebep olmuştur. Bruce Cumings, esasında bu süreçte asıl olanın anti-Amerikancılıktan ziyade Bush karşıtlığı olduğunu vurgulamıştır.¹⁷⁰ Koreliler direk ABD'ye karşıt olmasalar bile Bush'un savaş yanlısı politikalarından ciddi rahatsızlık duymaktaydılar. İlaveten iki Koreli genç kıza ABD zırhlı aracının çarpması sonucu ölmeleri ABD askerlerinin görevlerini kötüye kullandıkları gerekçesiyle halk içerisinde ABD'ye olan tepkiyi

¹⁶⁸ Joo, a.g.m., s. 64.

¹⁶⁹ John Swenson-Wright, "Springtime in North Korea", *The Guardian*, (19.06.2006), <https://www.theguardian.com/commentisfree/2006/may/19/springtimeinnorthkorea2?index=0>, (Erişim: 30.06.2023).

¹⁷⁰ Bruce Cumings, "The Structural Basis of 'Anti- Americanism' in the Republic of Korea", David I. Steinberg (der.), *Korean Attitudes Toward the United States: Changing Dynamics*, (New York: An East Gate Book, 2005), s. 97.

arttırmıştır. Kaza Kore’de ABD üssü bulunan Yangju’da gerçekleşmiştir. Suçluları Kore mahkemelerinde yargılamak isteseler de ABD buna karşı çıkmıştır. Bu süre boyunca Güney Kore halkında bir ikilik söz konusudur; Kuzey Kore ile normalleşme politikalarını destekleyenler ve ABD-Kore ittifakını destekleyenler. Bush yönetiminin Kuzey Kore’ye karşı katı politikalarının iki Kore arasındaki ilişkilerdeki ilerlemeyi sınırlandığı netleşince, Güney Kore’deki bir kesim ABD’nin bu politikalarının kendi çıkarlarına yönelik bir müdahale olduğu şeklinde yorumlamıştır. Çünkü iki Kore arasındaki ilişkilerin iyileşmesi ABD birliklerinin Güney Kore’de varlığını sürdürme gerekçesini zayıflatacaktır.¹⁷¹

Bush Yönetimi, Kim Dae Jung Yönetimi’nin iki Kore arasındaki iş birliğini arttırmaya yönelik ılımlı politikalarındaki ısrarcı tavrından dolayı fazlasıyla hüsrana uğramıştır. Bu sebeple Güney Kore’de seçim zamanı geldiğinde Bush bağımsız fikirli başkan adayı Roh Moo Hyun’u değil, rakibi Lee Hoi Chang’ı desteklemiştir. Bush Yönetiminin 2002’nin başlarında Lee Hoi Chang’ı Washington’a “seçilmesi beklenen başkan” gibi karşılamasıyla desteğini güçlü bir şekilde ortaya koymuştur.¹⁷²

Güney Kore’de 2002 yılında gerçekleşen başkanlık seçimleri toplumda tartışmaların yoğun olduğu bir dönemde gerçekleşmiştir. Halk, ülkenin ABD ile ittifaklarının geleceği hakkında oldukça merak içerisindeydi. Güney Kore gelişen ekonomisiyle birlikte uluslararası arenada daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Kore halkın endişe duyduğu asıl konu, Amerikan askerlerinin Kore’ye olan muamelesinin Kore’nin toplumsal ilerlemesi, demokratikleşme süreci ve Orta Ölçekli Güç olarak yükselişiyle uyumlu bir saygı gösterip göstermediği idi.¹⁷³ Diğer bir ifadeyle, Kore halkı, devletin dış politikadaki aktifliğini devam ettirip ABD’den ayrılmayı başararak daha özgün olup olamayacağı yönünde endişe taşımaktadır. Aynı zamanda, Bush’un terörle mücadele kapsamında takip ettiği politikalar göz önüne alındığında ABD-Güney Kore ittifakı, Kore’yi Kuzey Kore’yle daimî bir çatışmanın içine hapsetme kaygısı bulunmaktaydı.

¹⁷¹ Gi-Wook Shin, *One alliance, two lenses: US-Korea relations in a new era*, (California: Stanford University Press, 2010), s. 193.

¹⁷² Olsen, *a.g.e.*, s. 119, Aktaran: John Larkin ve Kim Jung Min, “Korea’s Fortune in Their Hands”, *Far Eastern Economic Review*, 19.12.2002, s. 14.

¹⁷³ Snyder, *a.g.e.*, s. 133.

Tüm bu kaygıların içerisinde, gelişime ve bağımsız fikirlere önem verene Roh Moo Hyun, ABD yanlısı Lee Hoi Chang’a karşı 2003 yılında seçimi kazanarak Güney Kore’nin yeni devlet başkanı olmuştur. Başkan Roh’nun politik duruşu ABD-Güney Kore ilişkileri için gerilimin devam edeceğine işaretledi. Roh, ABD karşıtı söylemlerin Güney Kore’de yayıldığı dönemde başa gelerek bağımsız, milliyetçi bir dış politika ve iç politikada kapsamlı reformlar sözü verdi.¹⁷⁴ Göreve başladığında “Barış ve Refah Çağına Doğru Yeni Bir Kalkış” başlıklı konuşmasıyla, Güney Kore’nin Kuzeydoğu Asya’daki konumuna çok sık vurgu yaparak Güney Kore’nin bölgedeki konumunun küresel bazda ne kadar önemli olduğunu altını çizmiştir.¹⁷⁵ Başkan Roh’nun Kuzey Kore’ye yaklaşımı bir önceki başkan Kim’le paralellik gösteriyordu. Kuzey Kore’ye ekonomik olarak gerekli yardımların yapılması, Kuzey rejimini tehdit eden davranışlardan kaçınılması ve ilişkilerde daha ılımlı bir tutum sergilenmesi halinde Kuzey Kore’nin gönüllü olarak nükleer silah programından vaz geçeceğini savunuyordu. Kuzey Kore’nin düşmanlaştırılmasından ziyade görüşmeler esnasında ortaklık kurulabilecek diğer devletler gibi davranılması gerektiğine inanıyordu. Başkan Roh’nun bu yaklaşımı, Bush’un Kuzey’e herhangi bir olumlu adım atmadan önce Kuzey Kore’nin nükleer silah programından vaz geçmesi için yalnızlaştırma ve baskı altına alma çağrısı yapan politikalarıyla çelişmekteydi.

Güney Kore, ABD’nin Irak’ı işgal etmesinden sonra Kuzey Kore’nin ABD’nin yeni hedefi olması endişesini taşımaktaydı. Bu bağlamda Kuzey Kore’nin nükleer silah programından vaz geçmemesi ABD-Güney Kore ilişkilerinde ciddi sorun teşkil etmekteydi. Çünkü Başkan Roh diyalog kurarak Kuzey’le ilişkileri yürütmek konusunda oldukça ısrarcı davranmakta ve bu konuda geri adım atmamaktaydı. Şayet ABD, Seul’e danışmadan Kuzey’in nükleer tesislerini tek taraflı olarak yok etmeye kalkışırsa ne olacağı sorusuna Roh’un en yakın danışmanlarından biri şu cevabı vermiştir, “Bu ittifakın sonu anlamına gelir.”¹⁷⁶ Roh ve ekibinin Kuzey Kore politikaları üzerindeki net duruşu Washington ve Seul hükümetlerinin arasındaki

¹⁷⁴ Joo, *a.g.m.*, s. 66.

¹⁷⁵ *The Chosun Ilbo*, Roh Promises 'Peace and Prosperity', (25.02.2003), <http://english.chosun.com/m/news/article.amp.html?contid=2003022561003>, (Erişim:01.07.2023).

¹⁷⁶ Bruce Cumings, “Rising Danger in Korea”, *The Nation*, 06.03.2003, <https://www.thenation.com/article/archive/rising-danger-korea/>, (Erişim:01.07.2023).

sürtüşmenin giderilmesini ciddi manada etkilemekteydi. Bir anlamda ABD'nin Kuzey'i vurması Kore halkının 1950'li yıllarda yaşadığı mağduriyetin yeniden yaşanması anlamına gelmektedir. Bu sebeple, Seul Hükümeti, Kore Yarımadası'nda savaşa sebep olacak herhangi bir hamlenin gerçekleşmesinin önünde durmayı seçiyorlar. Fakat Bush, Başkan Roh'nun gerçek dışı olduğu konusunda eleştirmektedir. Nihayetinde, ABD, Kuzey Kore'nin nükleer meydan okumasıyla baş etmenin esas yolu olarak gördüğü "Altılı Görüşmeler"¹⁷⁷ ile müzakereleri sürdürürken, Güney Kore görüşmelerde "merkezi bir rol" oynadığını gösterme çabasıındaydı.¹⁷⁸ Görüşmeler neticesinde Kuzey Kore, 2005 yılında güvenliğinin garanti altına alınması ve ekonomik yardımlar şartıyla nükleer programdan vaz geçmeyi kabul etmiştir. Lakin 2006 yılına gelindiğinde yeniden nükleer denemelere devam etmiştir.

Bunların yanı sıra Başkan Roh 25 Şubat 2003 yılında yapmış olduğu konuşmasında ABD'nin Güney Kore için önemli bir müttefik olduğunu söylemeyi ihmal etmemiştir. Ancak konuşmasında dikkat çeken kısım, Roh iki ülke arasındaki iş birliğini vurgularken karşılıklı eşitliğin altını çizmekten geri durmamıştır:

"Bu yıl Kore-ABD ittifakının 50. Yıldönümü. Bu ittifak, güvenliğimizin ve ekonomik kalkınmamızı garanti altına alınmasına önemli katkılar sağlamıştır. Kore halkı bunun için fazlasıyla minnettardır. Bu değerli ittifakı büyüteceğiz ve geliştireceğiz. İttifakın karşılıklı ve daha hakkaniyetli bir olgunluğa erişmesini sağlayacağız."¹⁷⁹

ABD ile ilişkiler muhafazakâr lider Lee Myung Bak başa geçtikten sonra gelişmeye başlamıştır. Başkan Lee, iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmeyi politikalarında öncelik haline getirmiştir. Ayrıca Başkan Kim ve Başkan Roh'dan farklı olarak Başkan Lee, iki Kore arasındaki yumuşak zeminde ilerleyen ilişkilere daha fazla

¹⁷⁷ "Altılı Görüşmeler" 2003 yılında Kuzey Kore'nin nükleer programını sonlandırmak amacıyla 6 ülkenin bir araya gelerek yaptığı müzakerelere verilen addır. Görüşmelere katılan ülkeler; Çin, ABD, Japonya, Güney Kore, Kuzey Kore ve Rusya. Daha detaylı bilgi için bakınız: Jayshree Bajoria ve Beina Xu "The Six Party Talks on North Korea's Nuclear Program", *Council on Foreign Relations*, (30.09.2013), <https://www.cfr.org/backgrounder/six-party-talks-north-koreas-nuclear-program#chapter-title-0-2>.

¹⁷⁸ Snyder, *a.g.e.*, s. 138.

¹⁷⁹ *Roh Promises 'Peace and Prosperity'*.

devam etmeyeceğini belirtmiştir. Ekonomik iş birliğinin devam edebilmenin ön şartı olarak nükleer silah programından vaz geçilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kuzey Kore'nin bu hamleye karşılığı oldukça sert olmuştur. 2010 yılında Güney Kore'nin savaş gemisini vurarak 46 denizciyi öldürmüştür.¹⁸⁰ Kore Savaşından bu yana Kuzey Kore'nin Güney'e yaptığı ilk doğrudan saldırıdır.

Başkan Lee, Güney Kore'nin, ABD ile olan ittifakına zarar veren, Kuzey Kore'yi ikna çabalarını kaybedilmiş on yıl olarak değerlendirdiyordu. Bu nedenle, önceliği son 10 yılda ABD'yle bozulan ilişkileri toparlamaya vermiştir. Lee'nin, Kuzey Kore'ye nükleer silah denemelerinden vaz geçmesi şartını öne sürmesi Bush yönetimiyle olan anlaşmazlıkları ortadan kaldırmıştır. ABD'yle bağlarına uzun süredir zarar veren gerginliklerden bu sayede kurtulmuştur. Fakat Washington'la düzelen ilişkiler, Kore'ler arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri kademeli olarak kötüye gitmesine sebep olmuştur.

Lee, BM Genel Kurul'unda 2009 yılında yapmış olduğu konuşmada "Küresel Kore" vurgusu yapmıştır. "Küresel Kore", Güney Kore'nin küresel liderliğe katkı sağlama potansiyelinin üzerinde durularak, 1990'larda Kim Young Sam'ın "küreselleşme" vurgusuna dayandırılmaktadır.¹⁸¹ Başkan Lee politikalarını Kore'nin küresel bazda ön plana çıkması üzerine inşa ederken ABD ile ilişkileri kullanmaktaydı. ABD-Güney Kore iş birliğini arttırarak hem bölgede hem de küresel bazda Kore'nin görünürlüğünü arttırma amacındaydı.

Başkan Lee, iktidarı süresince ülkenin refahının büyük ölçüde küresel ekonomik büyümeye ve uluslararası güvenliğe bağlı olduğunu fark etmiştir. Bu yüzden uluslararası sistemde daha fazla sorumluluk almaya fazlasıyla istekliydi. "Dünyayı iki gruba ayırabiliriz. Bir grup küresel kuralları koyarken, diğer grup ise kurallara uyan taraftır. Güney Kore, kendini pasif kurallara uyan konumundan aktif bir gündem belirleyiciye başarılı bir şekilde dönüşmüştür."¹⁸² Başka bir ifadeyle Lee,

¹⁸⁰ Hayam Kim ve Uk Heo, "What affects Korea-US relations?", *Pacific Focus*, Cilt 31, Sayı 1 (2016), s. 8.

¹⁸¹ Snyder, *a.g.e.*, s. 166.

¹⁸² Christian Oliver ve David Pilling, "South Korea: Into position", *Financial Times*, (16.03.2010), <https://www.ft.com/content/9f86cd7a-3134-11df-8e6f-00144feabdc0>, (Erişim:01.07.2023).

ABD'yle ittifakın bölgesel ve küresel bazda bir vizyon kazandıracağına inanmasına karşın dış politikadaki özerklik arzusunu sürdürmeye devam ediyordu.

Lee Myun Bak'ın ardından bir diğer muhafazakâr lider Park Geun Hye 2013 yılında koltuğu devralmıştır. Başkan Park da selefi Lee'nin yaptığı gibi başa yönetimi süresince bir müttefik olarak ABD'nin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca Park Yönetimi, Kuzey Kore politikası olarak “Kore Yarımadası Güven Süreci”ne yönelmiştir.¹⁸³ Washington, Pyongyang'a olan yaklaşımını değiştirmiştir. Asya'ya Yönelim stratejisinin etkisiyle Başkan Obama, Kuzey Kore'ye “Stratejik Sabır” (Strategic Patience) politikasını benimsemiştir. Bu kapsamda Park Geun Hye'nin güven sürecini desteklemekteydi. İyileşen ilişkilerin halk üzerine de yansıması olmuştur. Pew Research Center, yayınlanan araştırmaya göre, Bush Yönetiminde ABD'ye yönelik olumlu görüşler %46 seviyesindeydi. Obama'nın koltuğu devralmasının ardından olumlu görüşler seviyesi %78 seviyelerini çıkmıştır. Yani kabaca her 10 Koreliden 8'inin ABD'ye yönelik olumlu fikirleri vardı.¹⁸⁴ Benzer bir araştırma, 2015 yılında Şikago Küresel İlişkiler Konseyi (Chicago Council on Global Affairs), tarafından yayımlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, her 10 Amerikalının 8'den fazlası Güney Kore ile ilişkileri önemli görüyordu.¹⁸⁵

Park Yönetiminin asıl tedirgin olduğu mesele Kuzey Kore'nin nükleer programının ülke üzerinde oluşturduğu tehditti. Yapılan yoğun görüşmelere rağmen Kim Jong Un'un nükleer silah denemelerinden vaz geçmemiştir. Bu sebeple, Kim Dae Jung döneminde Kuzey Kore'de kurulan endüstri bölgesi Park Geun Hye döneminde kapanmıştır. Başkan Park döneminde bağımsız bir dış politika yürütülmesine karşın ABD ile olan müttefikliğini sürdürmekten vaz geçmemiştir. ABD ile sıkı ittifak içerisinde olmasının bölgesel ve küresel bazda Güney Kore'nin dış politikadaki başarılarının güvencesi gözüyle bakmaktaydı. Başkan Park'ın siyasi kariyeri eski

¹⁸³ Kim ve Heo, *a.g.m.*, s. 39.

¹⁸⁴ Jacob Poushter, “South Koreans remain strongly pro-American”, *Pew Research Center*, (06.05.2013), <https://www.pewresearch.org/short-reads/2013/05/06/south-koreans-remain-strongly-pro-american/>, (Erişim:01.07.2023).

¹⁸⁵ Chang Jae-Soon, “More than 8 in 10 Americans view relations with S. Korea as important: survey”, *Yonhap News Agency*, (14.10.2015), <https://en.yna.co.kr/view/AEN20151014000200315>, (Erişim:01.07.2023).

dostu Choi Soon Sil'le olan samimiyeti yüzünden sonlanmıştır.¹⁸⁶ Cho ile olan samimiyetini devlet işlerine karıştırması, hakkında çıkan yolsuzluk iddiaları neticesinde Başkan Park görevden azledilmiştir.

Bütün bu skandalların üzerine seçilen Moon Jae In'e, yenilikçi Başkan Roh Moo Hyun'un varisi gözüyle bakılmaktaydı.¹⁸⁷ Başkan Moon, yeniden Kuzey Kore ile ekonomik iş birliğini başlatmak konusunda oldukça istekliydi. Bunun yansıması olarak Moon Dönemi yayınlana savunma raporunda Kuzey Kore'ye yönelik düşman ifadesinden vaz geçilmiştir. Kuzey Kore ile yeniden yakın ilişkiler içerisinde bulunma yolunu açan Moon, ABD ile herhangi bir çatışmacı tavra girmekten kaçınmıştır. 2017 yılında Donald Trump ve Moon Jae In Washington'da bir araya gelerek ikili ittifak, ekonomik meseleler ve Kuzey Kore'nin nükleer silahtan arındırılması konuları üzerine durmuşlardır. Trump Dönemi'nde, Kuzey'in nükleer programdan vaz geçmesini sağlayabilmek adına Kim ile çok sık görüşmeler sağlanmıştır ancak görüşmeler pek çok kez başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kim Jong Un, nükleer silah denemelerinden vaz geçmemiştir. Bu görüşmelerden biri 2019 yılında Kim Jong Un, Trump'la arasında Panmunjom'da ¹⁸⁸ sağlamışlardır. Görüşmenin ardından Güney tarafının da dahil edildiği üçlü bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Moon, Pyongyang- Washington görüşmelerinin sağlanabilmesi için mekik diplomasisi uygulamıştır. 2022 yılında Moon Jae In, görevden ayrılmadan evvel yapmış olduğu konuşmasında bir kez daha Kuzey ile ilişki kurulmasının öneminden ve Kuzey'in nükleer silahsızlanmasının ardından Kore Yarımadası'nın silahsızlandırılması meselesine dikkat çekmiştir.¹⁸⁹

Kuzey Kore lideri Kim, Trump ile yapmış olduğu görüşmeler neticesinde babasının ya da dedesinin elde edemediği bir başarıya ulaşmıştır. Aynı zamanda bu

¹⁸⁶ Euronews, Güney Kore liderinin kariyerini bitiren kadın: Choi Soon-sil, (09.12.2016), <https://tr.euronews.com/2016/12/09/guney-kore-liderinin-kariyerini-bitiren-kadin-choi-soon-sil>, (Erişim:01.07.2023).

¹⁸⁷ Scott A. Snyder, "Understanding South Korea's Tense Election", *Council on Foreign Relations*, (04.05.2017), <https://www.cfr.org/expert-brief/understanding-south-koreas-tense-election>, (Erişim:01.07.2023).

¹⁸⁸ Panmunjom, Kore Savaşı sonrası tarafsız bölge olarak silahsızlandırılan Kore Yarımadasında Kuzey-Güney sınırında bulunan bir köy.

¹⁸⁹ Hyung-Jin Kim, "S Korea's Moon calls for peace with North in farewell speech", *Associated Press News*, (09.05.2022), <https://apnews.com/article/seoul-south-korea-moon-jae-in-north-ef257c454f704b854ddd0f8f4af40222>, (Erişim:01.07.2023).

görüşmeler Kim için bir zaferle sonuçlanmıştır.¹⁹⁰ Görüşmelerin neticesinde Kuzey Kore, nükleer silah denemelerine devam ederken Trump, Güney tarafıyla askeri tatbikat yapmama sözü vermiştir. Moon, Kuzey Kore'yle kurduğu ilişkilerde ekonomik meseleler hariç diğer konularda taviz vermekten imtina ederken Trump'ın Güney'in güvenliğini tehlikeye atan bu tavizi ABD- Güney Kore ittifakının yeni bir sınavdan geçmesi anlamına gelmekteydi. Bunun dışında Başkan Moon, Kuzey Kore- ABD arasında yürütmüş olduğu diplomasi trafiğinden oldukça memnun görünmekteydi. Kim'in nükleer silahlardan vaz geçmesinin bir andas olmayacağını sürece ihtiyacı olduğunu bilen Moon, Trump-Kim görüşmelerinin en sonunda sağlanabilmesini kendi diplomasi zaferi olarak saymaktaydı.

2019'da Çin'de başlayan koronavirüs salgınıyla birlikte başta ABD- Güney Kore ilişkileri olmak üzere pek çok ikili ilişkilerde yeni bir döneme geçilmiştir. Bu süreçle birlikte hali hazırda Asya- Pasifik'te kızışmış olan Çin-ABD rekabetiyle ilaveten ülkeler bilhassa ekonomik olarak oldukça zor bir sürecin içine girmişlerdir. Covid-19'un dünya ekonomisine etkilerinin hala günümüzde hissedildiği şu dönemde devletler için kurulan ikili ilişkilerin de zeminin değiştiği görülmektedir. Küresel ekonominin girdiği sıkıntıyla birlikte ülkeler bütçe sıkıntısına girmişlerdir. Trump, askeri maliyetlerin paylaşılmasıyla ilgili Güney Kore'yle anlaşmaya yoluna girmeye çalışmıştır.

3.3.2. Ekonomik İlişkiler

Güney Kore'nin Japon ilhakından kurtulmasıyla birlikte ABD, Kore'nin en önemli ticaret ortağı olmuştur. 2000'li yıllara geldiğimizde ise bu ortaklık sıralamasında değişim gözlenmektedir. 1992 yılında Çin ile normalleşen Güney Kore, Çin'in ekonomik yükselişiyle birlikte önemli bir ihracat pazarına kavuşmuştur. Coğrafi yakınlığın sağlamış olduğu rahatlıkla birlikte ithalat-ihracat ortaklığı sıralamasında ABD, Çin'in arkasında kalmıştır. Yine de hiç şüphe yok ki, kuruluş yıllarından itibaren ABD'nin yapmış olduğu yardımlar ve sağlamış olduğu ihracat pazarı sayesinde Güney Kore, oldukça yeni bir cumhuriyet olmasına karşın ekonomide önemli ölçüde yükseliş gerçekleştirmiştir.

¹⁹⁰ Khang Vu, "Trump–Kim summit: Moon's conflicted achievement", *The Interpreter*, (13.06.2018), <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/trump-kim-summit-moon-s-conflicted-achievement>, (Erişim:01.07.2023).

Tablo 1: Güney Kore'nin 1965-2022 Yılları Arası ABD ile Olan Dış Ticaret Verileri (Milyon Dolar)¹⁹¹

Yıl	İhracat	İthalat	Toplam	Dış ticaret Dengesi
2022	\$109,765	\$33,870	\$143,635	\$75,895
2021	\$95,901	\$73,213	\$169,114	\$22,688
2020	\$74,115	\$57,492	\$131,607	\$16,623
2019	\$73,343	\$61,878	\$135,221	\$11,465
2018	\$72,719	\$58,868	\$131,587	\$13,851
2017	\$68,609	\$50,749	\$119,358	\$17,860
2016	\$66,462	\$43,215	\$109,677	\$23,247
2015	\$69,832	\$44,024	\$113,856	\$25,808
2014	\$70,825	\$45,283	\$116,108	\$25,542
2013	\$62,052	\$41,512	\$103,564	\$20,540
2012	\$58,525	\$43,314	\$101,839	\$15,211
2011	\$56,208	\$44,569	\$100,777	\$11,639
2010	\$49,816	\$40,404	\$90,220	\$9,412
2009	\$37,650	\$29,039	\$66,689	\$8,611
2008	\$46,377	\$38,365	\$84,742	\$8,012
2007	\$45,766	\$37,219	\$82,985	\$8,547
2006	\$43,184	\$33,654	\$76,838	\$9,530
2005	\$41,343	\$30,586	\$71,929	\$10,757
2004	\$42,849	\$28,783	\$71,632	\$14,066
2003	\$34,219	\$24,814	\$59,033	\$9,405
2002	\$32,780	\$23,009	\$55,789	\$9,771
2001	\$31,211	\$22,376	\$53,587	\$8,835
2000	\$37,611	\$29,242	\$66,853	\$8,369
1999	\$29,475	\$24,922	\$54,397	\$4,553
1998	\$22,805	\$20,403	\$43,208	\$2,402
1997	\$21,625	\$30,122	\$51,747	-\$8,497
1996	\$21,670	\$33,305	\$54,975	-\$11,635
1995	\$24,131	\$30,404	\$54,535	-\$6,273
1994	\$20,553	\$21,579	\$42,132	-\$1,026
1993	\$18,138	\$17,928	\$36,066	\$0,210
1992	\$18,090	\$18,287	\$36,377	-\$0,197
1991	\$18,559	\$18,894	\$37,453	-\$0,335
1990	\$19,360	\$16,942	\$36,302	\$2,418
1989	\$20,639	\$15,911	\$36,550	\$4,728

¹⁹¹ Kim ve Heo, *a.g.m.*, s. 33-34. Adı geçen makalede, 1965-2014 yılları arası veriler bulunmaktaydı. Mevcut tablo yazar tarafından genişletilmiştir. 2015-2022 verileri için kaynak, *Korea International Trade Association*, <http://www.kita.org/>, (Erişim:30.06.2023).

1988	\$21,404	\$12,757	\$34,161	\$8,647
1987	\$18,311	\$8,758	\$27,069	\$9,553
1985	\$10,754	\$6,489	\$17,243	\$4,265
1984	\$10,479	\$6,875	\$17,354	\$3,604
1983	\$8,128	\$6,274	\$14,402	\$1,830
1982	\$6,119	\$5,956	\$12,075	\$163
1981	\$5,551	\$6,050	\$11,601	-\$499
1980	\$4,607	\$4,890	\$9,497	-\$283
1979	\$4,374	\$4,603	\$8,977	-\$229
1978	\$4,058	\$3,043	\$7,101	\$1,015
1977	\$3,199	\$2,447	\$5,646	\$752
1976	\$2,493	\$1,963	\$4,456	\$530
1975	\$1,536	\$1,881	\$3,417	-\$345
1974	\$1,492	\$1,701	\$3,193	-\$209
1973	\$1,021	\$1,202	\$2,223	-\$181
1972	\$759	\$647	\$1,406	\$112
1971	\$532	\$678	\$1,210	-\$146
1970	\$395	\$585	\$980	-\$190
1969	\$312	\$530	\$842	-\$218
1968	\$236	\$449	\$685	-\$213
1967	\$137	\$305	\$442	-\$168
1966	\$96	\$254	\$350	-\$158
1965	\$62	\$182	\$244	-\$120

Tablo 2’de, Güney Kore’nin 1965 yılından günümüze kadar ABD ile olan ithalat-ihracat verileri bulunmaktadır. Aynı zamanda verilerin daha anlaşılır olabilmesi açısından ithalat ihracat verilerinin toplamı ve dış ticaret dengesi de tabloya eklenmiştir. Park Chung Hee döneminde, Kore’nin uluslararası piyasalarda bugün hala adından söz ettiren önemli markaları LG, Samsung, Hyundai gibi firmaların 1970’lerin başında yapmış oldukları girişimler sayesinde 1977’de ihraç ürünlerinin yıllık değeri 10 milyar dolara ulaşmıştır. On yılın başındaki rakamlara bakıldığında ürünlerin değerinin yalnızca 1 milyar dolar olması hasebiyle bu Kore için olağanüstü ses getiren bir başarıdır.¹⁹² Aynı zamanda Güney Kore’nin savaşın olağan yıkımından sıyrılması için ABD önemli miktarda yapmış olduğu ekonomik yardımlar 1960lardan 1980lere kadar hızlı büyümesine katkı sağlamıştır.¹⁹³

¹⁹² Hwang, *a.g.e.*, s. 183-184.

¹⁹³ Joo, *a.g.e.*, s. 60.

Soğuk Savaş dönemi ve Güney Kore'nin gelişmekte olan ekonomisi hasebiyle dış ticaret dengesine baktığımızda arada artışlar görülse de çoğunlukla Güney Kore'nin aleyhine bir durum söz konusudur. Yine de o tarihlerde çok ciddi bir farktan söz edemeyiz. Ancak 1997'deki Asya Mali Kriziyle ticaret dengesindeki negatif artış gözler önündedir. 1995 yılında 6,273 milyon Dolar iken son yılların en büyük farkına 1996 yılında ulaşılmıştır, 11,635 milyon Dolar. 1998 yılından itibaren ise bu ticaret dengesi Güney Kore'nin lehine doğru büyümüştür. Bunda gün geçtikçe gelişen Güney Kore ekonomisinin de katkısı büyüktür. 2021 verilerine göre ABD, Güney Kore'nin iki numaralı ticaret ortağıdır. Güney Kore, ABD'yle olan ithalat oranı %15'ken, ihracat oranı %12'dir.¹⁹⁴

Kuruluş döneminden 1990'lara kadar olan süreçte Tablo 1'de de görüldüğü üzere, ABD- Güney Kore arasındaki ticaret oldukça düşük seviyelerdeydi. Örneğin, 1965 yılında ithalat-ihracat verilerinin toplamı 244 milyon dolardır. Fakat yukarıda da bahsedildiği üzere, Güney Kore'deki önemli firmaların girişimleriyle birlikte ülkede endüstrileşmenin artmasıyla beraber Güney Kore- ABD ticaret ortaklığı genişlemiştir.

1996'da OECD ülkeleri arasına dahil olan Güney Kore'nin ekonomisi geliştikçe, Kore, ABD için ekonomik ortaklığı açısından önemli bir partner haline gelmiştir. Son yıllarda ABD-Güney Kore ittifakı derin, kapsamlı küresel bir ortaklığa dönüşmüştür. Güney Kore'nin bölgesel ve küresel bir lider olarak rolü giderek artmaktadır. Bunun en son örneği, COVID-19 salgınına verilen başarılı yanıtıyla dünyadaki diğer ülkeler için bir model olmasıdır.¹⁹⁵ Başkan Trump, Güney Kore modelinin koronavirüsle mücadelede en iyi model olarak nitelendirmiştir.¹⁹⁶ Güney Kore, 2.5 milyon koruyucu maske dahil olmak üzere temel tıbbi malzemeleri

¹⁹⁴ CIA The World Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>, (Erişim:30.06.2023).

¹⁹⁵ U.S. Department of State, U.S. Relations With the Republic of Korea Bilateral Relations Fact Sheet, (08.02.2020), <https://www.state.gov/u-s-relations-with-the-republic-of-korea/>, (Erişim:30.06.2023).

¹⁹⁶ Yonhap News Agency, Moon, Trump discuss coronavirus, N. Korea, (11.04.2019), <https://en.yna.co.kr/view/AEN20200419000200315>, (Erişim:30.06.2023).

ABD'ye bağışlamıştır ve 750 bin Covid-19 testinin satın alınmasını kolaylaştırmıştır.¹⁹⁷

3.3.3. Askeri İlişkiler

Ekim 1953 tarihinde ABD ve Güney Kore arasında karşılıklı savunma anlaşması imzalanmıştır. O tarihten bu yana ABD askerleri Kore topraklarında bulunmaktadır. ABD askerlerinin Kore'deki varlığı Soğuk Savaş döneminde Güney Kore için önemli bir garantiydi. 35 yıl boyunca Japonların Kore yarımadasında yapmış oldukları baskının peşine yaşanan Kore Savaşı ülkenin kendini yeniden savunacak kadar toparlama imkânı tanımamıştır. Bu sebeple, Güney Kore, ABD'nin bölgedeki varlığına Komünist Bloğun yayılcı politikalarına karşı kurtarıcı gözüyle bakmaktadır. Aynı zamanda Kuzey Kore'nin saldırgan tavrına karşı Kore yarımadasında barış ve güvenliğin garantörü olarak bölgede kalmaya devam etmektedir.

Karşılıklı savunma anlaşmasının ardından 1 Haziran 1957'de ABD Kore Kuvvetleri (United States Forces Korea/USFK) kurulmuştur. USFK, kuruluş amacını, Güney Kore'nin ulusal güvenliğine herhangi bir saldırı olması durumunda Güney Kore'yi korumak ve Kuzeydoğu Asya'da istikrarı sürdürmek olarak tanımlamaktadır.¹⁹⁸ Güney Kore askerleriyle ortaklaşa çalışmaktadırlar. Her ne kadar Güney Kore topraklarında bulunan ABD askerlerinin asıl amacının Kuzey Kore'nin nükleer tehditlerine karşı güvenliği sağlamak için o bölgede olduğu belirtilse de son yıllarda Japonya ve Güney Kore'deki asker sayısındaki artış Çin'i de tedirgin etmektedir. Asya-Pasifik'te artan Çin-ABD gerilimiyle ABD'nin asker artışı da sadece Kuzey Kore için değil Çin için de adeta bir göz dağdır. Trump Döneminde ABD'nin Güney Kore sınırlarında konuşlandırmak istediği THAAD füzeleri buna bir örnektir. THAAD füzeleri hadisesi Güney Kore'yi ciddi sıkıntıya sokmuş hatta Çin ile ticaretle birlikte gelişen ilişkilerde pürüze sebep olmuştur.

Babası Kim Jong İl yerine gelerek Kuzey Kore'nin yeni lideri olan Kim Jong Un'la birlikte, Kuzey tarafı nükleer silah denemelerine devam etmiştir. Güney Kore ve ABD'nin bölgedeki istikrarı koruyabilmek adına Kim'le girişmiş oldukları

¹⁹⁷ U.S. Relations With the Republic of Korea Bilateral Relations Fact Sheet, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-the-republic-of-korea/> (Erişim:01.07.2023).

¹⁹⁸ United States Forces Korea, <https://www.usfk.mil/>, (Erişim:01.07.2023).

diyaloglar ne yazık ki başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kuzey Kore'nin geliştirmiş olduğu balistik füzelerle Güney Kore'yi ABD üslerini ve hatta Japonya'yı dahi vurabilecek güce erişmiş olması endişesi bölgedeki gerilimi tırmandırmaktaydı. Balistik füze saldırılarını caydırmak ve savunmak için ABD, Güney Kore ve Japonya'nın, çeşitli aşamalarda gelen füzeleri birden fazla denemeyle hedef alma yeteneğine sahip kapsamlı, entegre ve çok katmanlı bir balistik füze savunma sistemi kurmaları fikri ortaya çıkmıştır.¹⁹⁹ Artan Kuzey Kore tehditlerine rağmen Güney Kore, bölgede herhangi bir dengeleme hamlesi yapmaktan imtina etmektedir. Washington'ın bütün söylemlerine rağmen Seul daha etkili füze engelleme sistemlerini tedarik etmeye başlangıçta oldukça direnç göstermiştir. İç ve dış politika hamlelerinde daha özgün bir politika inşa etme gayretinde olan Kore'nin bu yaklaşımları ABD ile ilişkilerinde başka bir anlaşmazlığa yol açmıştır. Güney Kore'nin karşı koymasına karşı Seul Hükümetini ikna etmek ve Kore'nin bu balistik savunma sistemlerine neden ihtiyacı olduğunu izah etmeye yönelik yayınlar bulunmaktadır.²⁰⁰

THAAD yüksek irtifada balistik füzeleri tespit ederek aynı zamanda bir çeşit radar görevi de görmektedir. Aynı zamanda bir savunma sistemi olan THAAD, tespit ettiği füzeleri etkisiz hale getirmektedir. Füzelerin konuşlandırılması hadisesi ülke içerisinde çeşitli protestolarla karşılanmıştır. Bölge halkı kurulan savunma sistemlerinin hayatlarını tehlikeye attığı ve onları bir hedef haline getirdiği inancındadır.²⁰¹ İlaveten, bölge ülkelerinin böylesi bir savunma hamlesiyle ilgili endişeleri bulunmaktadır. Güney Kore için THAAD füzeleri hem ülke içinde hem de diplomatik ilişkilerde gerginliklere sebep olan bir hadisedir. Bütün bu gerilimlere karşı, ABD, THAAD füzelerinin, güvenlik ve savunma alanındaki Kuzeydoğu Asya'daki önemli müttefiklerinden biri olan Güney Kore'yi

¹⁹⁹ Bruce Klingner, "Why South Korea Needs THAAD Missile Defense", *Institute for Security & Development Policy*, Sayı 175 (2015), s. 1.

²⁰⁰ Daha detaylı bilgi için bakınız: Klinger, a.g.e.; Michael Elleman ve Michael J. Zagurek, Jr., "THAAD: What It Can and Can't Do" *38 North*, (2016); Bruce Klingner, "The importance of THAAD missile defense." *The Journal of East Asian Affairs* Cilt 29, Sayı 2 (2015).

²⁰¹ BBC, "ABD'nin Tartışmalı Füze Savunma Sistemi THAAD, Güney Kore'de Devrede", (02.05.2017), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39778738>, (Erişim:01.07.2023).

Pyongyang'ın tehditlerine karşı korumak maksadıyla önleyici bir savunma hamlesi olduğu iddiasındadır.

Clinton Dönemi dış politikasının ılımlı politikaları, Kim Dae Jung'un Kuzey Kore'yle ilişkileri geliştirmeye yönelik girişimlerinde ABD-Güney Kore dayanışması içinde gerçekleşmiştir. Ancak Washington Hükümeti'nin değişmesiyle birlikte ABD'nin dış politikadaki düşmanlaştırıcı söylemleri artmıştır. Seul'ün Kore Yarımadası'nda barışı sağlamaya yönelik yaklaşımlarına rağmen Bush'un bölgeyi istikrarsızlığa sürükleyebilecek ifadeleri Güney Kore halkında tepkiye sebep olmuştur.

Harita 3: Kore Yarımadasındaki Askeri Birlikleri²⁰²



Güney Kore, stratejik konumu gereği ABD için önemli bir askeri müttefiktir aynı zamanda. “Asya’ya Yönelim” kapsamında dünyanın birçok önemli çatışma

²⁰² BBC, “What we know about North Korea's missile programme”, (10.08.2017), <https://www.bbc.com/news/world-asia-17399847>, (Erişim:01.07.2023); Ayrıca ABD'nin Güney Kore'de bulunan askeri üsleriyle alakalı daha detaylı bilgi için bakınız, Military Bases, “US Military Bases in South Korea”, <https://militarybases.com/overseas/south-korea/>.

alanlarından ABD üsleri kapatılıp bazı bölgelerde asker sayısı azaltılsa da Güney Kore'deki askeri üslerin stratejik önemi ABD için büyüktür. Sayılar zamanla değişiklik gösterse de ABD'nin yarımada da 28.500 askeri bulunmaktadır.²⁰³ Ayrıca ABD Uzay Kuvvetleri'nin ilk deniz aşırı üssü yine Güney Kore'de kurulmuştur.²⁰⁴ Bu üsler ABD'nin bölgedeki askeri gücünün bir sembolüdür.

Güney Kore, Japonya yönetimi altındayken oldukça acı tecrübeler yaşamıştır. Literatüre “rahatlama kadınları” (comfort women) olarak geçen savaş dönemi seks kölesi kadınların yaşadıkları dramlar günümüzde hala zaman zaman Japonya ile diplomatik krizlere sebep olmaktadır. Japon yönetimi altındayken, Kore halkının yaşamış olduklarının bugün hala ikili ilişkileri etkilemesine karşın ABD, Çin'e karşı elini güçlendirmek adına Japonya-Güney Kore ilişkilerinin iyileşmesini fazlasıyla önemsemektedir. Üçlü ittifakla birlikte Çin'e karşı dış dengelemeye giren ABD için Japon-Kore ilişkileri fazlasıyla önem teşkil etmektedir.

Washington'ın, Seul Hükümeti'nin hem dış politikada hem de zaman zaman iç politikaya yönelik müdahaleci tavırları halk tarafından protesto ve gösterilerle karşılanmaktadır. 2002 yılıyla birlikte anti-Amerikancı söylemler oldukça artmaktadır. Bazı kesimlerce bunun Amerikan karşıtlığından ziyade, Bush Yönetimi'nin politikalarına yönelik tepki olduğu konuşulsa da o tarihten itibaren yer yer olaylar karşısında anti-Amerikancı sesler yükselmiştir. Kimi zaman Amerikan karşıtı söylemler Güney Kore siyasetinde politik araç olarak kullanılmasının aksine ülke içindeki bu muhalif sesleri toplumun geneline yaymak doğru olmaz. ABD hala Güney Kore için ekonomik ve güvenlik alanında önemli bir stratejik ortaktır.

Kim Jong Un, ABD-Güney Kore ortak askeri tatbikatlarını savaş tehdidi olarak algıladığını ifade etmiştir. Bu söylemle birlikte bölgenin istikrarının tehlikeye düşmesine yönelik endişe taşıyan Güney Halkı'ndan askeri tatbikatlara tepkiler yükselmiştir. Kore Sendikaları Konfederasyonu da dahil olmak üzere işçi ve sivil

²⁰³ Jim Garamone, “U.S., South Korea Want Peace in Indo-Pacific”, *U.S. Department of Defense*, (31.01.2023), <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3282870/us-south-korea-want-peace-in-indo-pacific/>, (Erişim:01.07.2023).

²⁰⁴ BBC, “US Space Force's first overseas base is in S Korea - here's why”, (14.12.2022), <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-63977389>, (Erişim:01.07.2023).

grup üyeleri Yongsan’da bulunan ABD üssünün yakınlarında askeri tatbikatları protesto etmişlerdir.²⁰⁵

Anti-Amerikancı söylemler Güney Kore’de tarihsel, kültürel ve politik faktörlerin etkisiyle süreç içerisinde ortaya çıkmıştır. Kore Savaşından bu yana ABD yanlısı ve ABD ile kurulan güçlü ittifaka önem vermesine rağmen, yeni nesil eskiye nazaran ABD politikalarını daha fazla eleştirmektedir.²⁰⁶ 2002 senesinde Yangju’da gerçekleşen kaza, ABD askerlerinin ülkedeki varlığının halk tarafından sorgulanmasına sebep olmuştur. Kazadan sorumlu olan iki askeri ABD mahkemelerince beraat etmesi durumu daha kötü bir hale getirmiştir. ABD ve Güney Kore arasında imzalanan, Kore’deki ABD askerlerinin yasal haklarını taahhüt eden Kuvvetler Statüsü Anlaşması (Status of Forces Agreement/SOFA), Almanya ve Japonya gibi ABD ile benzer anlaşmayı imzalamış ülkelerle kıyaslandığında daha orantısızdır.²⁰⁷ Trump Yönetiminin Güney Kore dışında kalan fakat yarımadanın korunması için düzenlenen operasyonların, ekipmanların ve tatbikatların masraflarını da Güney Kore’nin karşılamasını istemesi ikili ilişkilerdeki yeni bir sürtüşme konusu olmuştur.²⁰⁸

3.4. GÜNEY KORE- ÇİN İLİŞKİLERİ

3.4.1. Siyasi İlişkiler

Coğrafi yakınlığı sebebiyle Güney Kore ve Çin tarih boyunca çok defa siyasi olarak etkileşim içine girmişlerdir. Çoğunlukla eski Kore devletleri Çin karşısında bir varlık gösterememiştir. Kore Savaşı’yla birlikte Çin, SSCB ile birlikte Kuzey’e olan desteğini açıklamıştır. O tarihten itibaren Çin, Kuzey Kore’nin bölgede önemli

²⁰⁵ Jung Min Ho, “ Why South Korea's largest labor groups oppose military drills with US”, *The Korea Times*, (25.08.2022), https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/06/113_334965.html, (Erişim:01.07.2023).

²⁰⁶ Young Choul Kim ve Ho Keun Yoo, “Anti-Americanism in East Asia: Analyses of college students’ attitudes in China, Japan, and South Korea”, *International Area Studies Review*, Cilt 21, Sayı 1 (2017), s. 43.

²⁰⁷ Joo, *a.g.m.*, s. 68.

²⁰⁸ Scott A. Snyder, “U.S.-South Korea Tensions: What’s at Stake?”, *Council on Foreign Relations*, (26.11.2019), <https://www.cfr.org/in-brief/us-south-korea-tensions-whats-stake>, (Erişim:30.06.2023).

müttefikidir. Kutuplaşmanın getirdiği uluslararası siyasetteki keskin sınırlar farklı bloklarda olan Çin-Kore ilişkilerinin normalleşmesini oldukça geciktirmiştir. Yine de SSCB-Güney Kore ilişkilerinin normalleşmesinin geri dönüşlerine kıyasla Seul-Pekin ilişkilerindeki normalleşmesindeki ilerleme gecikmiştir.²⁰⁹ Çin'in ekonomik yükselişiyle birlikte 1992 senesinde Çin-Güney Kore ilişkilerinde normalleşme başlamıştır. Normalleşmeyle birlikte ekonomik ortaklıkta artış gözlemlenmiştir. Esasında SSCB'ye oranla ilişkilerde daha geç bir yumuşa olmasının sebebi Çin'in Kuzey Kore ile olan yakın ilişkisidir. Bölgede Kuzey'in hamiliğini yapan Çin'in Güney tarafıyla ticari ilişkilerinin gelişmesi Pyonyang için oldukça rahatsız edici bir hadisedir.

1989 yılında Çin'de Tiananmen Meydanı'nda gerçekleşen protestolar Pekin Hükümeti tarafından sert hamlelerle bastırılmıştır. Bunun getirmiş olduğu siyasi izolasyonun etkilerini üzerinden atmak adına başta Güney Kore olmak üzere bölgede bulunan diğer ülkelerle ilişkileri normalleştirmek için bir fırsat olarak görülmüştür. Ancak Kuzey Kore, Güney Kore-Çin ilişkilerinin kuvvetlenmesinin önünde önemli bir engeldir. İdeolojik farklılıklara rağmen ticaret hacminin genişlemesi iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesini kolaylaştırmıştır.

1990'lardaki yükselişine gölge düşürecek herhangi bir sorun istemeyen Pekin, bilhassa Kore Yarımadası'nın istikrarını kaybetmesinden çekinmekteydi. Bu sebeple, Günişığı Politikası'nda Başkan Kim'i tamamen desteklemekteydi. İki Kore arasındaki gergin tonun azaltılması Çin'in uzun vadeli planları içerisinde önceliklerinden biriydi. Bu sebeple Kim Dae Jung'un başkanlığı süresince Çin ile ilişkilerde herhangi bir sorun yaşanmamıştır.

Çin'in artan ekonomik kapasitesi ve bölgede yaşayan Çinli diasporanın etkisiyle, Çin pazarı bölge ülkelerinin vaz geçilmezi haline gelmiştir.²¹⁰ 2021 yılı verilerine göre Güney Kore'nin Çin'le olan ihracat oranı %24, ithalat oranı %24'tür.²¹¹ Bu verilerle birlikte Çin, Güney Kore'nin bir numaralı ithalat-ihracat ortağıdır. Çin'le hızla gelişen ilişkiler Başkan Roh'nun ABD'den bağımsız politika izleme gayretine olanak sağlamıştır. Her ne kadar ABD, Güney Kore için hala önemli bir müttefik

²⁰⁹ Scott, *a.g.e.*, s. 77

²¹⁰ Ergenç, *a.g.e.*, s. 665.

²¹¹ ²¹¹ *The World Factbook*.

olmaya devam etse de dış politikada özgünlüğünü sağlamak isteyen Seul için Çin’le olan ilişkiler Washington’dan bağımsız kararlar alırken elini güçlendiren önemli bir avantajdır.

Yine de Kuzey Kore’nin varlığı Çin’le ilişkilerde istenen düzeyde normalliğin yakalanamamasındaki en önemli engeldir. Kuzey Kore’nin yapılan görüşmelere rağmen nükleer silah denemelerinden vaz geçmemesi. Bölgenin istikrarını tehlikeye atan bir hadisedir. 2000’li yıllardan itibaren Güney Kore’nin başına geçen liberal ya da muhafazakâr kanattan olan liderlerin ana gayesi Kore Yarımadasını korumak ve olası çatışmalara sebep olacak her türlü davranıştan kaçınmaktır. 1990’lı yıllardan itibaren ekonomik gelişimini diplomatik ilişkilerdeki normalleşmesiyle destekleyen Çin’de aynı amacı taşımakta ve ABD’yle karşı karşıya gelmesine sebep olacak bir Kuzey Kore hamlesini desteklememektedir. Bu sebeple ortak gayeleri yarımadaanın huzurunu korumak olan Çin ve Güney Kore bu süreçte Pyongyang’ı nükleer silahtan arındırma noktasında birlikte hareket etmişlerdir. Pyongyang’ı nükleer denemelerden vaz geçirmek için toplanan “Altılı Görüşmeler” Pekin’in ev sahipliği yapması buna bir örnektir.

2003 yılında Çin Sosyal Bilimler Akademisi (Chinese Academy of Social Sciences) tarafından açıklanan “Kuzeydoğu Asya Tarih Projesi” kapsamında Pyongyang’da bulunan Koguryo Mezarları Kompleksi dünya mirasına kaydedilmesi için Çin başvuruda bulunmuştur.²¹² Koguryo (M.Ö. 67 - M.S. 668) Kuzeydoğu Asya’da kurulmuş eski bir Kore krallığıdır. Günümüzdeki Kore ismi bu krallıktan gelmektedir. Kuzey Kore sınırları içerisinde bulunan bu eseri Çin’in kendi adına kaydettirmek istemesi Güney Kore cephesinde yoğun tepkilere sebep olmuştur.

2003 yılında Çin Komünist Parti’sinin Guangming Ribao dergisi “ Koguryo Çin’li bir azınlık boyu tarafından kurulmuş eski bir ulustu”, şeklinde tanımlamıştır.²¹³ Bu projeye birlikte Çin’le kurulan ikili ilişkilere Güney Kore tarafı şüpheyile yaklaşmaya başlamıştır. Güney Kore’de öfkeye sebep olan bu tavır daha da kötü bir hal almıştır. Çin Dışişleri Bakanlığı sitesinde yayınlanmış olan Kore tarihi

²¹² Peter Hays Gries, “The Koguryo controversy, national identity, and Sino-Korean relations today.”, *East Asia*, Cilt 22, Sayı 4 (2005), s. 3.

²¹³ *The Chosun Ilbo*, “What China's Northeast Project Is All About”, (30.05.2008), http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2008/05/30/2008053061001.html, (Erişim:01.07.2023).

kısımında Koguryo'yla ilgili olan kısmı çıkarmıştır.²¹⁴ Bu hamle her ne kadar Kore'nin tarihsel geçmişine saldırı gibi görünse de Çin'in asıl amacının Kore yarımadasında siyasi durumun değişmesi halinde Kuzey Kore toprakları üzerinde hak iddia edebilme girişimi olduğu söylenmektedir.²¹⁵ Güney Kore, Çin'in bu girişimle Kuzey Kore'ye müdahalenin yanında kendi egemenliğinin de tehdit edildiği endişesini taşımaktaydı. Bir başka bakış açısı ise, "Çin'in Koguryo'su" fikrinin Kore kimliğine bir saldırı olduğu yönündedir.²¹⁶ Koguryo'nun Güney Kore için bir diğer önemi ise geçmişte Kore'nin Çin Hanedanlıkları'na karşı direncini temsil etmektedir. Çin'in başvurusu 2004 yılında kabul edilmiştir. Koguryo Mezarları Kompleksi Çin Unesco Dünya Mirası olarak kaydedilmiştir. O tarihe kadar Çin'le ikili ilişkilerinde ciddi bir ivme yakalayan Kore bu olayla birlikte Çin'le ilişkilerde daha temkinli yaklaşmıştır. Kore kimliğinin tehdit edilmesi ve Çin tarafından Kore'nin egemenliğine herhangi bir müdahale olur mu şeklindeki tartışmalar 2007 yılında projenin bitmesiyle son bulmuştur.

2011 yılına gelindiğinde Çin, dış politika prensiplerini açıklayan Beyaz Belge'yi (White Paper) ilan etmiştir. Ana prensiplerini, komşu ülkeleriyle dostane ilişkiler kurmak, karşılıklı güveni arttırmak, bölge ülkeleri arasında eşitlik ve Asya'nın bağımsızlığı şeklinde tanımlamıştır.²¹⁷ Ancak Lee Myung Bak başkanlığında Pekin-Seul ilişkilerinde bazı sorunlar görülmektedir. Kuzey Kore'nin 2010 yılında Güney Kore'nin savaş gemisinin patlatmasının üzerine Çin uluslararası herhangi bir soruşturmanın yapılmasına müsaade etmemiştir. Hatta Pyongyang'a gözdağı verilmek üzere Güney Kore'nin ortak askeri tatbikatlarını eleştirmiştir. Bu tavırları Kuzey'i koruduğu şeklinde algılanmıştır ve Başkan Lee Pekin'den beklediği desteği görememiştir.

Hu Jintao ve Başkan Lee yönetiminde iki ülke arasındaki gerilimin aşılması için ikili ilişkilerin iyileştirilmesi gerektiğini fark eden Çin ve Güney Kore Hükümetleri,

²¹⁴ Gries, *a.g.m.*, s. 4.

²¹⁵ The Chosun Ilbo, *a.g.m.*.

²¹⁶ Gries, *a.g.m.*, s. 8.

²¹⁷ III. China's Foreign Policies for Pursuing Peaceful Development, http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2011-09/06/content_23362744.htm (Erişim: 01.07.2023)

Park Geung Hye ve Xi Jinping'in eş zamanlı göreve gelmesinden yararlanarak üst düzey siyasi ilişkileri güçlendirmeye karar vermişlerdir.²¹⁸

Çin'in ekonomik gelişimine rağmen iç işlerinde hala çözülememiş meseleleri bulunmaktadır. Bunun son zamanlarda en çok konuşulanlarından biri Tayvan'ın durumudur. Güney Kore için Tayvan sorunu demokrasi ve otoriterlik arasındaki bir yarıştan ziyade milliyetçilik ve liberalizm arasındaki bir çatışmayı temsil etmektedir.²¹⁹

Kuzey'le ikili diyalogu yeniden başlatmak isteyen Moon, Pyongyang'la güvenli bir ilerleme sağlamak için yeni yönetimin özerkliğini ve egemenliğini tehlikeye atmadan Pekin'i yanında tutmak istemektedir.²²⁰

Siyasi ilişkilerin gelişmesiyle birlikte iki ülke arasında kültürel alışverişin de yaygınlaştığı görülmektedir. Özellikle tüm dünyayı etkisi altına alan Kore Dalgası'nın (Hallyu) Çin toplu üzerinde de tesirli olmuştur. Koreli idoller turne kapsamında konser düzenlemiş, Çinliler Kore dizi ve filmlerini büyük bir ilgiyle takip etmeye başlamışlardır. Ayrıca Hallyu etkisinin Çin'den Güney Kore'ye gelen turist sayısı anlamında da etkisi olmuştur.

3.4.2. Ekonomik İlişkiler

Tablo 2: Güney Kore'nin 1985-2022 Yılları Arası Çin ile Olan Dış Ticaret Verileri (Milyon Dolar)²²¹

Yıl	İhracat	İthalat	Toplam	Dış Dengesi	Ticaret
2022	\$155,789	\$154,576	\$310,365	\$1,213	
2021	\$162,912	\$138,628	\$301,540	\$24,284	
2020	\$132,565	\$108,885	\$241,450	\$23,680	
2019	\$136,202	\$107,228	\$243,430	\$28,974	

²¹⁸ Scott, *a.g.e.*, s. 203.

²¹⁹ Sungmin Cho, "Nationalism versus liberalism: A South Korean view of Taiwan issues", *Brookings*, (05.05.2023), <https://www.brookings.edu/articles/nationalism-versus-liberalism-a-south-korean-view-of-taiwan-issues/>, (Erişim: 01.07.2023).

²²⁰ John Nilsson-Wright, "Moon Jae-in: Big tests ahead for South Korea's new leader", *BBC*, (09.05.2017), <https://www.bbc.co.uk/news/world-asia-39457385>, (Erişim: 03.07.2023).

²²¹ Kim ve Heo, *a.g.m.*, s. 35. Adı geçen makalede, 1985-2014 yılları arası veriler bulunmaktaydı. Mevcut tablo yazar tarafından genişletilmiştir. 2015-2022 verileri için kaynak, *Korea International Trade Association*, <http://www.kita.org/>, (Erişim:30.06.2023).

2018	\$162,125	\$106,488	\$268,613	\$55,637
2017	\$142,120	\$97,860	\$239,980	\$44,260
2016	\$124,432	\$86,980	\$211,412	\$37,452
2015	\$137,123	\$90,250	\$227,373	\$46,873
2014	\$145,288	\$90,082	\$235,370	\$55,206
2013	\$145,869	\$83,053	\$228,922	\$62,816
2012	\$134,323	\$80,785	\$215,108	\$53,538
2011	\$134,185	\$86,432	\$220,617	\$47,753
2010	\$116,838	\$71,574	\$188,412	\$45,264
2009	\$86,703	\$54,246	\$140,949	\$32,457
2008	\$91,389	\$76,930	\$168,319	\$14,459
2007	\$81,985	\$63,028	\$145,013	\$18,957
2006	\$69,459	\$48,557	\$118,016	\$20,902
2005	\$61,915	\$38,648	\$100,563	\$23,267
2004	\$49,763	\$29,585	\$79,348	\$20,178
2003	\$35,110	\$21,909	\$57,019	\$13,201
2002	\$23,754	\$17,340	\$41,094	\$6,414
2001	\$18,190	\$13,303	\$31,493	\$4,887
2000	\$18,454	\$12,799	\$31,253	\$5,655
1999	\$13,685	\$8,867	\$22,552	\$4,818
1998	\$11,944	\$6,484	\$18,428	\$5,460
1997	\$13,572	\$10,117	\$23,689	\$3,455
1996	\$11,377	\$8,539	\$19,916	\$2,838
1995	\$9,144	\$7,401	\$16,545	\$1,743
1994	\$6,203	\$5,463	\$11,666	\$740
1993	\$5,151	\$3,929	\$9,080	\$1,222
1992	\$2,654	\$3,725	\$6,379	-\$1,071
1991	\$1,003	\$3,441	\$4,444	-\$2,438
1990	\$585	\$2,268	\$2,853	-\$1,683
1989	\$437	\$1,705	\$2,142	-\$1,267
1988	\$372	\$1,387	\$1,759	-\$1,014
1987	\$211	\$866	\$1,077	-\$655
1986	\$123	\$621	\$744	-\$498
1985	\$40	\$478	\$518	-\$438

Tablo 2’de, ilk diplomatik temasla birlikte Güney Kore ve Çin ithalat-ihracatının hızlı bir artış yaşandığı görülmektedir. 21. Yüzyılla birlikte Çin artık ABD’nin yerini alarak Güney Kore’nin bir numaralı ticaret ortağı haline gelmiştir. 2021 yılında Çin’in en fazla ihracat yaptığı ülkeler arasında Güney Kore 140 milyon Dolar’la dördüncü sırada. En fazla ithalat yaptığı ülkeler arasında ise 158 milyon

Dolar’la birinci sırada bulunmaktadır.²²² Asya’daki birçok ülkede olduğu gibi Çin’in ekonomik gelişimiyle birlikte Güney Kore’de Çin ekonomisine adeta bağımlı hale gelmiştir. Bu ilişkisiyle birlikte Çin ekonomisinde yaşanan dalgalanmaların Güney Kore’de yansıması olmaktadır. Covid-19 salgını hasebiyle ülke ekonomilerinde küçülmeler yaşanmıştır. 2022 yılında daralan Güney Kore ekonomisinin büyüme beklentileri Çin ekonomisinin yeniden açılmasına dayandırılmaktadır.²²³

Çin ile gelişen ilişkiler ticarete Güney Kore’ye önemli geniş bir alan açtı. Bununla birlikte Çin aynı zamanda Güney Kore’nin ham madde bulma kısmında Hindistan’la birlikte rakibidir. Tıpkı Çin’de olduğu gibi ekonomik ilerleyiş hasebiyle Güney Kore’de hammadde arayışına girmiştir. Afrika Orta Asya ve Latin Amerika’da yapmış oldukları araştırmalarını sürdürürken aynı zamanda burada Çin’le bir rekabet içerisinde.

Tablo 1 ve Tablo 2 verileri incelendiğinde de görüldüğü üzere Çin ile olan ekonomik ilişkiler ABD’nin oldukça üzerindedir. İlaveten dikkat çekilmek istenen bir diğer husus, tıpkı ABD’de olduğu gibi Güney Kore Çin’le ekonomik ilişkilerde ticaret fazlası elde etmektedir. Buradan hareketle ekonomik olarak Seul için Pekin’in artan ekonomik önemi Seul-Washington ekonomik ilişkilerinde zayıflamaya sebep olmuştur.

3.4.3. Askeri İlişkiler

ABD-Güney Kore kuruluştan bu yana önemli bir güvenlik ittifakı içerisinde. Çin ise Asya’daki komşularıyla yapmış olduğu ticaretle birlikte ABD’nin yerini almasına karşın komşularını güvenlik hususunda benzer iş birliğine ikna etmekte pek yeterli değildir. Mayıs 2008’de Başkan Lee Pekin’e ziyarete gitmiştir. Orada düzenlenen basın toplantısında Çin Dışişleri Bakanı Sözcüsü Qin Gang, “Güney Kore-ABD ittifakı tarihsel bir kalıntıdır. Zaman değişti ve Kuzeydoğu Asya ülkeleri çok fazla değişim ve dönüşümden geçmiştir. Soğuk Savaş döneminden kalma

²²² *The Observatory of Economic Complexity*, <https://oec.world/en/profile/country/chn>, (Erişim:01.07.2023).

²²³ CNN Türk, “Güney Kore ekonomisi iki yıl sonra ilk kez küçüldü”, (26.01.2023), <https://www.cnnturk.com/ekonomi/guney-kore-ekonomisi-iki-yil-sonra-ilk-kez-kuculdu>, (Erişim:01.07.2023).

askeri ittifaklarla mevcut güvenlik meselelerine yaklaşmamalıyız.”²²⁴ Şeklinde ifade ederek Seul-Washington ittifakını eleştirerek kendine alan açmaya çalışmıştır. Başkan Lee tarafından bu ifadeler Çin’in bölgedeki dengeleri değiştirmeye çalıştığı şeklinde algılanmıştır. Başkan Lee, ABD ile ilişkilerini eski gücüne yaklaştırmak isterken Çin ile de iş birliğini sürdürmektedir. Bu sebeple iki önemli güç arasındaki ilişkilerinde herhangi bir taraf olmadan bir denge yakalamaya çalışan Seul için bu tarz beyanlar kaygı vericidir.

Güney Kore kuruluşundan itibaren ABD’ye hem askeri hem de ekonomik olarak oldukça bağlı bir ülkedir. Kuzey Kore’nin nükleer programları, balistik füze denemeleri, siber saldırılarıyla Güney Kore’yi tehdit etmektedir. Bu tehdit algısıyla birlikte, Güney Kore, Kuzey Kore’nin hamisi rolünde olan Çin ile yakın ilişkiler kurarak Kuzey Kore üzerinde bir etki sahibi olmaya çalışmaktadır.

THAAD füzeleri ilk olarak 2014 yılında ABD-Güney Kore arasında gündem olmuştur. Ancak Seul uzun bir süre füzelerin ülkede konuşlandırılmasına yanaşmamıştır. İlk olarak böylesi bir hamlenin Kuzey Kore tarafından tehdit olarak algılanmasından endişe etmiştir. İkinci olarak, hatta belki de daha önemlisi, yakın ekonomik ilişkiler içerisinde olduğu Çin’in tepkisine sebep olmak istememiştir. Çünkü her ne kadar amacın Pyongyang’ın olası saldırılarından Güney Kore’yi korumak olduğu söylene de halkta asıl amacın Çin olduğu düşünülmekte ve bu füzeler hadisesine tepki vermekteydiler.

THAAD füzeleriyle ilgili Seul çekimser kalmak istese de Kuzey Kore’nin nükleer silah denemelerine devam etmesi ve füze atış tatbikatları yapması Güney Kore için gündemdeki yerini korumaktaydı. Bununla beraber Kuzey Kore’nin provakatif eylemlerine karşın Çin’in yumuşak zeminde Pyongyang’la ilişkilerini devam ettirmesi Güney Kore’yi iyice çıkmaza sürüklemiştir. Güney Kore, askeri savunma amaçlı THAAD füzelerinin kurulumunu tercih ederken, diğer taraftan Güney Kore-

²²⁴ Michael Ha, “Chinese Official Calls Korea-US Alliance Historical Relic”, *The Korea Times*, (28.05.2023), http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2011/04/116_24932.html, (Erişim:01.07.2023)

Çin ilişkilerinde böylesi bir kararın diplomatik gerilimlere neden olabileceği konusunda ciddi endişeleri bulunmaktaydı.²²⁵

2017 yılının ilk aylarında uluslararası gündemi oldukça meşgul eden bu mesele özünde bir füze krizi değildir.²²⁶ Balistik füzenin gelişmiş radar sistemi sebebiyle erken uyarıcı olması, krizi oluşturan asıl etmendir. Her ne kadar füzelerin gündeme gelmesi Kuzey Kore'ye karşı bir savunma sistemi olduğu vurgusu yapılsa da asıl hedef Çin'i çevrelemektir.

Çin-Güney Kore ilişkilerinin gelişmesinden tek rahatsızlık duyan Kuzey Kore değil. ABD de Çin'le rekabet halindeyken iki komşu ülkenin ilişkilerinin gelişmiş olmasını hoş karşılamamaktadır. Güvenlik anlamında hala ABD'ye bağlı olan Güney Kore'nin bu boşluğundan yararlanan ABD, THAAD füzeleri aracılığıyla Seul-Pekin ilişkilerine başarılı bir şekilde “stratejik takoz” yerleştirmiştir.²²⁷

ABD'nin Güney Kore'ye THAAD füzelerini Güney Kore'ye konuşlandırmak istemesi Çin-Güney Kore ilişkilerinde kutuplaşmaya neden olmuştur. THAAD füzelerin esasında vuruş menziline ziyade radar menzili Çin için daha önemli bir tehdittir. Çin'den fırlatılan herhangi bir füzenin henüz Çin hava sahasını terk etmeden radara yakalanıp ABD füzeleri tarafından düşürülmesi daha olasıdır.²²⁸ ABD'nin yarımadanın güvenliğinden ziyade kendi çıkarlarını korumak için attığı bu adım tam da istenildiği gibi Çin-Güney Kore ilişkilerinde krize neden olmuştur.

Henüz 2016 yılındayken füzelerin Güney Kore'de konuşlandırma ihtimalinin konuşulmaya başlamasıyla birlikte Çin'in tepkisi çok sert olmuştur. Çin, Güney Kore mallarının ülke pazarına girişini yasaklamıştır. Turistlik faaliyetler kapsamında Güney Kore'ye yapılan turları iptal etmiştir. K-pop gruplarının konserlerini, oyuncularının hayran buluşma etkinliklerinin hepsini iptal etmiştir. Ayrıca Çin Kore'nin en büyük iki şirketi olan Samsung ve LG'nin ürünlerini kabul

²²⁵ KU, *a.g.m.*, s. 109.

²²⁶ Hakan Kılıç, “ABD'nin THAAD Füzeleri ve Çin'in Tepkisi”, *Anadolu Ajansı*, (26.03.2019), <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/abd-nin-thaad-fuzeleri-ve-cin-in-tepkisi/1430365>, (Erişim:01.07.2023).

²²⁷ Jin Kai, “The Trouble With South Korea's THAAD Upgrade”, *The Diplomat*, (28.10.2022), <https://thediplomat.com/2022/10/the-trouble-with-south-koreas-thaad-upgrade/>, (Erişim:01.07.2023).

²²⁸ Kılıç, *a.g.m.*

etmemiştir.²²⁹ Çin kurmuş olduğu bu ekonomik baskıyla Güney Kore’yi füze kararından vaz geçirmeye çalışmıştır. Seul için bu yaptırımların ekonomideki karşılığı oldukça ağır olmuştur. Güney Kore’nin Çin’e yapmış olduğu gıda ihracatı bir önceki yılın mart ayına oranla %5,6 düşerek gerilemiştir.²³⁰

3.5. ORTA GÜÇ OLAN GÜNEY KORE’NİN ABD-ÇİN REKABETİNDE RİSKİ DENGELEME STRATEJİSİNİ UYGULAYIŞI

21. Yüzyıl’da Asya-Pasifik’te büyük güçler arasında artan rekabetle birlikte, bölge ülkelerinin bu rekabet karşısında hangi motivasyonla hareket edeceği sorusunu akla getirmiştir. Asya-Pasifik coğrafyasında bulunan ülkeler içerisinde Güney Kore, coğrafi konumu hasebiyle ABD’nin bölgedeki diğer müttefiklerinden ayrı bir noktada yer almaktadır. Kuruluşunun ilk yıllarında ekonomik ve siyasi açıdan ABD’den ayrı düşünilemeyen Güney Kore’nin iktisadi gelişimi siyaset sahnesinde sorumluluk alması açısından onu daha talepkâr bir hale getirmiştir.

Başkan Lee Myung Bak’ın, “Küresel Kore” çıkışıyla birlikte ekonomik gelişiminin avantajını kullanan Güney Kore uluslararası siyasette ben de varım demeye başlamıştır. Bu süreçle birlikte Orta Güç olarak yükselen Güney Kore bölgedeki adımlarını ona uygun atmaya başlamıştır. Orta Güç olan devletler, büyük ve küçük güçlerin arasında bulunmaları hasebiyle bölgesel barışın sağlanabilmesi açısından önemli aktörlerdir. Buna binaen, mevcut küresel yönetim göstermektedir ki, daha fazla inisiyatif almak ve rolünü benimsemek açısından Orta Güç’e ihtiyaç duyulmaktadır.²³¹

Başkan Lee, her ne kadar zaman zaman Amerikancı olmakla eleştirilse de bir konuşmasında Amerikan yanlısı ya da Çin yanlısı politikalara inanmadığını ifade

²²⁹ Park Hyong-ki, “China ups THAAD retaliation against Korean products”, *The Korea Times*, (20.01.2017), https://www.koreatimes.co.kr/www/news/biz/2017/01/488_222465.html, (Erişim: 01.07.2023).

²³⁰ *Yonhap News Agency*, “S. Korea's food exports to China slide in March over THAAD row”, (04.05.2017), <https://en.yna.co.kr/view/AEN20170404004600320>, (Erişim:01.07.2023).

²³¹ Seungjoo Lee, “MIKTA and Korea’s Middle Power Diplomacy: Opportunities and Challenges”, *EAI Issue Briefing*, (2016), s. 4.

etmiştir.²³² Daha önce belirtildiği üzere, yükselen Orta Güçler aynı zamanda bölgesel güçlerdir. Başkan Lee döneminde Güney Kore'nin Orta Güç kimliğine uygun bir şekilde Kuzeydoğu Asya'da ve küresel siyaset sahnesinde Güney Kore'nin daha fazla sorumluluk almaya başladığı bir dönemdir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın sitesinde yayınlanan bir yazıda Güney Kore'nin bölgesel ve küresel bir lider olduğu ifadesine yer verilmiştir.²³³

Orta Güç olarak Güney Kore, belli başlı konularda kendine özgü bir duruşla uluslararası sistemde farklı olmak istemektedir. ABD'nin ya da Çin'in çizmiş olduğu yollardan gitmek, sistemdeki varlığını somutlaştırmak isteyen Güney Kore için tatmin edici bir tutum değildir. Bu sebeple ABD-Çin rekabetinde aktif bir dış politika sürdürme arzusundadır. Kore Yarımadası'ndaki ulusal egemenliğini tehdit eden meselelerde kenarda durup beklemek yerine hamle yaparak konunun öznesi haline gelmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda iki Kore ilişkilerini yürütürken bazı anlarda ABD'yle ters düştüğü noktalar göze çarpmaktadır. Çünkü dış politikada ABD'den bağımsız, kendi özgün kararlarını almayı istemektedir. Güney Kore'nin dış ilişkilerinde bağımsız olma isteğine bir başka örnekse, Güney Kore Washington'ın tüm hoşnutsuzluklarına rağmen Pekin ile olan iktisadi iş birliğine hız kesmeden devam etmiştir. ABD'nin bölgedeki önemli bir müttefiki olan Güney Kore, ABD ve Çin arasındaki gerilimin arttığı anlarda bile Çin ile ilişkilerini devam ettirmiştir.

Pekin'in Çin para biriminin değeri konusunda Washington ile ilişkilerinde gerilim hasıl olmuştur. Çalışmanın birinci bölümünde Orta Güç Diplomasisi başlığı altında Orta Güçler'in arabuluculuk faaliyetleri yürüttüğüne değinilmiştir. ABD-Çin arasında yaşanan bu gerilimin yatıştırılabilmesi için Güney Kore Orta Güç olarak, diplomatik temasın sürdürülmesinde öne çıkan devlet olmuştur. Ayrıca, Güney Kore, hem en büyük ticaret ortağı Çin'le hem de en önemli askeri müttefiki ABD ile nasıl konuşulacağını bilen bir ülke olarak anılmaktadır.²³⁴ 2010 yılında G20 başkanlığını yürüten Güney Kore, G20 zirvesini bir fırsat olarak görmüştür. Lee

²³² *The Chosun Ilbo*, "Lee Suggests 'Shuttle Diplomacy' With N.Korea", (12.03.2008), http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2008/03/12/2008031261012.html, (Erişim:01.07.2023).

²³³ *U.S. Relations With the Republic of Korea Bilateral Relations Fact Sheet*.

²³⁴ Oliver ve Pilling, *a.g.m.*.

Myung Bak uluslararası ilişkilerde daha aktif bir rol almayı isteyen bir lider ve iki büyük güç arasındaki bu gerilimle birlikte bir anlamda Kore'nin kendini arabuluculuk sıfatıyla ispat edebilmesi açısından önemlidir. Güney Kore'ye arabuluculuk rolü, para birimi gerilimi üzerinden ABD-Çin ilişkilerinin kızıştığı, küresel dengesizliğin sorumlusu olarak iki devletin birbirlerini suçladıkları bir anda geldi.²³⁵

Seul'ün G20 zirvesinde yapmış olduğu başkanlık, Orta Güç olmanın getirileri olan arabuluculuk ve rolünün ötesine geçmiştir. Artık pasif bir şekilde politika takip edici değil, yükselen bir Orta Güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Aktif bir şekilde liderliğini yürüttüğü G20 zirvesinde, global ekonomiyi etkileyecek olan krizlere karşı koruyucu önlemler almak, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin kalkınmalarına yönelik hamleler yapmak gibi konuları zirvenin gündemine taşıyarak gündemin belirlenmesinde etkili rol oynamıştır. Güney Kore bu tutumuyla uluslararası sisteme hâkim olan Büyük Güç'lere karşı Orta Güç kimliğiyle küresel siyasetteki varlığının altını çizmiştir.

Roh Yönetimi'nde, dış politikada ABD'den ayrışma vurguları çok sık yapılırsa da ekonomik çıkarları gereği ABD'yle STA müzakerelerini başlatmıştır. Yine aynı dönemde Soğuk Savaş'tan kalma kamplaşmaların artık son bulması gerektiği çağrısında bulunulmuştur.²³⁶ Bu ifadeler ABD'den bağımsız bir dış politika söylemleriyle paralellik göstermektedir. Uzun yıllar ABD ile olan ilişkilerini Çin'e tercih eden Güney Kore'nin Başkan Roh Yönetimi'nde aynı davranışı benimsemesi yönünde tepkiler olsa da Roh dış politikada klasik dengelemeyle ittifaklar kurmak yerine riski dengeleme yaklaşımıyla birlikte iş birliklerini tercih etmiştir. Buna binaen, Asya jeopolitiğindeki benzersiz konumu nedeniyle Güney Kore'nin riski dengeleme stratejisi özellikle öğreticidir.²³⁷

ABD-Çin ilişkilerinde dalgalanmalar olsa da genel manada ilişkilerinde çatışmadan kaçan tavırları Orta Güç olan Güney Kore'nin riski dengeleme stratejisini daha

²³⁵ G. John Ikenberry ve Jongryn Mo, *The Rise of Korean Leadership Emerging Powers and Liberal International Order*, (New York: Palgrave Macmillan, 2013), s. 20.

²³⁶ *The Chosun Ilbo*, "Korea Wants to Have Its Cake and Eat It, Too", (31.03.2005), http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2005/03/31/2005033161035.html, (Erişim: 01.07.2023).

²³⁷ Jin Park, "Korea Between the United States and China: How Does Hedging Work?", Gilbert Rozman (ed), *Joint U.S.-Korea Academic Studies*, Cilt 26, (2015), s. 60.

uygulanabilir kılmaktadır. Fakat iki Büyük Güç'ün arasındaki bağı kopması Güney Kore'yi bir tercih yapmaya zorlayacak ve riski dengelemeye devam etmesi zorlaşacaktır.

Kuzey Kore'nin varlığı Seul'ün riski dengeleme çabalarını zora sokan en önemli etmenlerden biridir. Soğuk Savaş'ın ardından Kuzey Kore'nin bölgede hamiliğini yapan Rusya ve Çin'in anti komünist dünyayla ilişkileri iyileştirirken Pyongyang izole olarak kalmıştır. Bu sebeple Kuzey Kore, zaman zaman ABD ve Güney Kore'nin normalleşme adımlarına karşılık vermektedir. Ancak her ne kadar tecrit edilmekten kurtulmayı istese de nükleer silahlardan vaz geçmemesi Kuzey Kore'yi daima bölgedeki istikrarın düşmanı yapmaktadır. Bu sebeple arada sırada söylemlerle birlikte iki Kore arasındaki tutumlar değişse de Kuzey Kore, Güney Kore için ulusal tehdit olmaya devam etmektedir. Güney Kore'nin, Kuzey Kore tarafından bölgedeki varlığı provakatif eylemlerle tehdit edilen Güney Kore, aynı zamanda Büyük Güçler arasındaki rekabette riski dengelemeye çabalayarak adeta ince bir buz üzerinde yürümektedir.

İki Kore arasındaki ilişkiler yalnızca güvenlik meselesine bağlı değildir. Aynı zamanda Güney Kore-Çin ilişkilerini de etkilemektedir. Örneğin, Güney Kore savaş gemisinin batırılmasının ardından Seul Pyongyang'a karşı Pekin'den istediği desteği görememiştir. Bu ikili ilişkilerde uzaklaşmaya sebep olmuştur. Ancak atlamamak gerekir ki ekonomik iş birliğine devam etmişlerdir. 1990'lardan sonra değişen dünya düzeniyle birlikte ülkelerin birbirlerine olan ekonomik bağılıkları keskin sınırlarla birbirlerinden ayrı kalmalarına mâni olmaktadır. Halk nazarında da Çin'le rekabetten ziyade iş birliği daha ön sırada tutulmaktadır. Ancak ABD'yle kıyaslandığında toplumun hemen hemen yarısı ABD ile iş birliğini tercih etmektedir.²³⁸

Realist bakış açısına göre güç bakımından diğer ülkelere kıyasla daha zayıf olan ülkelerin, güçlü ülkelerin hamlelerini engellemeleri pek tabi kolay değildir.²³⁹ Yine de bölge ülkeleriyle iş birliğini teşvik eden Orta Güç'ün işi kolaylaşacaktır. Örneğin, Güney Kore kurulduğu ilk yıllarda elbette Soğuk Savaş'ın baskıcı etkisiyle birlikte

²³⁸ Kim Jiyoung, Karl Friedhoff, Lee Euicheol ve Chungku Kang, "One Bed, Two Dreams?: Assessing Xi Jinping's Visit to Seoul", *Asan Institute for Policy Studies*, (2014), s. 4.

²³⁹ Ertem ve Gülseçkin, *a.g.e.*, s. 248.

Çin'e karşı klasik dengeleme yaklaşımını benimsemekteydi. Bunun birkaç sebebi bulunmaktadır. Birincisi, ekonomik olarak yeterli güce sahip değildi. İkincisi, kutuplaşmanın sebep olduğu esnemeyen sınırlarla birlikte çevre ülkelerle iş birliği içine girmek de kolay değildi. Üçüncüsü, Güney Kore, tarafları hali hazırda olan Kore Savaşı'nın yeniden patlak vermesi riskini göze alamazdı. Güney Kore, Soğuk Savaş döneminde bölgede ABD'nin desteğini kaybedecek en ufak bir hamle yapması halinde Doğu Blok'u tarafından alaşağı edilme riskiyle karşı karşıyaydı.

Orta Güç kimliği ve yumuşak gücüyle Güney Kore dünya siyasetinde dikkat çekmeye başlamıştır. Güney Kore dış politikada herhangi bir agresif söylemden kaçınmaktadır. Kurduğu ilişkilerde daha çok kendi yararına en uygun şekilde davranarak çıkarlarını üst düzeye çıkarma gayesindedir. Var olan güç dengesini değiştirmek yerine çıkarları dahilinde mevcudu korumaya çalışmaktadır. 2000'lerin başında Çin'in Asya Pasifik bölgesinde artan etkisi Güney Kore'nin denge politikasını dikkatli bir şekilde inşa etmesini mecbur kılmıştır.

ABD-Çin rekabetinde akıbeti belli olmayan gidişata karşın özellikle Asyalı devletlerin yapacakları tercih hem uluslararası sistem adına hem de kendi egemenlikleri adına ciddi önem teşkil etmeye başlamıştır. Rekabetin neticesinin belirsizliği ve Soğuk Savaş dönemindeki katılığın günümüzde var olmaması hasebiyle devletler kendilerine direkt olarak bir taraf seçmek zorunda hissetmemişlerdir. Bölge ülkeleri, peşine takılma ya da klasik dengeleme ile iş birlikleri sayesinde elde etme ihtimali olan faydalardan mahrum kalmak istememektedirler. Benzer şekilde Güney Kore de, uluslararası sistemdeki belirsiz güç yapısı ve güç ilişkileriyle daha geniş bir risk yelpazesine karşı korunmak hedefindedir.

Bloklar arası çatışmanın neticelenmesi, Çin'in yükselişi, ABD'nin niyeti ve kararlılığının belirsizliği, farklı siyasi sistemlere sahip diğer bölgesel güçlerin yeniden yükselişiyle birlikte değişen dengeler uluslararası sistemin "belirsizlik çağının" başlıca sebeplerindendir.²⁴⁰ Bu sebeplerden dolayı Küçük ve Orta Güçler bir "bekle ve gör politikası" benimseyip belanın ortaya hiçbir zaman çıkmamasını

²⁴⁰ Evelyn Goh, "The Asia-Pacific's 'Age of Uncertainty': Great Power Competition, Globalisation and the Economic-Security Nexus," *S. Rajaratnam School Of International Studies Singapore*, Sayı 330 (2022)

ummaktadırlar. Bu bağlamda, Güney Kore, ABD ile güvenlik iş birliğini sürdürürken Çin'e karşı düşmanca bir tavır sergilemekten geri durmuştur. Güney Kore, bölgede etkinliği artan güçlü komşu Çin'e karşı dengeleme veya peşine takılma gibi seçeneklere sahip olarak kendini görmemiştir.

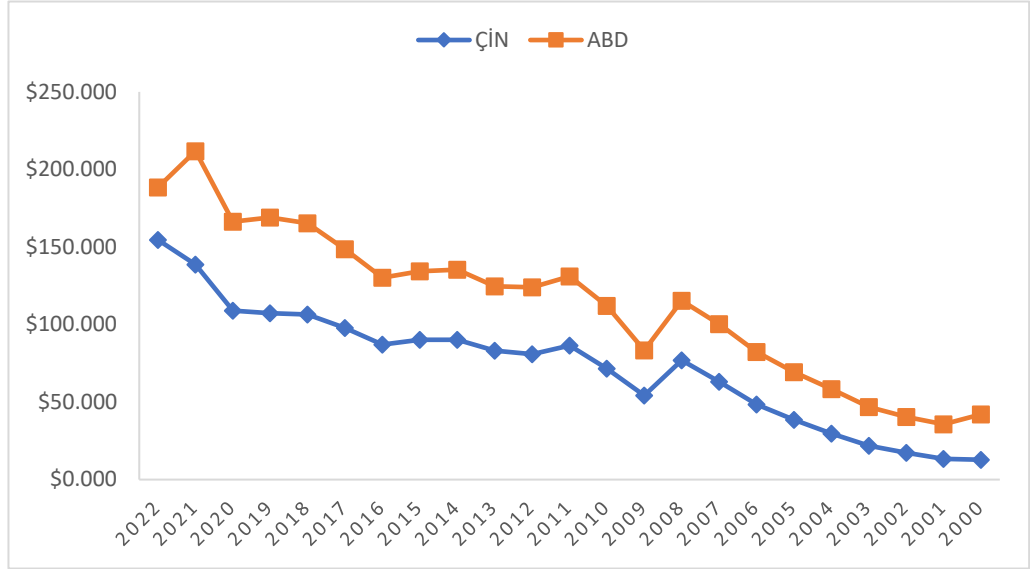
Seul'ün ABD-Çin rekabetinde taraf olmak yerine ilişkilerini iş birliğine dayandırmasının birkaç sebebi bulunmaktadır. İlk olarak, Güney Kor-Çin ticareti, Güney Kore'nin genel ticaret hacminin neredeyse %25'ini oluşturmaktadır. Bu oran ABD'yle ticaretinin iki katına tekabül etmektedir. ABD'yle ittifakı ilan ederek Çin'e karşı dengeleme yoluna gitmesi halinde Güney Kore için açık pazar haline gelen Çin piyasasının ekonomik getirilerinden Güney Kore mahrum kalacaktır. Nitekim THAAD füze krizinde Çin'in ekonomik yaptırımlarının Güney Kore'nin önde gelen firmalarından küçülmeye gitmesine sebep olması buna bir örnektir. Bir diğer örnek, pandemi şartları sebebiyle dünya ekonomilerinde ve pek tabi 1990'lardan itibaren hız kesmeden büyüyen Çin ekonomisinde daralma meydana gelmiştir. Daralan Çin ekonomisi Güney Kore'nin ekonomi verilerini negatif yönde etkilemiştir. Güney Kore, piyasası yeniden hareketlenmesini Çin ekonomisinin açılmasına yaslamıştır. Bu örneklerle binaen, ABD ile ittifakı Güney Kore ekonomisine milyon dolarlara mal olacak bir tercih olacaktır. Bir anlamda Çin'le yapmış olduğu iş birliğinin getirisi olan ekonomik avantajların birçoğunu kaybetmesi anlamına gelmektedir. Siyasi bağlantı kurulduktan sonra hızla artan ticari ortaklık neticesinde Çin, ABD'nin yerini alarak Güney Kore'nin bir numaralı ithalat-ihracat ortağı hâline gelmiştir.

İkincisi, bahsi geçen ekonomik faydaların peşine takılıp ABD'ye karşı dış dengeleme yapması halinde devletin egemenliğini kaybetme riski bulunmaktadır. Çin her ne kadar Güney Kore'nin önemli bir ekonomik partneri olsa da tarihsel geçmişleri sebebiyle Güney Kore güvenlik iş birliği noktasında Çin'e karşı tedbirli yaklaşmaktadır. Çin'in Kuzey Kore'yle bitmek bilmeyen müttefikliği, zorda kalındığı anda Pyongyang'ı koruyan tavırları Seul'ün yarımadaadaki varlığını Pekin'e emanet etmemesinin en önemli unsurlarında biridir. Yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı, Güney Kore, ABD'den sadece askeri yardım almakla kalmayıp aynı zamanda Kore Yarımadası'nda Çin'e karşı bir denge oluşturmasını sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca THAAD füzeleri hadisesinde Çin'in ekonomik iş birliklerini

siyasi kriz anında partnerine karşı kullanarak o ülkenin ekonomisine saldırması diğer devletler açısından da dikkate alınması gereken önemli bir noktadır.

Grafik 3.

Güney Kore'nin 1990-2022 Yılları Arası ABD-Çin ile Olan İthalat Verileri (Milyon Dolar)²⁴¹

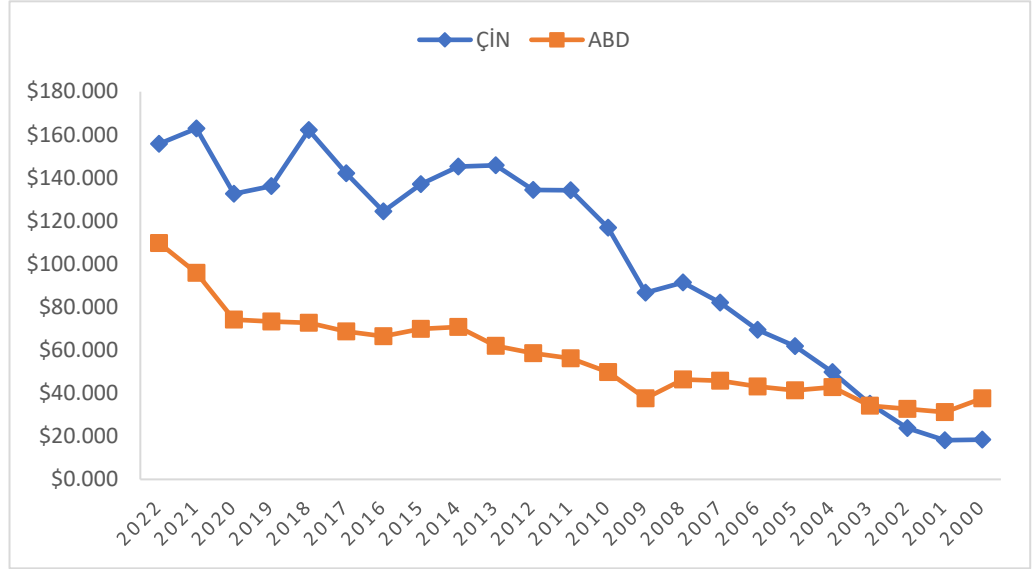


Grafik 2, 1990-2022 yılları arasında Güney Kore'nin ABD ve Çin'le gerçekleştirilen ithalat verilerini göstermektedir. İki ülkeden ortalama 17 milyon Dolar ürün alışverişi yapan Güney Kore'nin zaman içinde yükselen ekonomisiyle birlikte ithalat verilerinde artış gözlemlenmektedir. 2009 krizi ve Covid-19 salgını sebebiyle dünya ekonomisinde yaşanan daralmadan etkilenen Güney Kore'nin iki ülkeyle kurmuş olduğu ticari ilişkilere bunun yansıdığı görülmektedir.

Grafik 4.

²⁴¹ Grafik 2, yazar tarafından oluşturulmuştur; *Korea International Trade Association*, <http://www.kita.org/>. (Erişim:01.07.2023).

**Güney Kore'nin 1990-2022 Yılları Arası ABD-Çin ile Olan İhracat
Verileri (Milyon Dolar)²⁴²**



Grafik 3, 1990-2022 yılları arasında Güney Kore'nin ABD ve Çin'e yapmış olduğu ihracat verilerini göstermektedir. 2000'li yılların başında ABD ithalat verileri Çin'den daha fazlayken, 2003 yılıyla birlikte Çin'e yapılan ithalatın ABD'nin önüne geçtiği görülmektedir. 2009 küresel krizi nedeniyle o yılda iki ülkede de net bir düşüş yaşanmıştır. Covid-19 salgının dünyayı etkisi altına almasıyla birlikte etkilenen dünya ekonomisinin 2019 ve 2020 yıllarında iki ülkeye ürün satış verilerinde etkisi görülmektedir. Yine de Çin verilerini genel olarak ele alacak olursak ABD ile ticaret ilişkilerden ziyade daha keskin yükseliş ve düşüşler yaşandığı görülmektedir.

Genel manada iki grafikte görülmektedir ki, dış ticaret açığı vermeyen Güney Kore'nin siyasi kriz anları ve küresel kriz meseleleri dışında gelişen ekonomisine paralel olarak iki ülkeyle de ticaretinde zaman içerisinde artış görülmektedir.

Güney Kore'nin önündeki zorluk, jeopolitik gücünü en üst düzeye çıkaracak şekilde ABD ile Çin arasındaki ince ve işleyen dengeyi bulmaktır.²⁴³ Öte yandan ABD'nin

²⁴² Grafik 3, yazar tarafından oluşturulmuştur; *Korea International Trade Association*, <http://www.kita.org/>, (Erişim:01.07.2023).

²⁴³ Jin Park, "Korea Between the United States and China: How Does Hedging Work?", *Joint U.S.-Korea Academic Studies*, Cilt 26, (2015), s. 62.

bölgedeki egemenliğini kaybetmeme arzusu Güney Kore'yi, ABD'nin Çin ile olan rekabetinde önemli bir devlet haline getirmektedir. Güney Kore'nin Çin'i tamamen karşısına almak ya da ABD'nin desteğini kaybetmek gibi bir lükse sahip değildir. Bu durum onu riski dengeleme stratejisine yönlendirmektedir. Bu sayede Güney Kore, kendi ulusal hedeflerini gerçekleştirirken büyük güçlerin rekabetinden mümkün mertebe az etkilenmeye çalışmaktadır.

Çin ve Güney Kore arasındaki tarihsel husumetlere dayanan derin bir güven sorunu bulunmaktadır. Bu sebeple ABD'nin bölgedeki varlığı bu güven sorununa karşı Güney Kore'nin kendini emniyette hissetmesini sağlamaktadır. Kore Savaşı'ndan bu yana Pyongyang'ın koruyuculuğunu yapan Çin, Seul'le normalleşen ilişkilerine rağmen Kuzey Kore'ye olan yumuşak tavrından vaz geçmemektedir. Seul'ün, Pekin için hatırı sayılı bir ekonomik partner olması dahi, Pyongyang'ın Güney Kore'ye karşı tehditvari söylemlerinde Çin'in Kuzey Kore'ye yönelik caydırıcı bir müdahalesi olması için yeterli olmamıştır. Washington'ın bölgedeki varlığı Güney Kore'nin toprak bütünlüğünün korunması görevini devam ettirmektedir.

Güney Kore'nin Çin ile olan ilişkilerinin ekonomik temeller üzerine kurulduğu görülmektedir. Çin'in, kuruluşundan bu yana Kuzey Kore'yle olan yakın ilişkileri Güney Kore'nin Pekin Yönetimi'ne askeri iş birliği konusunda daha temkinli yaklaşmasına neden olmaktadır. Güney Kore, Çin öncülüğünde kurulan AAYB'ye dahil olurken, Çin'in bütün karşı çıkmaları ve yaptırımlarına rağmen ABD ile güvenlik iş birliğini sürdürmüş ve THAAD füzelerinin topraklarında konuşlandırılmasına müsaade etmiştir. Yükselen Orta Güç olan Güney Kore, inisiyatif alarak hem ekonomik hem de güvenlik alanlarında rasyonel kararlar vermiş ve ulusal çıkarlarını korumuştur. Ayrıca her ne kadar QUAD ülkeleri direk olarak Çin'e karşı bir araya geldiklerini reddetseler de Mart 2021 yılında gerçekleştirilen zirveye Güney Kore'nin temsilci göndermesi önemli bir detaydır. Bununla birlikte Güney Kore, QUAD'ın ekonomik ayağını oluşturan Hint-Pasifik Ekonomik Çerçeve Antlaşması'nı imzalayan ülkelerden birisi olmuştur.

Orta Güç olarak uluslararası arenada daha aktif bir dış politika inşa etmeyi önceliği yapan Güney Kore'nin klasik dengeleme ya da peşine takılma stratejileri gibi tarafını aleni belli ettiği bir yaklaşımı benimsemekten imtina ettiği görülmektedir. Küresel yönetişimde yerini sağlamlaştırmak ve daha fazla söz sahibi olma gayesi

taşıyan Güney Kore, Orta Güç kimliğiyle birlikte dış politikada özgünlüğünü koruma amacındadır. Ayrıca Güney Kore yalnızca bireysel olarak değil, G20, MIKTA gibi birliklerin bir üyesi olarak küresel yönetimdeki yerini arttırmıştır.

Soğuk Savaş döneminin katı tutumunun devlet ilişkilerine hakim olmaması da işleri Güney Kore adına kolaylaştırmaktadır. Trump yönetiminde Ticaret savaşlarının ilan edildiği dönemde bile ABD şirketleri Çin ile ekonomik ilişkilerini koparmamıştır. Böylesi bir havanın hakim olduğu bir ortamda dünyanın ilk 20 ekonomisinden bir olan Güney Kore'nin uluslararası ilişkilerde de aynı oranda gelişimi kat etmek istediği çok açıktır. Sınırdaki kuruluşundan itibaren varoluşuna tehdit olan Kuzey Kore gibi bir ülke bulunurken diğer ülkelerin oyununa dahil olmaktan ziyade kendi oyun kurucu olduğu bir zeminde kendini daha güvende hissetmektedir.

Güney Kore'nin Çin'e olan ekonomik bağımlılığı bölgesel ve küresel bazda siyasi tavırlarını etkilemektedir. Güney Kore Çin önderliğinde Kore-Japon-Çin STA'sını imzalamıştır. Öte yandan ABD'nin kurucusu olduğu TPP'nin de bir parçasıdır. Ekonomik iki ittifakın da bir parçası olan Seul karını maksimize etmek adına iki oluşumun içinde yer almayı tercih etmiştir. ABD-Çin arasındaki rekabete rağmen herhangi bir taraf olmaktan kaçınan Güney Kore ekonomik anlamda bu işten karlı çıkan taraftır.

Güney Kore, Çin ve ABD ile ilişkilerini birlikte yürütmek konusunda isteklidir. Bu sebeple bölgedeki istikrarı bozacak herhangi bir hamleden kaçınmaktadır. Aynı şekilde, ABD-Çin geriliminde bölgedeki tansiyonu yükseltecek adımlar Güney Kore için tedirgin edicidir. Pekin'le kurulan ekonomik ilişkiler neticesinde karlı olan Güney Kore için ABD'nin ekonomik partnerliğinin önemi zayıflamıştır. Bu da Güney Kore'nin ABD'den bağımsız bir dış politika izleyerek büyük güce eklenmek yerine riski dengelemeye çalışmasının bir diğer sebebidir.

SONUÇ

Güney Kore, Japon işgalinin ardından çıkan Kore Savaşı'nın üzerine kurulmuş bir ülkedir. Kuruluş yıllarından itibaren Kuzey Kore'yle bugün hala resmi olarak sonlanmamış bir savaşın içerisinde. Bununla birlikte, uluslararası yapıdaki hızleşmenin getirmiş olduğu rejim tehdidiyle karşı karşıyadır. Ülkenin güvenliğinin tehdit altında olduğu sıcak çatışma döneminde ABD'nin bölgedeki varlığı, Kore halkı için adeta ülkenin hayatta kalmasının güvencesi anlamına gelmiştir. Aynı zamanda ABD'nin mali anlamda yapmış olduğu katkılar Güney Kore'nin kuruluşundan oldukça kısa bir süre sonra ekonomide önemli sıçramalar gerçekleştirmesini sağlamıştır. 1961 yılında GSYİH büyüme oranı % 6.9 olan Güney Kore'nin, 1969 yılına gelindiğinde bu oranı %14.6 seviyelerine kadar çıkardığı görülmüştür.²⁴⁴ Savaştan yeni çıkmış bir cumhuriyet için GSYİH'deki bu büyüme hızı dikkat çekicidir.

1991 yılına geldiğimizde uluslararası sistemdeki kutuplaşmanın sona ermesiyle birlikte Doğu ve Batı Blok'u ülkeleri arasında siyasi ilişkilerde normalleşme dönemi başlamıştır. Bu kapsamda, 1992 yılında Güney Kore-Çin ilişkilerinde ilk diplomatik temas sağlanmıştır. 1990'larla birlikte ekonomideki yükselişle öne çıkan Çin ile Güney Kore arasında başlayan ekonomik iş birliği, süreç içerisinde ilerlemiş ve Çin, ABD'yi ardında bırakarak Güney Kore'nin ticaretteki bir numaralı ortağına dönüşmüştür. Çin ile ticaret Güney Kore ekonomisi için o denli önemli bir noktaya ulaşmıştır ki Güney Kore'nin büyüme hızı zamanla Çin ekonomisine bağımlı hale gelmiştir. Ancak Kuzey Kore'nin varlığı Güney Kore-Çin ilişkilerini sınavan bir faktördür. Berlin duvarının yıkılmasının ardından birleşen iki Almanya gibi, Güney Kore de Kuzey Kore'yle birleşme hayalleri kurmuştur. Yarımada'daki huzurun korunmasını önemseyen Çin de iki ülke arasındaki buzların erimesi için girişimlerde bulunmuştur. Fakat Kuzey Kore'nin nükleer silah programı bu olumlu havayı dağıtmıştır. Çin'in Kuzey rejiminin kışkırtıcı faaliyetlerine gereken sert tutumu göstermemesi Güney Kore-Çin ilişkilerinde aşılması gereken bir sorun olarak tazeliğini korumaktadır.

²⁴⁴ World Bank Data, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=1989&locations=KR&start=1961&view=chart>

Güney Kore, literatürde maddi unsurlar bakımından Orta Güç olarak kabul edilmektedir.²⁴⁵ Bu çalışma Asya-Pasifik'te artan ABD-Çin rekabetinde, Güney Kore'nin bölgesel Orta Güç olarak Riski Dengeleme Stratejisi'ni dış politikada nasıl uyguladığını anlatmayı hedeflemiştir. Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki rekabet, Asya'nın uluslararası düzeninin doğasını giderek daha fazla tanımlıyor.²⁴⁶ Bu sebeple çalışmada, Asya-Pasifik'te ABD-Çin rekabetinin, siyasi, ekonomik ve askeri zeminde ilerleyişinin detaylarına yer verilmiştir. Çalışmada aynı zamanda Güney Kore'nin iki Büyük Güç arasında sıkışmışlığını daha iyi ifade edebilmek adına Güney Kore'nin ABD ve Çin ile ilişkilerine değinilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası gelişen ilişkilere kısaca yer verilirken, 2000'li yıllardaki askeri, ekonomik ve siyasi ilişkiler detaylıca ele alınmıştır. Güney Kore, Kuzey Kore ile hassas bir zeminde ilerleyen ilişkileri ve ABD-Çin rekabetinin gidişatının belli olmadığı bir düzende, Riski Dengeleme Stratejisi'ni benimseyerek dış politikada manevra kabiliyetini arttırmaya çalışmaktadır. ABD ile güvenlik ittifakını sürdüren Güney Kore, aynı anda Çin'le ekonomik yakınlığını arttırmaya devam etmiştir.

Güney Kore, kuruluşundan bu yana ABD'nin bölgedeki varlığını ülkenin güvenliğinin teminatı olarak görmesine karşın ekonomideki kayda değer gelişimi ABD ile olan ilişkilerinde birtakım dönüşümlere sebep olmuştur. Artık dış ilişkilerini yükselen Orta Güç olarak inşa eden Güney Kore, siyaset sahnesindeki görece tarafsız konumunu korumak ve hatta güçlendirmek için direnç göstermektedir. Bu bağlamda bölgedeki barış ve huzurun sağlanmasının önemini de farkındadır. Kuzey Kore rejimi uluslararası alanda Güney Kore'nin rolünü kısıtlamaktadır. THAAD füzeleri hadisesinde, ABD asıl hedefi Çin'i çevrelemek olmasına rağmen Kuzey Kore'nin nükleer tehdidini öne sürerek Güney Kore'de THAAD füzelerini konuşlandırmak istemiştir. Gelişmiş radar sistemleri sebebiyle Çin bu füzeleri kendine yönelik kışkırtıcı bir hamle olarak görmüştür. O dönemde özellikle Çin'le ilişkilerine zarar vermek istemeyen Güney Kore başta direnmiş olsa da Kuzey Kore'nin tehditlerinin artmasıyla beraber bahsi geçen füzelerin topraklarında konuşlandırılmasına izin vermiştir. Çin'in, Kim Jong Un'a nükleer

²⁴⁵Oğuz Gök ve Karadeniz, *a.g.m.*, s. 176.

²⁴⁶ Lee, "The Dilemma of South Korea as a Middle Power with Regards to the Conflicts Between the United States and China in the South China Sea", s. 78.

silah programıyla ilgili gerekli sertlikte müdahale yapmamış olması ve bu füze sisteminin kurulmasına izin vermesi, Seul'ün kararındaki bir diğer etkileyici faktördür. Pekin Hükümeti, bu karar karşısında Güney Kore'ye ekonomik yaptırımlar uygulamıştır. Bunun yanı sıra ilişkilerdeki normalleşmeyle beraber artan kültür alışverişinin önüne de geçilmiştir. Çin, Hallyu dalgasına dair etkinliklerin kimisine kısıtlama getirmiş, kimisini de iptal etmiştir. Ekonomik olarak önemli kayıplar veren Güney Kore için bu yaptırımlar caydırıcı olmamıştır. Ancak Güney Kore-Çin ekonomik ilişkilerinin iki ülke nazarındaki önemi tarafları bir en sonunda uzlaşma yoluna sevk etmiştir.

Uluslararası sistemde riskin arttığı dönemlerde Küçük Güçler'in riski dengeleme noktasında gücünün yeterli olmaması halinde Büyük Güç'ün peşine takılma ihtimali daha olasıdır. Ancak her ne kadar Büyük Güçler'le rekabet edecek yeterlilikte olmasa da Orta Güç olan devletler bulundukları bölgede sorun çözücü ve arabulucu kimlikleriyle daha fazla ön plana çıkmaktadırlar. Geleneksel Orta Güçler iki kutuplu dünyada ABD'nin hegemonyasını meşrulaştırarak kendi çıkarlarını koruma gayesindelerdi. Ancak Yükselen Orta Güçler, dış politikada nispeten daha özgürdürler. Büyük Güçler'e karşı küresel yönetişimde baskı ve pazarlık yapabilme imkânı daha fazladır. Bu kapsam içerisinde değerlendirdiğimizde yükselen Orta Güç olan Güney Kore'nin Büyük Güçler rekabetinde aleni bir taraf olmak yerine Riski Dengeleme Stratejisi'ni benimsediği ve esnek bir siyaset izlediği görülmektedir. Dış politikadaki bu yaklaşımla Seul, ABD'yi karşısına alıp kuruluşundan itibaren devam eden desteğin kesilmesinin önüne geçmiştir. Çünkü ABD'nin bölgeden çekilmesi halinde yarımadada Kuzey Kore ve Çin'le baş başa kalmak güvenlik endişesinden dolayı Güney Kore'nin istemeyeceği bir sonuçtur. Bir diğer sonuç da, 1992 yılında ilk diplomatik ilişkinin tesis edilmesiyle beraber Çin'in ekonomik büyümesiyle paralellik gösteren Güney Kore-Çin ekonomik ilişkilerindeki faydanın devam ediyor olmasıdır. Güney Kore için bir diğer önemli husus ise, ikiye bölünmüş Kore topraklarını bir gün birleştirme umidiyle, bir yandan ulusal güvenliği için ABD ile kurulan askeri ittifakı korurken, diğer yandan onu bir gün Kuzey Kore'yle uzlaşmaya götürebilecek olan Çin'e tamamen sırtını dönmemesidir.

21. yüzyılda uluslararası ilişkiler sisteminde dünya siyasetini sadece Büyük Güçler domine etmemektedir. Orta Güçler de bölgesel iş birlikleri ve arabuluculuk faaliyetleriyle etkin dış politika izlemektedirler. Güney Kore'nin Orta Güç kimliği siyaset sahnesinde varlık gösterebilecek güce sahip olmasına yardımcı olurken Riski Dengeleme Stratejisi'ni uygulamasını kolaylaştırmıştır. İlaveten, sadece Güney Kore değil Kuzey Kore de bölgede kendi kaderini belirleyecek hadiselerde aldığı kararların peşinden gitmektedir. İki Kore de ABD ve Çin ile ayrı ayrı kurdukları ittifak ilişkilerini önemli bulsalar da aralarındaki diyalogu sürdürmeye devam etmektedirler. Bununla birlikte Kuzey Kore'nin dış politikada aldığı kararlarda hangi yaklaşımı benimsediği ya da Çin'e karşı, ABD ile olmasa da farklı güçlerle riski dengeleme yapıp yapmadığı başka bir çalışmanın konusu olabilir.

Uluslararası sistemde Soğuk Savaş döneminde hüküm süren ideolojik fikir ayrılığının bugün artık olmayışı Riski Dengeleme Stratejisi'ni uygulamayı kolaylaştıran bir diğer unsurdur. Yalnızca Büyük Güçler'in baskın olduğu bir düzenden ziyade farklı güçteki siyasi aktörlerin söz sahibi olduğu çok kutuplu dünya siyasetinde Orta Güç'lerin arada kalan konumlarını korumaları daha kolaydır. O sebeple Soğuk Savaş döneminin getirdiği katı şartların oluşmadığı Asya-Pasifik rekabetinde Orta Güç olarak olan Güney Kore'nin ABD ve Çin arasında dış politikadaki manevra alanı daha geniştir. Bu sebeple bir taraf ilan etmesi halinde iki Büyük Güç'ten elde edebileceği faydalardan mahrum kalmak istememektedir.

Güney Kore, benimsediği bu yaklaşımla birlikte Güney Kore halkından destek görmektedir. Her ne kadar genele yaymak doğru olmasa da eski Güney Kore halkı daha güçlü bir minnet duygusuyla ABD'ye bağlıyken, yeni nesilde zaman zaman ABD'ye karşı muhalif sesler yükselmektedir. Ekonomik gelişmişliğin katkısıyla Güney Kore dış politikada ABD'den ayrılarak kendi çıkarlarını öncelediği bir yaklaşımın peşinden gitmektedir. Güney Kore örneğinde net bir şekilde görüldüğü üzere Orta Güçler var olan güç dengelerini en rasyonel şekilde idare etmeye çalışmaktadır. Bununla beraber ulusal çıkarlarını maksimize etmeye çalışan Güney Kore dünya sisteminin yeniden inşasından ziyade mevcudu korumanın peşindedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Güney Kore dış politikası incelendiğinde Orta Güç kimliğiyle ön plana çıktığı görülse de yıllar içerisinde değişen hükümetler ülkenin dış siyasetinde yönlendirici bir başka unsurdur. Kim Dae Jung, Roh Moo Hyun gibi

liderler ABD ile ters düşme pahasına Orta Güç kimliklerini korumaya, belirli bir niş alanda bölgesel rolünü arttırıp alternatifler sunmayı tercih etmiştir. Lee Myung Bak, döneminde ise Güney Kore'nin ABD ile daha yakın ilişkiler içerisinde politikalar yürüttüğü gözlemlenmiştir.

Çin-ABD rekabetinin en kızıştığı anlarda bile iki Büyük Güç birbirleriyle diyalogu koparmamışlardır. Trump Dönemi'nde Ticaret Savaşları'nın başlamasına rağmen ABD'li şirketlerin Çin'le ticaretine tamamen engel olunamamıştır. Siyasi rekabet devam etse de sonucu herkes için belirsiz olduğundan ekonomik iş birliğinin önüne geçilememiştir. Uluslararası sistemin belirsizliğinden Güney Kore de faydalanmaktadır. ABD ile birlik olup Çin'i dengelemesi durumunda Güney Kore ekonomisi önemli ölçüde darbe alacaktır. THAAD füze krizi sonrası ekonomik yaptırımların Güney Kore uluslararası firmalarına etkisi buna önemli bir örnektir. Öte yandan sınırında Kuzey Kore gibi bir tehlike bulunurken Çin'le ekonomik ilişkilerine güvenip ABD'nin bölgeden çekilmesine yol açmak Güney Kore için ciddi güvenlik sorunları doğurabilir. Kuzey Kore'nin yanı sıra Pekin Hükümeti'yle uzun yıllardır sınır komşusu olmasının getirdiği sorunlar da Çin'e olan güveni azaltan etmenlerden biridir. Çin'de başlatılan bir tarih projesi kapsamında eski Kore devletlerinden biri olan Koguryo'nun kökeninin Çinlilere dayandığıyla ilgili başlatılan tartışma Güney Kore'de endişeye sebep olmuş ve Çin'e güven konusuyla ilgili yeni tartışmalar başlatmıştır.

Güney Kore'nin farklı konularda ABD-Çin iş birliğinde kolaylaştırıcı bir rol oynaması muhtemel olsa da bunu uzun vadede nasıl ve özellikle hangi bağlamlarda oynayacağı henüz net değildir.²⁴⁷ Her an güvenlik tehdidiyle karşı karşıya kalan Güney Kore'nin uzun vadede Riski Dengeleme Stratejisi'ni ne kadar sürdüreceği; artması öngörülen ABD-Çin rekabetinde “tarafını seç” baskısına ne kadar direnebileceği bundan sonraki çalışmaların konusu olmaya devam edecektir.

²⁴⁷ Sook-Jong Lee, Chaesung Chun, Hye Jung Suh ve Patrick Thomsen, “Middle Power in Action: The Evolving Nature of Diplomacy in the Age of Multilateralism”, *East Asia Institute*, (2015), s. 1.

KAYNAKÇA

MAKALELER

Baum, Richard. "From “strategic partners” to “strategic competitors”: George W. Bush and the politics of US China policy." *Journal of East Asian Studies*. Cilt 1. Sayı 2 (2001): 191-220.

Bozkurt Aran, “ABD, Çin, Ticaret Savaşları ve Türkiye”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, (2018): 1-6.

Burges, Sean W. "Brazil as a bridge between old and new powers?." *International Affairs*. Cilt 89. Sayı 3 (2013): 577-594.

Carr, Andrew. “Is Ausralia a middle power? A systemic impact approach. Australian”. *Australian Journal of International Affairs*. Cilt 68. No 1 (2013): 70-84.

Cheng, Manqing. "AUKUS: The changing dynamic and its regional implications." *European Journal of Development Studies*, Cilt 2. Sayı 1 (2022): 1-7.

Cooper, Andrew F. ve Dal, Emel Parlar. "Positioning the third wave of middle power diplomacy: Institutional elevation, practice limitations." *International Journal* 71.4 (2016): 516-528.

Cooper, Andrew. "Niche diplomacy: a conceptual overview." *Niche diplomacy: Middle powers after the Cold War* (1997): 1-24.

Cox, Robert W. “Middlepowermanship, Japan, and Future World Order”. *International Journal*. Cilt 44. Sayı 4 (1989): 823–862.

Elleman, Michael ve Zagurek Jr, Michael J. “THAAD: What It Can and Can’t Do”. *38 North*. (2016): 1-3.

Flemes, Daniel. “Emerging Middle Powers’ Soft Balancing Strategy: State and Perspectives of the IBSA Dialogue Forum”, *GIGA German Institute of Global and Area Studies*,(2007): 1-30.

Goh, Evelyn , “Understanding Hedging in Asia Pacific Security”, *PacNet*, Sayı 43 (2011).

Goh, Evelyn. “The Asia–Pacific’s ‘Age of Uncertainty’: Great Power Competition, Globalisation and the Economic-Security Nexus,” *S. Rajaratnam School Of International Studies Singapore*, Sayı 330 (2022).

Gökten, Kerem. “Güney Çin Denizi: Ekonomik ve Stratejik Rekabeti Anlamak”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 24. Sayı 1, (2022): 97-122.

Hamzaoglu, Halit ve Hoşfikirer, Erkan Salim. “Hedging Stratejisi Çerçevesinde Rusya’nın İran Nükleer Meselesine Yaklaşımı”. *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*. Cilt 7. Sayı 2 (2022): 547-566.

Holbraad, Carsten. "The role of middle powers". *Cooperation and Conflict*. Cilt 6. Sayı 1 (1971): 77-90.

Howe, Brendan M. "Whither South Korean Niche Diplomacy in an Era of Competing Triangulation?." *Korea Europe Review: an interdisciplinary journal of politics, society, and economics*, Sayı 2 (2022), s. 10.

Joo, Seung Ho. “South Korea-US Relations in Turbulent Waters”. *Pasifik Focus*. Cilt 21. Sayı 1 (2016): 59-104.

Jordaan, Eduard. "The concept of a middle power in international relations: distinguishing between emerging and traditional middle powers." *Politikon* Cilt 30. Sayı 1 (2003): 165-181.

Jordaan, Eduard. "The emerging middle power concept: Time to say goodbye?." *South African Journal of International Affairs* 24.3 (2017): 395-412.

Karabulut, Bilal ve Oğuz, Şafak. “Ekonomi Güvenliği ve Ticaret Savaşları Bağlamında ABD-Çin Rekabetinin Analizi” *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6. Sayı 2 (2022): 323-357.

Kaya, Melek. “ABD-Çin Ticaret Savaşları ve Türkiye”, *Türkiye ve Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2 (2019): 18-30.

Keohane, Robert. "Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics", *University of Wisconsin Press*, Cilt 23. Sayı 2 (1969): 291-310.

Keyvan, Özlem Zerrin. ABD-Çin Rekabetinde Tayland'ın Riski Dengeleme (Hedging) Stratejisi. *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 52, (2022): 313-331

Kim, Anna. "Understanding Japan–South Korea Cooperation and Friction Through Neoclassical Realist Theory." *Jadavpur Journal of International Relations*, Cilt 24. Sayı 1 (2020): 28-52.

Kim, Hayam ve Heo, Uk. What affects Korea–US relations?. *Pacific Focus*. Cilt 31. Sayı 1 (2016): 31-55.

Kim, Jiyoona ve Diğerleri. "One Bed, Two Dreams?: Assessing Xi Jinping's Visit to Seoul". *Asan Institute for Policy Studies*. (2014): 1-13.

Kim, Young Choul ve Yoo, Ho Keun. "Anti-Americanism in East Asia: Analyses of college students' attitudes in China, Japan, and South Korea". *International Area Studies Review*. Cilt 21. Sayı 1 (2017): 42- 56.

Klingner, Bruce. "The importance of THAAD missile defense". *The Journal of East Asian Affairs*". Cilt 29. Sayı 2 (2015): 21-41.

Klingner, Bruce. "Why South Korea Needs THAAD Missile Defense". *Institute for Security & Development Policy*. Sayı 175 (2015): 1-3.

Korolev, Alexander. "Systemic Balancing and Regional Hedging: China–Russia Relations". *The Chinese Journal of International Politics*. Cilt 9. Sayı 4 (2016): 375–397.

Ku, Yangmo. "Privatized Foreign Policy? Explaining the Park Geun-hye Administration's Decision-making Process". *Korea Journal*. Cilt 59. Sayı 1 (2019): 106-134.

Kuik, Cheng-Chwee. "Malaysia Between the United States and China: What do Weaker States Hedge Against?" *Asian Politics & Policy*. Cilt 8. Sayı 1 (2016): 155-177.

Kuik, Cheng-Chwee. "The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to a Rising China". *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*. Cilt 30. Sayı 2 (2008): 159-185.

Le, Hong Hiep. "Vietnam's Hedging Strategy against China since Normalization". *Contemporary Southeast Asia*. Cilt 35. Sayı 3 (2013): 333-368.

Lee, Seungjoo. "MIKTA and Korea's Middle Power Diplomacy: Opportunities and Challenges". *EAI Issue Briefing*. (2016): 1-6.

Lim, Darren J. ve Mukherjee, Rohan. "Hedging in South Asia: balancing economic and security interests amid Sino-Indian competition". *International Relations of the Asia-Pacific*. Sayı 19 (2019): 493-522.

Mearshimer, John J. "Can China Rise Peacefully?" *The National Interest*. Cilt 25. Sayı 1. (2014): 1-40.

Mubah, A. Safril. "Indonesia's Double Hedging Strategy toward the United States-China Competition: Shaping Regional Order in the Indo-Pacific?" *A Social Science Quarterly on China, Taiwan, and East Asian Affairs*, Cilt 55. Sayı 4 (2019): 1-27.

Oğuz Gök, Gonca ve Karadeniz, Radiye Funda. "Emerging middle powers (MIKTA) in global political economy: Preferences, capabilities, and their limitations.". *Turkey's Political Economy in the 21st Century*. (2020): 163-194.

Oğuz Gök, Gonca, ve Karadeniz, Radiye Funda. "Analyzing "T" in MIKTA: Turkey's changing middle power role in the United Nations." *Middle powers in global governance: The rise of Turkey* (2018): 133-161.

Öniş, Ziya ve Kutlay, Mustafa. "The dynamics of emerging middle-power influence in regional and global governance: the paradoxical case of Turkey". *Australian Journal of International Affairs*. Cilt 71. Sayı 2 (2017): 164-183.

Park, Jin. "Korea Between the United States and China: How Does Hedging Work?" *Joint U.S.-Korea Academic Studies*. Sayı 26 (2015): 59-74.

Ravenhill, John. "Cycles of middle power activism: Constraint and choice in Australian and Canadian foreign policies." *Australian Journal of International Affairs* 52.3 (1998): 309-327.

Schoeman, Maxi. "South Africa as an Emerging Middle Power", *African Security Review*, Cilt 9, Sayı 3 (2000): 349-367.

Schweller, Randall L. "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In". *International Security*. Cilt 19. Sayı 1 (1994): 72-107.

Sebastian Rosato, "Why the United States and China are on a Collision Course", *International Security*, (Mayıs 2015): 1-4.

Shambaugh, David. "US-China rivalry in Southeast Asia: power shift or competitive coexistence?." *International Security*, Cilt 42. Sayı 4 (2018): 85-127.

Stuenkel, Oliver. "The BRICS: Seeking privileges by constructing and running multilateral institutions." *Global Summitry*. Cilt 2. Sayı 1 (2016): 38-53.

Yalçın, Hasan Basri. "The Concept of 'Middle Power' and the Recent Turkish Foreign Policy Activism". *Afro Eurasian Studies*. Cilt 1. Sayı 1 (2012): 195-213.

Yaşar, Meysune. "Güney Çin Denizi'nde Sino-Amerikan Varlığı: Jeo-Stratejik Rekabette Tehdit Algısının Sürekliliği." *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı 106 (2022): 117-140.

KİTAPLAR

Balcı, Ali. "Realizm", *Uluslararası İlişkilere Giriş*. Şaban Kardaş, Ali Balcı (der.). İstanbul: Küre Yayınları, 2018.

Cooper, Andrew. Higgott, Richard A. ve Nossal, Kim Richard. *Relocating Middle Powers: Australia and Canada in a Changing World Order*, Columbia: UBC Press, 1994.

Cummings, Bruce. "The Structural Basis of 'Anti- Americanism' in the Republic of Korea". *Korean Attitudes Toward the United States: Changing Dynamics*. David I. Steinberg (der.). New York: An East Gate Book, 2005.

Çelik, Hatice, “Güney Kore ile ASEAN’ın Dış Politika ve Güvenlik İlişkileri”. *Asya Pasifik Çalışmalarında Yeni Ufuklar*. Çağdaş Üngör (der). İstanbul: Küre Yayınları, 2020.

Ergenç, Ceren. “Çin’in Yükselişi”. *Uluslararası İlişkilere Giriş*. Şaban Kardaş, Ali Balcı (der.). İstanbul: Küre Yayınları, 2018.

Ertem, Helin Sarı ve Gülseçkin, Ahmet. “Güney Asya’da ABD-Çin Rekabeti ve Hindistan’ın Riski Dengeleme (Hedging) Stratejisi” *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik 4*, İsmail Ermağan, Mehmet Özay, Özlem Zerrin Keyvan (der.). Ankara: Nobel Yayıncılık, Kasım 2021.

Feldman, Noah. *Cool War: The Future of Global Competition*, New York: the Random House.

Gilley, Bruce ve O’Neil, Andrew. “China’s Rise through the Prism of Middle Powers”, Bruce Gilley and Andrew O’Neil (der.), *Middle Powers and the Rise of China*, Washington DC: Georgetown University Press, 2014.

Goh, Evelyn. *Meeting the China Challenge: The US in Southeast Asian Regional Security Strategies*, Washington: East-West Center Washington, 2005.

Henrikson, Alan K. "Niche diplomacy in the world public arena: The global ‘corners’ of Canada and Norway." *The new public diplomacy: soft power in international relations*. London: Palgrave Macmillan UK, 2005.

Hook, Steven W. ve Spanier, John. *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı’ndan Günümüze*. Özge Zihnioğlu (çev.). İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2020.

Hwang, Kyung Moon. *Kore Tarihi*, Ayşe Su Doğru (çev.). İstanbul: Feylesof Kitap, 2018.

Ikenberry, G. John ve Mo, Jongryn. *The Rise of Korean Leadership Emerging Powers and Liberal International Order*. New York: Palgrave Macmillian, 2013.

Kim, TongFi “South Korea’s Middle Power Response to the Rise of China”, Bruce Gilley and Andrew O’Neil (der.), *Middle Powers and the Rise of China*, Washington DC: Georgetown University Press, 2014.

Kissinger, Henry. *Çin Dünden Bugüne Yeni Çin*, Nalan Işık Çeper (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2015.

Lee, Dong Ryul. "The Dilemma of South Korea as a Middle Power with Regards to the Conflicts Between the United States and China in the South China Sea." *Korea's Middle Power Diplomacy: Between Power and Network*. Seungjoo Lee, Sangbae Kim (der.). Cham: Springer International Publishing, 2022.

Levin, Norman D. Ve Han, Yong-sun. *Sunshine in Korea: the South Korean debate over policies toward North Korea*. Santa Monica: Rand Cooperation, 2002.

Lundestad, Geir. *the Rise and Decline of the American Empire: Power its Limits in Comparative Perspective*, New York: Oxford University Press, 2012.

Olsen, Edward A. "The United States and the Korean Peace Process," *The Korean Peace Process and the Four Powers*. Tae Hwan Kwak ve Seung Ho Joo (der.). Aldershot: Ashgate Publishing Limited, 2003.

Shin, Gi-Wook. *One alliance, two lenses: US-Korea relations in a new era*. California: Stanford University Press, 2010.

Snyder, Scott A. *South Korea at the Crossroads: Autonomy and Alliance in an Era of Rival Powers*. New York: Columbia University Press, 2018.

United Nations Publications, *World Investment Report 2017*, Geneva, 2017.

Ülke Arıboğan, Deniz. *Duvar*, 6. Basım, İstanbul: İnkılap Yayınları, 2020.

Yahuda, Michael. "China's New Assertiveness in the South China Sea." Suisheng Zhao (der.), *Construction of Chinese Nationalism in the Early 21st Century*, New York: Routledge, 2014.

Yaşar, Meysune. "ABD-Çin Savunma Diplomasisi İlişkileri: Güney Çin Denizi Özelinde Bir Değerlendirme (2010-2019)". *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik 2-3*. İsmail Ermağan, Mehmet Özay, Özlem Zerrin Keyvan (der.). Ankara: Nobel Yayıncılık, Aralık 2020.

TEZLER

Çelik, Hatice. "South Korea as a Middle Power: A Case Study of South Korea-ASEAN Relations". Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 2017.

İNTERNET KAYNAKLARI

“ABD'nin Dış Ticaret Açığı 65,5 Milyar Dolara Geriledi”, *Dünya Gazetesi*, (08.08.2023), <https://www.dunya.com/dunya/abdnin-dis-ticaret-acigi-655-milyar-dolara-geriledi-haberi-700918>, (Erişim:20.09.2023).

“Clinton urges Japan and China to return to talks over disputed islands”, CNN, (01.11.2010), <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/asiapcf/10/30/vietnam.clinton.visit/index.html>, (Erişim:20.09.2023).

“Dreaming With BRICs: The Path to 2050”, *Global Economics Paper*, Sayı 99 (2003), <https://www.antonioguillherme.web.br.com/artigos/Brics.pdf>, (Erişim:18.09.2023).

“Dreams of a Different China”, *China File*, (21.11.2013), <https://www.chinafile.com/library/nyrb-china-archive/dreams-different-china>, (Erişim:18.09.2023).

“III. China's Foreign Policies for Pursuing Peaceful Development”, http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2011-09/06/content_23362744.htm (Erişim: 01.07.2023).

“PM: Malaysia must embrace middle power position”, *NST Online*, (24.02.2014), https://www.youtube.com/watch?v=nnUvOQk_la4, (Erişim:25.09.2023).

“President Xi's speech to Davos in full”, (17.01.2017), <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/full-text-of-xi-jinping-keynote-at-the-world-economic-forum>, (Erişim:19.09.2023).

“Shangri La Dialogue 2015”, (02.06.2015), <https://amti.csis.org/shangri-la/>, (Erişim:20.09.2023).

“South Korea, Japan agree intelligence-sharing on North Korea threat”, *Reuters*, (23.11.2016), <https://www.reuters.com/article/us-southkorea-japan-military-idUSKBN13I068>, (20.09.2023).

“The National Security Strategy of the United States of America”, (2017), <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/NSS2017.pdf?ver=CnFwURrw09pJ0q5EogFpwg%3d%3d>, (Erişim:20.09.2023).

“Trade wars, Trump tariffs and protectionism explained”, *BBC*, “10.05.2019”, <https://www.bbc.com/news/world-43512098>, (Erişim: 20.09.2023).

Ali Burak Biber, “Güney Çin Denizi'nde ABD ve Çin'in güç mücadelesi”, *TRT Haber*, (22.03.2021), <https://www.trthaber.com/haber/dunya/guney-cin-denizinde-abd-ve-cinin-guc-mucadelesi-566452.html>, (Erişim:18.09.2023).

Arends, Brett. “It’s official: America is now No. 2”, *Market Watch*, (04.12.2014), <https://www.marketwatch.com/story/its-official-america-is-now-no-2-2014-12-04>, (Erişim:20.09.2023).

Bajoria, Jayshree ve Xu ,Beina. “The Six Party Talks on North Korea’s Nuclear Program”. *Council on Foreign Relations*, (30.09.2013), <https://www.cfr.org/backgrounder/six-party-talks-north-koreas-nuclear-program#chapter-title-0-2>.

BBC. “ABD'nin tartışmalı füze savunma sistemi Thaad, Güney Kore'de devrede”, (02.05.2017), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39778738>, (Erişim:01.07.2023).

BBC. “US Space Force's first overseas base is in S Korea - here's why”, (14.12.2022), <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-63977389>, (Erişim:01.07.2023).

BBC. “What we know about North Korea's missile programme”. (10.08.2017). <https://www.bbc.com/news/world-asia-17399847>. (Erişim:01.07.2023).

Brunnstrom, David ve Hunnicutt, Trevor. “Biden says U.S. forces would defend Taiwan in the event of a Chinese invasion”, *Reuters* (19.09.2022), <https://www.reuters.com/world/biden-says-us-forces-would-defend-taiwan-event-chinese-invasion-2022-09-18/> (Erişim:19.09.2022).

Chang, Jae-soon, “More than 8 in 10 Americans view relations with S. Korea as important: survey”, *Yonhap News Agency*, (14.10.2015), <https://en.yna.co.kr/view/AEN20151014000200315>, (Erişim:01.07.2023).

Cho, Sungmin, “Nationalism versus liberalism: A South Korean view of Taiwan issues”, *Brookings*, (05.05.2023), <https://www.brookings.edu/articles/nationalism-versus-liberalism-a-south-korean-view-of-taiwan-issues/>, (Erişim: 01.07.2023).

CIA The World Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>, (Erişim:30.06.2023).

Clinton, Hillary. “America’s Pacific Century”, *Foreign Policy*, (11.10.2011), https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/#cookie_message_anchor, (Erişim:20.09.2023).

CNN Türk, “Güney Kore ekonomisi iki yıl sonra ilk kez küçüldü”, (26.01.2023), <https://www.cnnturk.com/ekonomi/guney-kore-ekonomisi-iki-yil-sonra-ilk-kez-kuculdu>, (Erişim:01.07.2023).

CNN, “Bush talks tough on North Korea”, (07.03.2001), <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/03/07/korea.usa.meeting/>, (Erişim:01.07.2023).

Cumings, Bruce. “Rising Danger in Korea”. *The Nation*, (06.03.2003), <https://www.thenation.com/article/archive/rising-danger-korea/>, (Erişim:01.07.2023).

Çopur, Hakan. “ABD'nin 2020 İnsan Hakları Raporu'nda Çin'e Ağır Eleştiriler”, *Anadolu Ajansı*, (30.03.2021), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-2020-insan-haklari-raporunda-cine-agir-elestiriler/2193296>, (Erişim:20.09.2023).

Euronews, “Güney Kore liderinin kariyerini bitiren kadın: Choi Soon-sil”, (09.12.2016), <https://tr.euronews.com/2016/12/09/guney-kore-liderinin-kariyerini-bitiren-kadin-choi-soon-sil>, (Erişim:01.07.2023).

Evans, Gareth “Middle Power Diplomacy”, *Inaugural Edgardo Boeninger Memorial Lecture*, (29.06.2011), <http://www.gevans.org/speeches/speech441.html>, (Erişim: 25.09.2023).

Garamone, Jim. “U.S., South Korea Want Peace in Indo-Pacific”, *U.S. Department of Defense*, (31.01.2023), <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3282870/us-south-korea-want-peace-in-indo-pacific/>, (Erişim:01.07.2023).

Ha Michael, “Chinese Official Calls Korea-US Alliance Historical Relic”, *The Korea Times*, (28.05.2023), http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2011/04/116_24932.html, (Erişim:01.07.2023)

Historical Office Office of the Secretary of Defense. “The National Security Strategy of the USA”. (2006), <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss2006.pdf?ver=Hfo1-Y5B6Cml8yHpX4x6IA%3d%3d>.

Howell, Jeremy. “BRICS: Grupta hangi ülkeler var, amaları ne?”, *BBC*, (20.08.2023), <https://www.bbc.com/turkce/articles/c0j3zwvjw3jo>, (Erişim:20.09.2023).

Hugh White, “Without America: Australia in a New Asia,” *Quarterly Essay*, Kasım 2017, <https://www.quarterlyessay.com.au/essay/2017/11/without-america/extract> (Erişim:15.09.2023).

Jung, Min Ho, “ Why South Korea's largest labor groups oppose military drills with US”, *The Korea Times*, (25.08.2022), https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/06/113_334965.html, (Erişim:01.07.2023).

Kahn, Lauren. “AUKUS Explained: How Will the Trilateral Pact Shape Indo-Pacific Security?”, *Council On Foreign Relations*, (12.06.2023), <https://www.cfr.org/in-brief/aukus-explained-how-will-trilateral-pact-shape-indo-pacific-security> (Erişim:20.09.2023).

Kai, Jin. “The Trouble With South Korea’s THAAD Upgrade”, *The Diplomat*, (28.10.2022), <https://thediplomat.com/2022/10/the-trouble-with-south-koreas-thaad-upgrade/>, (Erişim:01.07.2023).

KBS News, “미국 스탠포드대학교 내 후버연구소에서 연설 (Miguk Seutapodeu Daehakgyo Nae Hubeo Yeon'gusoeseo Yeonseol)” (1991) <https://news.kbs.co.kr/news/view.do?ncd=3705621> (Erişim: 01.07.2023).

Kılıç, Hakan “ABD’nin THAAD Füzelere ve Çin’in Tepkisi”, *Anadolu Ajansı*, (26.03.2019), <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/abd-nin-thaad-fuzeleri-ve-cin-in-tepkisi/1430365>, (Erişim:01.07.2023).

Kim, Hyung-Jin. “S Korea’s Moon calls for peace with North in farewell speech”, *Associated Press News*, (09.05.2022), <https://apnews.com/article/seoul-south-korea-moon-jae-in-north-ef257c454f704b854ddd0f8f4af40222>, (Erişim:01.07.2023).

Korea International Trade Association, <http://www.kita.org/>.

Kuik, Cheng-Chwee. Hedging in Post-Pandemic Asia: What, How, and Why? (2022) <https://theasanforum.org/hedging-in-post-pandemic-asia-what-how-and-why/>.

Lanxu, Zhou. “International role for yuan in works, slowly”. *China Daily*, (24 Mart 2023), <http://global.chinadaily.com.cn/a/202306/12/WS64866685a31033ad3f7bba72.html> (Erişim: 01.07.2023).

Largest Companies by Market Cap, <https://companiesmarketcap.com/>, (Erişim:20.09.2023).

Mahbubani, Kishore. “When America becomes number two”, *East Asia Forum*, (01.02.2014), <https://www.eastasiaforum.org/2014/02/01/when-america-becomes-number-two/>, (Erişim:20.09.2023).

Martinez, Luis. “Chinese warship came within 45 yards of USS Decatur in South China Sea: US”, *abc News*, (02.10.2018), <https://abcnews.go.com/Politics/chinese-warship-45-yards-uss-decatur-south-china/story?id=58210760>, (Erişim:20.09.2023).

McBride, James ve Chatzky, Andres “The U.S. Trade Deficit: How Much Does It Matter?”, *Council on Foreign Relations*, (08.03.2019),

<https://www.cfr.org/backgrounder/us-trade-deficit-how-much-does-it-matter>,
(Erişim:20.09.2023).

McBride, James ve Chatzky, Andrew. “Is ‘Made in China 2025’ a Threat to Global Trade?”. *Council on Foreign Relations*, (13.05.2019),
<https://www.cfr.org/backgrounder/made-china-2025-threat-global-trade>,
(Erişim:20.09.2023).

Members’ Research Service. “North Korea-Russia Relations: Recent Trends”.
<https://epthinktank.eu/2023/10/02/north-korea-russia-relations-recent-trends/>
(Erişim: 01.07.2023).

Military Bases. “US Military Bases in South Korea”,
<https://militarybases.com/overseas/south-korea/>.

Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea. “Understanding the North Korean Nuclear Issue”. https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5474/contents.do.
(Erişim:01.07.2023).

Mullen, Andrew. “Which 8 countries are using China’s yuan more, and what does it mean for the US dollar?”. *South China Morning Post* (10 Mayıs 2023),
<https://www.scmp.com/economy/economic-indicators/article/3220087/which-8-countries-are-using-chinas-yuan-more-and-what-does-it-mean-us-dollar> (Erişim: 01.07.2023).

Navdeep Suri ve Jhanvi Tripathi, “The World Should Welcome the New Kids on the Bloc” *Council of Councils*, (31.08.2023),
[https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/brics-summit-2023-seeking-alternate-world-order#:~:text=The%20BRICS%20\(Brazil%2C%20Russia%2C,August%2022%E2%80%9324%2C%202023](https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/brics-summit-2023-seeking-alternate-world-order#:~:text=The%20BRICS%20(Brazil%2C%20Russia%2C,August%2022%E2%80%9324%2C%202023), (Erişim:20.09.2023).

Nilsson-Wright, John. “Moon Jae-in: Big tests ahead for South Korea's new leader”, *BBC*, (09.05.2017), <https://www.bbc.co.uk/news/world-asia-39457385>, (Erişim: 03.07.2023).

Nilsson-Wright, John. “Moon Jae-in: Big tests ahead for South Korea's new leader”. *BBC*, (09.05.2017), <https://www.bbc.co.uk/news/world-asia-39457385>.

Oliver, Christian ve Pilling David. “South Korea: Into position”. *Financial Times*, (16.03.2010). <https://www.ft.com/content/9f86cd7a-3134-11df-8e6f-00144feabdc0>. (Erişim:01.07.2023).

Park, Hyong-ki. “China ups THAAD retaliation against Korean products”, *The Korea Times*, (20.01.2017), https://www.koreatimes.co.kr/www/news/biz/2017/01/488_222465.html, (Erişim: 01.07.2023).

Park, Shin Hong. “Before Roh-Bush talks, Seoul airs balancing role”. *Korea Joongang Daily* (01.06.2005), <https://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/article.aspx?aid=2576004>, (Erişim:01.07.2023).

Plummer, Robert. “Taiwan braces as China drills follow Pelosi visit”, *BBC*, 04.08.2022, <https://www.bbc.com/news/world-asia-62416363>, (Erişim:01.07.2023).

Poushter, Jacob, “South Koreans remain strongly pro-American”. *Pew Research Center* (06.05.2013), <https://www.pewresearch.org/short-reads/2013/05/06/south-koreans-remain-strongly-pro-american/>, (Erişim:01.07.2023).

Reja, Mishal. “Trump's 'Chinese Virus' tweet helped lead to rise in racist anti-Asian Twitter content: Study”, *abc News*, (19.03.2021), <https://abcnews.go.com/Health/trumps-chinese-virus-tweet-helped-lead-rise-racist/story?id=76530148>, (Erişim:20.09.2023).

Remarks by Chinese Foreign Minister Wang Yi on the Award of the So-called Arbitral Tribunal in the South China Sea Arbitration, (12.07.2016), https://www.fmprc.gov.cn/nanhai/eng/wjbxw_1/201607/t20160712_8523351.htm, (Erişim:20.09.2023).

Remarks By President Obama to the Australian Parliament, (17.11.2011), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>, (Erişim:01.07.2023).

Republic of Korea Ministry of Foreign Affairs. https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5460/contents.do (Erişim: 01.07.2023).

Republic of Korea Ministry of Unification. <https://www.unikorea.go.kr/>.

Shambaugh, David. “President Obama’s Asia Scorecard”, *The Wilson Quarterly*, (2016), <https://www.wilsonquarterly.com/quarterly/the-post-obama-world/president-obamas-asia-scorecard>, (Erişim: 20.09.2023).

Snyde, Scott A. “U.S.-South Korea Tensions: What’s at Stake?”. *Council on Foreign Relations*, (26.11.2019), <https://www.cfr.org/in-brief/us-south-korea-tensions-whats-stake>, (Erişim:30.06.2023).

Snyder, Scott A. “Understanding South Korea’s Tense Election”, *Council on Foreign Relations*, (04.05.2017), <https://www.cfr.org/expert-brief/understanding-south-koreas-tense-election>, (Erişim:01.07.2023).

Statement by Lee Myung Bak, General Debate of the 64th Session, 2009, <https://www.un.org/en/ga/64/generaldebate/KR.shtml> (Erişim: 01.07.2023).

Stockholm International Peace Research Institute, “World military expenditure reaches new record high as European spending surges” <https://www.sipri.org/news/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges-0>, (Erişim: 25.04.2023).

Swenson-Wright, John. “Springtime in North Korea”, *The Guardian*, (19.06.2006), <https://www.theguardian.com/commentisfree/2006/may/19/springtimeinnorthkorea2?index=0>, (Erişim:30.06.2023).

The Chosun Ilbo, “Korea Wants to Have Its Cake and Eat It, Too”, (31.03.2005), http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2005/03/31/2005033161035.html, (Erişim: 01.07.2023).

The Chosun Ilbo, “Roh Promises 'Peace and Prosperity'”. (25.02.2003), <http://english.chosun.com/m/news/article.amp.html?contid=2003022561003>, (Erişim:01.07.2023).

The Observatory of Economic Complexity. <https://oec.world/en/profile/country/chn>, (Erişim:01.07.2023).

TRT Haber (2021), <https://www.trthaber.com/haber/dunya/guney-cin-denizinde-abd-ve-cinin-guc-mucadelesi-566452.html>, (Erişim:15.09.2023).

U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA), <https://www.bea.gov/>, (Erişim:20.09.2023).

U.S. Department of State, “U.S. Relations With the Republic of Korea Bilateral Relations Fact Sheet”, (08.02.2020), <https://www.state.gov/u-s-relations-with-the-republic-of-korea/>, (Erişim:30.06.2023).

U.S. Relations With the Republic of Korea Bilateral Relations Fact Sheet, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-the-republic-of-korea/> (Erişim:01.07.2023).

Ulucak, Zehra. “Güney Kore Savunma Raporunda Kuzey Kore'yi 'Düşman' Olarak Nitelendirmedi”. *Anadolu Haber Ajansı* (15.01.2019), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/guney-kore-savunma-raporunda-kuzey-koreyi-dusman-olarak-nitelendirmedi/1365011>. (Erişim: 01.07.2023).

Vu, Khang. “Trump–Kim summit: Moon’s conflicted achievement”, *The Interpreter*, (13.06.2018), <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/trump-kim-summit-moon-s-conflicted-achievement>, (Erişim:01.07.2023).

Yonhap News Agency. “Moon, Trump discuss coronavirus, N. Korea”, (11.04.2019), <https://en.yna.co.kr/view/AEN20200419000200315>, (Erişim:30.06.2023).

Yonhap News Agency. “S. Korea's food exports to China slide in March over THAAD row”. (04.05.2017). <https://en.yna.co.kr/view/AEN20170404004600320>, (Erişim:01.07.2023).